

RHYBUDD O GYFARFOD / NOTICE OF MEETING

Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri

Emyr Williams
Prif Weithredwr
Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri
Penrhyndeudraeth
Gwynedd LL48 6LF
Ffôn/Phone (01766) 770274
E.bost/E.mail : parc@eryri.llyw.cymru

Snowdonia National Park Authority

Emyr Williams
Chief Executive
Snowdonia National Park Authority
Penrhyndeudraeth
Gwynedd LL48 6LF
Ffacs/Fax (01766) 771211
Gwefan/Website: www.eryri.llyw.cymru

Cyfarfod:	Pwyllgor Safonau
------------------	-------------------------

Dyddiad:	<i>Dydd Gwener 3 Medi 2021</i>
-----------------	--------------------------------

Amser:	<i>2.00 o'r gloch y prynhawn</i>
---------------	----------------------------------

<i>Anfonir cyfarwyddiadau ymuno at yr Aelodau ar wahân</i>	
--	--

Meeting:	Standards Committee
-----------------	----------------------------

Date:	<i>Friday 3 September 2021</i>
--------------	--------------------------------

Time:	<i>2.00 p.m.</i>
--------------	------------------

<i>Joining instructions will be sent to Members separately</i>	
--	--

Y Cynghorwyr /Councillors :
Alwyn Gruffydd, Philip Capper;

Mrs Sarah Hattle.

Aelodau Annibynnol / Independent Members
Mrs. Rachael Leah Jane Davies, Mr. Martin James Hughes,
Mrs. Sharon Warnes.

R H A G L E N

1. **Derbyn ymddiheuriadau am absenoldeb a Datganiadau'r Cadeirydd**
2. **Datgan Budd**
Derbyn unrhyw ddatganiad o fudd gan yr aelodau neu swyddogion mewn perthynas ag unrhyw eitem o fusnes.
3. **Cofnodion**
Bydd y Cadeirydd yn cynnig bod cofnodion y Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 16eg Hydref 2020 yn cael eu llofnodi fel cofnod cywir (copi yma) ac yn derbyn materion sy'n codi, er gwybodaeth.
4. **Enwebu Aelodau ar gyfer y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl**
Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol. (Copi yma)
5. **Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru**
Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol. (Copi yma)
6. **Adroddiad Monitro Cwynion**
Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Gweinyddiaeth a Gofal Cwsmer, er gwybodaeth. (Copi yma)
7. **Caniatáu Goddefebau**
Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol. (Copi yma)
8. **Y Fframwaith Moesegol a'r Canllawiau Diwygiedig a Gyhoeddwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar y Cod Ymddygiad**
Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol. (Copi yma)
9. **Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru**
Derbyn adroddiad llafar gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau, er gwybodaeth.

**PWYLLGOR SAFONAU
DYDD MERCHER 16 HYDREF 2020**

PRESENNOL:

Aelod wedi'i benodi gan Gyngor Gwynedd

Cyng Alwyn Gruffydd;

Aelod wedi'i benodi gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

Cyng Philip Capper;

Aelod wedi'i benodi gan Lywodraeth Cymru

Swydd wag;

Aelodau Annibynnol

Mrs Rachael L.J. Davies, Mr. Martin J. Hughes, Mrs. Sharon Warnes (Cadeirydd);

Yn bresennol

Cyng Annwen Hughes, ex-officio.

Swyddogion

Mr. G. Iwan Jones, Ms. Bethan Hughes, Mrs. Anwen Gaffey.

1. Cyhoeddiadau'r Cadeirydd

Croesawodd y Cadeirydd yr Aelodau a'r Swyddogion i'r cyfarfod, a oedd yn cael ei gynnal o bell oherwydd pandemig Covid-19.

Yn codi ar hynny, cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol y byddai'r Awdurdod yn penodi Aelod o Lywodraeth Cymru i lenwi swydd wag ar y Pwyllgor Safonau yn eu cyfarfod ar 9 Rhagfyr 2020.

2. Datgan Budd

Datganodd y Cyng. Alwyn Gruffydd a'r Cyng. Philip Capper fuddiant personol yn eitem 7 ar yr Agenda, o dan baragraff 10 (2) (a) (ix) (aa) o'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau.

3. Cofnodion

Derbyniwyd cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 6 Medi 2019 a llofnododd y Cadeirydd nhw fel gwir gofnod.

Yn codi ar hynny,

Eitem 8 - Cynhadledd Safonau 2018

Dywedodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol fod Cynhadledd Safonau 2020 wedi'i gohirio oherwydd y pandemig. Roedd y Gynhadledd yn cael ei threfnu gan siroedd Gogledd Cymru a byddai'n cael ei hail-drefnu tua diwedd 2021, er y gellir ei chynnal o bell o hyd, yn dibynnu ar yr amgylchiadau.

Yn codi ar hynny, dywedodd Mr Martin Hughes ei fod wedi mynychu'r Gynhadledd Safonau yn 2018, a'i fod wedi ei chael yn ddefnyddiol iawn ac y byddai'n croesawu'r cyfle i fynychu eto yn y dyfodol.

4. Enwebu aelodau ar gyfer y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl

Cyflwynwyd – Adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol ar gyfer penodi tri Aelod a dau aelod dirprwyol ar y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl.

Adroddwyd – Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol yr adroddiad a'r cefndir a chadarnhaodd nad oedd y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl wedi cyfarfod yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.

PENDERFYNWYD

1. **nodi'r adroddiad.**
2. **penodi'r Cyngorydd Philip Capper, Mrs. Rachael L.J. Davies a Mr. Martin J. Hughes fel Aelodau o'r Panel Apeliadau Graddfa Statws Sengl gyda'r Cyngorydd Alwyn Gruffydd a Mrs. Sharon Warnes yn cael eu penodi fel aelodau dirprwyol.**

5. **Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru**

Cyflwynwyd – Adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol i gynghori'r Pwyllgor ar y datblygiadau sy'n berthnasol i'r Awdurdod hwn.

Adroddwyd – Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol yr adroddiad ac roedd yn falch o gadarnhau, fel mewn blynyddoedd blaenorol, na chyfeiriwyd unrhyw gwynion at yr Ombwdsmon i'w hymchwilio. Diolchodd y Cadeirydd i swyddogion a llongyfarchodd yr Awdurdod am ei record ragorol.

PENDERFYNWYD nodi'r adroddiad.

6. **Adroddiad Monitro Cwynion**

Cyflwynwyd – Adroddiad gan y Pennaeth Gweinyddol a Gofal Cwsmer ar gwynion ysgrifenedig a dderbyniwyd gan yr Awdurdod.

Adroddwyd – Cyflwynodd y Pennaeth Gweinyddiaeth a Gofal Cwsmer yr adroddiad a rhoi manylion pellach i'r Aelodau.

Ystyriodd yr aelodau'r adroddiad a gwneud y sylwadau a ganlyn:-

- Roedd yr aelodau'n dawel eu meddwl bod yr Awdurdod wedi cynnal asesiadau effaith trylwyr cyn gweithredu unrhyw bolisi i gau toiledau cyhoeddus. Cytunodd yr aelodau fod darpariaeth toiledau'r Awdurdod yn rhagorol o'i gymharu â llawer o Gynghorau eraill.
- canmolwyd swyddogion am wrando ac ymdrin â chwynion yn brydlon er mwyn atal cwynion pellach rhag codi.
- nid oedd y Pennaeth Gweinyddiaeth a Gofal Cwsmer yn rhagweld cynnydd mewn cwynion o ganlyniad i effaith Covid-19 ac roedd yn hyderus y byddai'r gwasanaeth yn cael ei ddarparu gan y staff ar ran yr Awdurdod.
- Diolchodd yr aelodau i'r Pennaeth Gweinyddiaeth a Gofal Cwsmer am ei gwaith.

PENDERFYNWYD nodi'r adroddiad.

7. **Caniatáu Goddefebau**

Cyflwynwyd – Adroddiad gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol yn argymhell bod y Pwyllgor Safonau yn caniatáu goddefeb cyffredinol i Aelodau Cynghorau Bwrdeistref Sirol Gwynedd a Chonwy.

Adroddwyd – Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol yr adroddiad a chadarnhaodd fod goddefebau a roddwyd yn flaenorol gan y Pwyllgor Safonau wedi gweithio'n dda. Yn codi ar hynny, roedd Aelod yn teimlo ei bod yn bwysig cael y goddefeb ar waith a nododd pe bai gan unrhyw Aelod unrhyw fuddiant rhagfarnol arall y byddent yn cael eu hatal. Bu aelodau a swyddogion hefyd yn trafod sut roedd Eryri yn cymharu â'r ddau Awdurdod y Parciau Cenedlaethol eraill yng Nghymru.

Ystyriodd yr aelodau'r adroddiad a chytunwyd i gymeradwyo goddefeb cyffredinol, yn unol â'r telerau a amlinellir yn yr adroddiad, er mwyn sicrhau y gallai'r Awdurdod gynnal ei fusnes yn effeithiol.

PENDERFYNWYD

- 1. caniatáu goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd gan eu galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion yn ymwneud â Chyngor Gwynedd hyd at 31ain Rhagfyr 2021, oni bai ei fod yn cael ei estyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn cyn 31ain Rhagfyr 2021.**
- 2. caniatáu goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy gan eu galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion yn ymwneud â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy hyd at 31ain Rhagfyr 2021, oni bai eu bod yn cael eu hymestyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn cyn y 31ain Rhagfyr 2021.**

8. Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru

Derbyniwyd - Cofnodion cyfarfod Pwyllgor Safonau Gogledd Cymru a gynhaliwyd ar 24 Mehefin 2019 ynghyd ag adroddiad llafar gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau, er gwybodaeth.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol, yn dilyn problemau diweddar, ei fod yn obeithiol bod aelodaeth o'r Fforwm bellach wedi'i gadarnhau ac y bydd Cadeirydd Pwyllgor Safonau Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri a'r Swyddog Monitro yn y dyfodol yn cael eu gwahodd i fynychu holl gyfarfodydd Fforwm Pwyllgor Safonau Gogledd Cymru.

Gan fod Cadeirydd y Pwyllgor Safonau wedi bod yn bresennol pan ystyriodd Pwyllgor Safonau Ynys Môn gofnodion y Fforwm, roedd hi mewn sefyllfa i adrodd mai'r prif fater a drafodwyd oedd rhinweddau sefydlu Cydbwyllgor Safonau ar gyfer Gogledd Cymru. Ystyriodd yr aelodau a oedd hi'n amserol trafod y mater yn y cyfarfod hwn neu aros am wybodaeth bellach. Cytunodd yr aelodau i alw cyfarfod arbennig o'r Pwyllgor Safonau pan gyflwynir cynnig mwy ffurfiol.

Yn codi ar hynny, roedd y Cadeirydd yn teimlo, er bod Agendâu ar gyfer cyfarfod Fforwm Pwyllgor Safonau Gogledd Cymru yn rhoi penawdau i'w trafod i'r Aelodau, nad oedd ganddynt adroddiadau manwl cysylltiedig, a fyddai ar yr achlysur hwn wedi caniatáu i'r Aelodau ddod i farn wybodus. Cytunodd yr aelodau y dylai'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol, os yw'n teimlo ei fod yn angenrheidiol, fynd â'r mater ymhellach ar ôl derbyn yr Agenda ar gyfer cyfarfod nesaf o gyfarfod Fforwm Pwyllgor Safonau Gogledd Cymru.

PENDERFYNWYD nodi'r cofnodion er gwybodaeth a diolch i'r Cadeirydd am ei hadroddiad llafar.

Diolchodd y Cadeirydd a'r Aelodau i swyddogion a staff am drefnu'r cyfarfod rhithwir, a oedd, yn eu barn hwy, wedi gweithio'n dda iawn.

Daeth y cyfarfod i ben am 10.55

CYFARFOD	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD	03 Medi 2021
TEITL	ENWEBU AELODAU AR GYFER Y PANEL APELIADAU GRADDIO STATWS SENGL
ADRODDIAD GAN	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol
PWRPAS	Penodi tri aelod a dau aelod dirprwyol ar y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl

CEFNDIR

Ar 15 Mehefin 2011, mabwysiadodd yr Awdurdod Gynllun dirprwyo diwygiedig a oedd yn cynnwys newidiadau i gylch gorchwyl y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl. Mae'r trefniadau diwygiedig yn nodi y dylai'r aelodaeth gynnwys tri aelod ynghyd â dau aelod dirprwyol, pob un i ddod o ac i'w dethol o blith aelodau'r Pwyllgor Safonau. Mae'r cylch gorchwyl hefyd yn nodi y bydd y Pwyllgor Safonau, wrth benodi aelodau ar y Panel, yn ystyried yr angen am gynrychiolaeth briodol o ran rhywedd.

Rôl y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl yw ystyried apeliadau yn erbyn penderfyniad y panel gwerthuso swyddi sydd fel arfer yn cael ei gynnal yn fewnol ar lefel swyddog. Anaml iawn y gelwir cyfarfod o'r Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl. Yn hanesyddol, er bod yr Awdurdod yn ymgymryd â'r broses gwerthuso swyddi, mae'n wir dweud bod y Panel hwn ar y pryd yn weithredol. Fodd bynnag, mae angen panel o'r fath o hyd oherwydd fe allai apêl gael ei chyflwyno ar unrhyw adeg gan aelod o staff sy'n anghytuno â phenderfyniad y panel gwerthuso swyddi.

Pan ystyriodd y Pwyllgor Safonau'r mater hwn ddiwethaf ar y 16eg o Hydref 2020 penderfynodd benodi'r Cynghorydd Philip Capper, Mrs Rachael L J Davies a Mr Martin J Hughes fel aelodau ar y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl gyda'r Cynghorydd Alwyn Gruffydd a Mrs Sharon Warnes wedi'u penodi fel aelodau dirprwyol. Mae angen i'r Pwyllgor Safonau ystyried aelodaeth y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl yn flynyddol yn dilyn CCB yr Awdurdod.

GOBLYGIADAU ADNODDAU

Dim

ARGYMHELLIAD

Penodi tri aelod a dau aelod dirprwyol o blith aelodaeth y Pwyllgor Safonau i eistedd fel aelodau ar y Panel Apeliadau Graddio Statws Sengl.

EITEM RHIF 5

CYFARFOD	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD	03 Medi 2021
TEITL	OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU
ADRODDIAD GAN	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol
PWRPAS	Cynghori'r Pwyllgor ar ddatblygiadau sy'n berthnasol i'r Awdurdod hwn

CEFNDIR

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn cyhoeddi Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol.

Gellir gweld yr adroddiad llawn ar wefan yr Ombwdsmon (www.ombwdsmon.cymru) o dan Cyhoeddiadau ac yna Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon.

Fel rheol, dim ond lleiafrif bach iawn o gyfanswm y cwynion a dderbynnir gan yr Ombwdsmon sy'n ymwneud â'r Parciau Cenedlaethol ac rwy'n falch o adrodd bod y sefyllfa'n aros yr un fath ar gyfer 2020/21.

Yn ystod yr amser hwn, cyfeiriwyd dwy gŵyn at yr Ombwdsmon i'w hymchwilio fel y'u cadarnhawyd yn yr Adroddiad Monitro Cwynion, sydd hefyd i'w hystyried heddiw gan y Pwyllgor Safonau. Yn y ddau achos gwrthododd yr Ombwdsmon ymchwilio ymhellach i'r cwynion. Mae manylion llawn ohonynt i'w gweld yn yr Adroddiad Monitro Cwynion

GOBLYGIADAU ADNODDAU

Dim

ARGYMHELLIAD

1. Nodi cynnwys yr adroddiad.

CYFARFOD	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD	3 Medi 2021
TEITL	ADRODDIAD MONITRO CWYNION
ADRODDIAD GAN	Pennaeth Gweinyddol a Gofal Cwsmer
PWRPAS	Adrodd ar y cwynion ysgrifenedig a dderbyniwyd gan yr Awdurdod

1.0. CEFNDIR

- 1.1. Cofrestrir pob cwyn ffurfiol a'u monitro'n ganolog, fel rhan o'n hymrwymiad parhaus i sicrhau gofal cwsmeriaid gwych wrth ddarparu ein gwasanaeth. Derbyniodd yr Awdurdod 7 o gwynion ffurfiol yn uniongyrchol yn ymwneud â'r Awdurdod yn ystod flwyddyn ariannol 2020/21.
- 1.2. O'r 7 o gwynion a dderbyniwyd, roedd 2 yn berthnasol i'r gwasanaeth cynllunio, derbyniwyd 1 cwyn am Warden, roedd 1 cwyn yn ymwneud ac aelod o staff oedd yn gyflogedig gan gwmni glanhau sy'n gweithredu dan gytundeb i'r Awdurdod, derbyniwyd 1 cwyn am eiriad oedd ar dudalen flaen taflen, roedd 1 cwyn yn ymwneud â Chynllun Rheolaeth Gynaliadwy Uwch Gwyrfai, ac roedd 1 cwyn mewnol yn ymwneud â dor-reolaeth data personol o'r Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol (GDPR).
- 1.3. Ymchwiliwyd i bob cwyn yn drylwyr; ac mae'n dda nodi bod bob un cwyn wedi derbyn ymateb o fewn y cyfnod targed o 15 diwrnod gwaith.
- 1.4. O'r cwynion a ymchwiliwyd, cafodd 3 eu cadarnhau neu eu cadarnhau'n rhannol. Cyfeiriwyd 2 gwyn at yr Ombwdsman Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru i'w hymchwilio.
- 1.5. Yn yr achosion hynny pan na lwyddodd gwasanaeth yr Awdurdod i gyrraedd y safon ddisgwylladwy, 'rydym wedi ymddiheuro'n brydlon a chymryd camau i fynd i'r afael â'r problemau ar unwaith.

2.0. ARGYMHELLIAD

2.1. Bod y Pwyllgor yn nodi cynnwys yr adroddiad

Crynodeb o'r Cwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannolCYNLLUNIO**Cyhoeddi Adroddiad Cyfrinachol ar Wefan yr Awdurdod (Hydref 2020)**

Derbyniwyd cwyn am dorri data personol a wnaed gan yr Awdurdod trwy gyhoeddi dogfen gyfrinachol a gyflwynwyd fel dogfennaeth ategol i gais cynllunio. Cwynodd yr ymgeiswyr hefyd y gofynnwyd am Arolwg Rhywogaethau Gwarchodedig a bod oedi cyn cadarnhau cofrestriad y cais.

Rhodddwyd cydnabyddiaeth bod oedi wedi digwydd wrth gofrestru'r cais; roedd hyn yn rhannol oherwydd bod y Swyddog Cynllunio ar wyliau. Er na chanfuwyd bod angen Arolwg Rhywogaethau Gwarchodedig y tro hwn, roedd staff wedi dilyn y protocol cywir wrth wneud y gofyniad hwn, ac ni chadarnhawyd y rhan hon o'r gŵyn.

O ran y torri rheolau data, cyflwynodd yr ymgeiswyr Ddatganiad Busnes yr oeddent wedi ei nodi fel cyfrinachol, i gefnogi eu cais cynllunio i newid y defnydd o gwrtil domestig trwy dynnu stabl / storfa a chreu swyddfa yn y cartref i leoli busnes yr ymgeisydd. Llwythwyd y cais cynllunio a'r dogfennau ategol (gan gynnwys y Datganiad Busnes) ar y porth cynllunio ddydd Gwener, 2il o Hydref, gyda'r Datganiad Busnes yn cael ei dynnu ymaith ddydd Llun, 5ed o Hydref, cyn gynted ag y daeth yr Awdurdod yn ymwybodol o'r mater.

Cwblhaodd Swyddog Diogelu Data'r Awdurdod brawf hunanasesu i benderfynu a oedd y tor-rheolaeth data yn un yr oedd yn rhaid ei riportio i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Daeth yr asesiad i'r casgliad nad oedd angen ei riportio.

Ymchwiliwyd yn drylwyr i'r digwyddiad. Marciwyd y Datganiad Busnes fel un cyfrinachol ac roedd yr e-bost a anfonwyd gyda'r dogfennau hefyd yn cyfeirio at y ffaith bod y Datganiad wedi'i gyflwyno'n gyfrinachol. Roedd y Technegydd wedi uwchlwytho'r dogfennau mewn un swp i'r porth cynllunio heb iddo agor y dogfennau ategol, ac yn unol â hynny methwyd â gweld y mater cyfrinachol.

Nid oedd y Datganiad Busnes yn cynnwys unrhyw wybodaeth bersonol sensitif am yr ymgeiswyr na'u staff ac nid oedd yn cynnwys unrhyw wybodaeth ariannol na sensitif ynglŷn â'r busnes. Oherwydd hyn, roedd y tor-rheolaeth data yn yr achos hwn yn gyfyngedig iawn.

Ymddiheurwyd i'r ymgeiswyr, a chafodd gweithdrefnau eu hadolygu a'u newid ar unwaith i sicrhau na fyddai'r gwall gweinyddol hwn yn gallu digwydd eto. Roedd yr ymgeiswyr yn anfodlon â'r ymateb a chyflwynwyd hawliad am £630 i'w digolledu am yr hyn nodwyd ganddynt fel costau ychwanegol a achoswyd, oherwydd methiant yr Awdurdod wrth ddelio â'u cais yn gywir ac mewn modd amserol. Ail adroddwyd yr ymddiheuriad, ond gwrthodwyd y cais ariannol am iawndal.

Cyfeiriodd yr ymgeiswyr y mater at yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus i'w ystyried. Gwrthododd yr Ombwdsmon ymchwilio i'r mater a chynghorodd yr ymgeiswyr i gyfeirio'r mater at y Comisiynydd Gwybodaeth gan ei fod yn cynnwys torri rheolau data.

TOR-RHEOLAETH DATA PERSONOL MEWNOL

Derbyniwyd cwyn am dorri rheolau data personol a ddigwyddodd yn fewnol yn ymwneud â lledaenu gwybodaeth ar ffurflen werthuso / adolygu (Tachwedd 2020)

Fel rhan o'r broses o gynnal adolygiad perfformiad personol, roedd unigolyn yn dogfennu materion o bryder (nad oeddent yn berthnasol ac yr oedd y tu hwnt i gwmpas y gwerthusiad perfformiad) ac roedd angen ymchwilio ymhellach iddynt.

Anfonodd y gwerthuswry rhan berthnasol o'r ffurflen at swyddogion eraill yn yr Awdurdod i roi cyfle iddynt ymateb, fel y gellid casglu gwybodaeth i ymchwilio i'r materion a godwyd yn iawn. Gwnaethpwyd hyn ar ôl i'r gwerthuswr e-bostio'r achwynydd i hysbysu'r unigolyn mai hwn oedd y cam gweithredu a gynlluniwyd.

Canfu'r ymchwiliad i'r gŵyn na wnaeth yr achwynydd ymateb i'r e-bost gan y gwerthuswr i wrthwynebu na chodi pryderon y byddai'r wybodaeth yn cael ei rhannu'n ehangach ar y pryd. Canfu'r ymchwiliad na fu unrhyw dorri data o dan GDPR, gan fod y wybodaeth benodol honno'n cael ei rhannu trwy gydsyniad ymhlwg ac at ddiben cyfreithlon a ganiateir o dan y rheoliad.

Nid yn unig na wnaeth yr achwynydd wrthwynebu ar y pryd ond cododd y materion gyda'r bwriad penodol o drafod ac ehangu ar y materion hynny yn eu blaen yn ystod y gwerthusiad personol. Er mwyn galluogi'r trafodaethau hynny, roedd yn rhaid i'r gwerthuswr brosesu'r wybodaeth (hynny yw, ei rhannu â swyddogion eraill) ar gyfer cyflawni tasg er budd y cyhoedd h.y. casglu gwybodaeth i alluogi'r gwerthuswr i ymateb i'r materion a godwyd.

Er na ddarganfuwyd unrhyw dor-rheolaeth data o ran yr agwedd hon o'r gŵyn, canfu'r ymchwiliad fod copi o'r ffurflen werthuso gyfan wedi'i hanfon gan y gwerthuswr at y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol, er gwybodaeth iddo yn ei rôl fel Swyddog Monitro. Nid oedd unrhyw gyfiawnhad dros hyn.

Ymddiheurwyd i'r achwynydd. Canfu'r asesiad o'r tor-rheolaeth data nad oedd hyn yn peri risg uchel i hawliau a rhyddid yr unigolyn ac felly canfuwyd nad oedd yn rhywbeth i'w riportio i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth.

Yn dilyn y gŵyn hon, bydd newidiadau yn cael eu gwneud i'r ffurflen werthuso personol, sy'n cynnwys adran ar wahân ar gyfer codi materion eraill, y tu allan i berfformiad personol yr unigolyn. Gwneir yn glir ar y ffurflen, y gellir rhannu'r wybodaeth a ddarperir yn yr adran honno ag eraill er mwyn galluogi ymateb boddhaol.

CWMNI GLANHAU A GYTUNDEBIR

Cwyn ynghylch aelod o staff gan y Cwmni Glanhau a Gytundebir i lanhau Toiledau Cyhoeddus yr Awdurdod (Hydref 2020)

Roedd y gŵyn yn ymwneud â glanhawr toiled gwrywaidd a wnaeth sylwadau ynghylch 'pobl yn ymddwyn fel 'idiotiaid' yn ystod y pandemig ac y dylai pobl ddychwelyd adref', ac fe honnodd yr achwynydd ei fod wedi rhegi arni hefyd. Roedd yr achwynydd yn hynod o ypset ynghylch y digwyddiad.

Gofynnwyd i'r cwmni glanhau a gytundebir gan yr Awdurdod i lanhau'r toiledau cyhoeddus ymchwilio i'r digwyddiad. Cadarnhaodd yr aelod o staff fod y digwyddiad wedi digwydd ond fe wadodd ei fod wedi rhegi. Rhoddwyd rhybudd ysgrifenedig i'r gweithiwr i'w roi ar ei gofnod cyflogaeth a chadarnhaodd y cwmni y byddai unrhyw ddigwyddiad o'r fath yn y dyfodol yn arwain at ddiswyddo'r gweithiwr. Ymddiheurwyd i'r achwynydd.

Er nad oedd y digwyddiad hwn yn cynnwys staff a gyflogwyd gan yr Awdurdod; gan fod hyn wedi digwydd mewn cyfleusterau sy'n cael eu rhedeg gan yr Awdurdod gan staff cwmni a gytundebir ganddo, gall digwyddiad fel hwn achosi niwed i enw da'r Awdurdod.

Crynodeb o Gŵyn heb ei chadarnhau a gyfeiriwyd at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

GWASANAETH WARDEINIO

Cwyn ynghylch 'Dull Gor-danbaid gan Warden' (Mai 2020)

Gwnaed cwyn bod "Warden o'r Awdurdod yn dwyn anfri ar ein sefydliad oherwydd ei agwedd gor-danbaid".

Roedd yr achwynydd wedi teithio o Groesoswallt i Ogwen. Bryd hynny yn y pandemig, ni chaniatawyd teithio i Gymru o Loegr i dreulio amser yng nghefn gwlad nac ar yr arfordir o dan gyfraith Cymru; er bod Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi y gallai dinasyddion Lloegr yrru ar gyfer dibenion 'hamdden'.

Pan gyrhaeddodd yr achwynydd Ogwen daeth Warden ato a gofyn iddo o ble roedd yn dod. Gwrthododd yr achwynydd ateb, a dywedodd y Warden wrtho nad oedd yn gyfreithiol iddo yrru i wneud ymarfer corff. Roedd yr achwynydd yn anghytuno â hyn ac aeth ymlaen gyda'i daith gerdded i fyny Pen yr Ole Wen. Wedi iddo ddychwelyd, canfu bod Swyddog Heddlu wrth ymyl ei gar. Tybiodd yr achwynydd fod y Warden wedi galw'r Heddlu ac fe'i cyhuddodd o wastraffu amser yr heddlu.

Anfonwyd ymateb at yr achwynydd yn egluro bod Awdurdod y Parc Cenedlaethol wedi gweithio mewn cydweithrediad agos â Llywodraeth Cymru a Heddlu Gogledd Cymru ers dechrau'r pandemig, er mwyn sicrhau bod cymunedau lleol yn cael eu cadw'n ddiogel trwy egluro a chynghori ar gyfyngiadau Covid ar adeg fel hyn. Cadarnhawyd bod y Warden wedi gweithredu o fewn cylch gwaith ei rôl mewn ffordd gwrtais a phroffesiynol, ac felly nad oedd unrhyw sail i gynnal y gŵyn.

Parhaodd yr achwynydd i fod yn anhapus gyda'r ymateb a mynnu ymddiheuriad ysgrifenedig, a chyfeiriodd y mater yn ddiweddarach at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Gwrthododd yr Ombwdsmon ymchwilio i'r mater ymhellach.

EITEM RHIF 7

CYFARFOD	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD	03 Medi 2021
TEITL	CANIATÁU GODDEFEBAU (GOLLYNGIADAU)
ADRODDIAD GAN	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol
PWRPAS	Rhoi goddefebau i Aelodau Cyngor Gwynedd a Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

CEFNDIR

Yn flaenorol, mae'r Pwyllgor Safonau wedi rhoi goddefebau ar sawl achlysur. Ar 16eg Hydref 2020, penderfynodd y Pwyllgor Safonau roi goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd i'w galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion yn ymwneud â Chyngor Gwynedd am gyfnod hyd at 31ain Rhagfyr 2021 oni bai ei fod yn cael ei estyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn cyn 31ain Rhagfyr 2021. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau hefyd roi goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i'w galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion yn ymwneud â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy am gyfnod hyd at 31ain Rhagfyr 2021 oni bai ei fod yn cael ei estyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn cyn 31ain Rhagfyr 2021. Gan fod y cyfnod hwn i fod i ddod i ben cyn y bwriedir i'r Pwyllgor Safonau gwrdd nesaf, mae'n bryd ystyried y mater ymhellach.

Cyn dyfarnu'r goddefebau y cyfeiriwyd atynt uchod a'r goddefebau a roddwyd yn flaenorol, roedd mabwysiadu'r Cod Ymddygiad newydd yn achosi anawsterau mewn perthynas â chworwm ar yr Awdurdod a'r Pwyllgor Cynllunio a Mynediad a hefyd o golli gwybodaeth leol gan fod yn rhaid i aelodau dynnu allan o'r cyfarfod. O dan y Cod Ymddygiad blaenorol, caniatwyd i aelodau gymryd rhan yn y drafodaeth ac yn aml roeddent wedi bod yn ffynhonnell wybodaeth werthfawr ar wahanol agweddau ar geisiadau o'r fath.

Pan ystyriodd y pwyllgor Safonau y mater hwn ddiwethaf, roedd wedi ystyried Rheoliadau Pwyllgorau Safonau (Caniatáu Goddefebau) (Cymru) 2001 fel y'u diwygiwyd gan Reoliadau Llywodraeth Leol (Pwyllgorau Safonau, Ymchwiliadau, Goddefebau a Chyfeirio) (Cymru) 2016 caniatáu i Bwyllgor Safonau'r Awdurdod hwn roi goddefeb:

"2. (a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;

(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (ch) neu baragraff (d) hefyd yn gymwys;

(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;

(ch) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;

(d) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;

(dd) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;

(e) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolygu a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol;

(f) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu

(ff) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r anallu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.

(g) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod yn briodol fel arall caniatáu gollyngiad

3 (1) Rhaid i ollyngiad a ganiateir gan bwyllgor safonau awdurdod perthnasol o dan adran 81(4) o'r Ddeddf ar y seiliau a nodir yn rheoliad 2(g) ac sy'n parhau i gael effaith, gael ei adolygu gan y pwyllgor safonau unwaith ym mhob cyfnod o 12 mis o'r dyddiad y caniateir y gollyngiad am y tro cyntaf.

(2) Pan fydd yn cynnal adolygiad o dan baragraff (1) rhaid i'r pwyllgor safonau ddyfarnu a ddylai'r gollyngiad barhau i gael effaith."

Roedd yn fodlon bod paragraff (a) a (d) uchod yn darparu cyfiawnhad digonol dros roi goddefeb i aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion yn ymwneud â Chyngor Gwynedd.

Mewn perthynas â'r aelodau hynny a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, canfu eu bod mewn sefyllfa ychydig yn wahanol gan nad oes unrhyw faterion yn ymwneud â chworwm yn gyffredinol. Fodd bynnag, canfu fod paragraff (d) uchod yr un mor berthnasol i aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd ac aelodau a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy ac ar y sail honno rhoddodd ollyngiad i aelodau a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i gymryd rhan lawn wrth benderfynu materion yn ymwneud â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy.

Gellir cadarnhau bod y goddefebau a roddwyd yn flaenrol gan y Pwyllgor Safonau wedi gweithio'n dda yn ymarferol gyda'r Awdurdod a'r Pwyllgor Cynllunio a Mynediad yn arbennig gan elwa o'r un peth mewn perthynas â sicrhau cworwm a dim colli gwybodaeth leol wrth benderfynu ar geisiadau. Yn ystod gweithrediad goddefeb blaenrol rhwng 2010 a 2012 bu ceisiadau cynllunio a oedd yn arbennig o ddadleuol. Roedd un enghraifft yn

cynnwys cais am dai cysgodol yn ardal Llan Ffestiniog ar dir ym mherchnogaeth Cyngor Gwynedd. Cymerodd aelodau o Gyngor Gwynedd ran lawn yn yr achos. Roedd argymhelliad y swyddog i'w gymeradwyo. Roedd gwrthwynebiadau lleol cryf i'r cynllun arfaethedig a chefais ohebiaeth gan aelodau'r cyhoedd yn lleisio pryder bod aelodau Cyngor Gwynedd yn cael cymryd rhan yn y mater. Fodd bynnag, ar yr achlysur hwnnw, yn dilyn ymweliad safle, penderfyniad y pwyllgor Cynllunio a Mynediad oedd gwrthod y cais. Roedd y penderfyniad hwn yn destun apêl na lwyddodd ac felly rhyddhawyd barn yr aelodau o unrhyw fai.

Roedd cais cynllunio dadleuol arall yn cynnwys cais gan Gyngor Gwynedd am ysgol ardal newydd. Unwaith eto roedd argymhelliad swyddogion i'w gymeradwyo ac unwaith eto roedd gwrthwynebiad lleol cryf i'r cynllun. Roedd rhan o'r gwrthwynebiad hwnnw'n canolbwytio ar y ffaith y byddai aelodau o Gyngor Gwynedd yn cael cymryd rhan yn y broses benderfynu. Codwyd pryderon bod rhai o'r aelodau hynny wedi pleidleisio ar y mater fel rhan o gymeradwyaeth Cyngor Gwynedd i'w strategaeth. Roeddwn o'r farn nad oedd Cyngor Gwynedd wedi gwneud unrhyw benderfyniad ar y cais cynllunio gwirioneddol gan mai'r Awdurdod hwn yw'r Awdurdod Cynllunio ar gyfer yr ardal. Y cais oedd penderfynu ar rinweddau cynllunio'r cais ac roedd y drafodaeth yn y pwyllgor yn dilyn rhinweddau cynllunio'r cais neu fel arall yn fras ac eithrio siaradwr cyhoeddus ar ran yr Ymgeisydd a gyfeiriodd at faterion nad oeddent yn ymwneud â chynllunio. Ar yr achlysur hwn penderfynodd aelodau ddilyn argymhelliad swyddog a rhoddwyd caniatâd cynllunio. Pleidleisiodd mwyafrif aelodau Cyngor Gwynedd o blaid y cais ond ymatalidd rhai hefyd a phleidleisiodd rhai yn erbyn y cais. Hyd yn oed pe bai holl aelodau Cyngor Gwynedd wedi datgan a thynnu allan o'r cyfarfod, gan dybio na fyddai'r aelodau pleidleisio sy'n weddill wedi pleidleisio'n wahanol, byddai'r cais yn dal i fod yn llwyddiannus er bod mwyafrif llai - i lawr o fwyafrif o 9 o blaid gyda 4 yn erbyn i 5 o blaid gyda 2 yn erbyn.

Er bod pryder diamheuol mewn cysylltiad â'r cais hwn ni welais unrhyw dystiolaeth o afreoleidd-dra gan aelodau Cyngor Gwynedd. Mae ceisiadau o'r fath yn eu hanfod yn geisiadau dadleuol ar y cyfan gydag ystod eang o safbwyntiau ond roedd y penderfyniad terfynol yn un lle y'i cymeradwywyd yn unol ag argymhelliad y swyddog.

Ym mis Medi 2018 deliodd y Pwyllgor Cynllunio a Mynediad â mater dadleuol arall sef y cais am ganiatâd cynllunio ar gyfer ffordd ryddhau Llanbedr. Yn y mater hwn, datganodd aelodau o Gyngor Gwynedd fuddiant ond roeddent yn dibynnu ar y goddefeb a roddwyd gan y Pwyllgor Safonau a chymerwyd rhan lawn wrth benderfynu ar y cais.

Derbyniwyd cwyn wedi hynny yn honni bod aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd wedi torri Cod Ymddygiad yr Aelodau wrth iddynt ystyried y cais cynllunio.

Cododd yr achwynydd bryderon bod aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd a oedd yn bresennol yn y cyfarfod, er eu bod wedi llofnodi datganiadau buddiant, yn cael cymryd rhan lawn yn y broses benderfynu a arweiniodd at roi caniatâd cynllunio i'r cais.

Ni chadarnhawyd y gŵyn gan fod y Pwyllgor Safonau, yn eu cyfarfod ar 7 Gorffennaf 2017 wedi rhoi goddefeb cyffredinol i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd a Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy o dan y fath amgylchiadau, i alluogi'r Awdurdod i barhau i gynnal ei fusnes yn effeithiol. Rhoddwyd esboniad llawn i'r achwynydd.

Cyfeiriodd yr achwynydd y mater at Ombwdsmon Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru, a chyfeiriodd hefyd at y ffaith mai dim ond 10 aelod allan o'r 18 posib oedd yn bresennol yn y Pwyllgor Cynllunio a Mynediad ar y diwrnod.

Esboniodd yr Ombwdsmon i'r achwynydd sut roedd y gyfraith ynghylch rhoi goddefebau yn gweithio, yn ogystal â'r niferoedd cworta sy'n ofynnol yn ôl y gyfraith i bwyllgor cynllunio fynd yn ei flaen. Roedd y ddau wedi cydymffurfio â gofynion cyfreithiol yn yr achos hwn. Felly gwrthododd yr ombwdsmon ymchwilio i'r mater ymhellach ar y sail ei fod yn benderfyniad a wnaed yn iawn ac y mae gan gorff cyhoeddus yr hawl i'w wneud.

Unwaith eto, ystyriodd y Pwyllgor Cynllunio a Mynediad Ffordd Ryddhad Llanbedr ond ar yr achlysur hwn ni chafwyd unrhyw gwynion ynghylch y defnydd o oddefeb gan aelodau o Gyngor Gwynedd.

Roedd un cais cynllunio arall yn ystod 2021 pan ddefnyddiwyd y goddefeb. Roedd y cais yn un dadleuol ar gyfer dymchwel hen adeilad ysgol ac ar gyfer codi pum uned byw â chymorth yn Nolgellau. Ar yr achlysur hwn penderfynodd y pwyllgor yn groes i argymhelliad swyddogion i wrthod caniatâd ar y sail y byddai'r datblygiad yn arwain at golli adeilad traddodiadol ac yn cael effaith negyddol ar amgylchedd hanesyddol ehangach Dolgellau. Rhoddwyd ail reswm hefyd sef nad oedd digon o wybodaeth wedi'i chyflwyno mewn perthynas â'r angen am y cynnig er mwyn i'r awdurdod cynllunio lleol wneud penderfyniad hyddysg ar effaith y datblygiad.

Os yw'r pwyllgor Safonau yn bwriadu caniatáu goddefeb pellach, rhaid pwysleisio na fyddai rhoi goddefebau o dan delerau o'r fath yn atal gweithredu unrhyw ran arall o'r Cod Ymddygiad felly, er enghraifft, pe bai aelod yn cael ei benodi gan Gyngor Gwynedd hefyd hefyd yn berchennog ar dir ger y tir lle gwneir y cais ac yn eiddo i Gyngor Gwynedd, er gwaethaf y ffaith ei fod ef / hi wedi cael budd o oddefeb o ran ei aelodaeth â Gwynedd, byddai'n rhaid iddo / iddi ddatgan budd rhagfarnol wrth gwrs. Y rheswm am hyn yw y byddai'r penderfyniad yn effeithio ar dir yn ardal yr Awdurdod y mae ganddo fuddiant buddiol ynddo a byddai aelod o'r cyhoedd sydd â gwybodaeth am y ffeithiau perthnasol yn ystyried yn rhesymol bod y buddiant personol mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu ei farn o ran budd y cyhoedd.

Ar ôl ystyried y materion, rwyf o'r farn y byddai er budd yr Awdurdod i roi goddefebau i aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd (Seiliau 2 (a) a (d)) a Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (Sail 2 (d)) am gyfnod penodol fel y gall y Pwyllgor Safonau ailedrych ar y mater ac asesu'r sefyllfa unwaith yn rhagor.

GOBLYGIADAU ADNODDAU

Dim

ARGYMHELLIAD

- 1. Caniatáu goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Gwynedd i'w galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion sy'n ymwneud â Chyngor Gwynedd am gyfnod hyd at 31ain Rhagfyr 2022 oni bai ei fod yn cael ei ymestyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn cyn 31ain Rhagfyr 2022 .**
- 2. Caniatáu goddefeb i Aelodau a benodwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i'w galluogi i gymryd rhan lawn wrth benderfynu ar faterion sy'n ymwneud â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy am gyfnod hyd at 31ain Rhagfyr 2022 oni bai ei fod yn cael ei ymestyn ymhellach trwy benderfyniad y Pwyllgor hwn ymlaen llaw hyd 31ain Rhagfyr 2022.**

PAPURAU CEFNIDIR

Rheoliadau'r Pwyllgorau Safonau (Caniatáu Goddefebau) (Cymru) 2001

Rheoliadau Llywodraeth Leol (Pwyllgorau Safonau, Ymchwiliadau, Goddefebau a Chyfeirio) (Cymru) (Diwygio) 2016

EITEM RHIF 8

CYFARFOD	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD	03 Medi 2021
TEITL	Y FFRAMWAITH MOESEGOL A'R CANLLAWIAU DIWYGIEDIG A GYHOEDDWDYD GAN OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU AR Y COD YMDDYGIAD
ADRODDIAD GAN	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol
PWRPAS	Ystyried y canllawiau diwygiedig, a oes unrhyw weithrediadau yn codi ar hynny a'r materion pellach a gynhwysir yn yr adroddiad hwn

1. CEFNDIR

1.1. Mae'r ddogfennaeth ganlynol wedi'u hatodi â'r adroddiad hwn:

- 1.1.1. Cylch gorchwyl y Pwyllgor Safonau (Atodiad 1).
- 1.1.2. Cod Ymddygiad yr Awdurdod (a fabwysiadwyd heb newid o'r Cod Ymddygiad enghreifftiol). (Atodiad 2)
- 1.1.3. Y canllawiau diwygiedig a gyhoeddwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ("yr Ombwdsmon") ar y Cod Ymddygiad. (Atodiad 3)
- 1.1.4. Proses Ddatrys Leol yr Awdurdod. (Atodiad 4)
- 1.1.5. Fersiwn ddrafft newydd o Brotocol Rhoddion a Lletygarwch yr Awdurdod ar gyfer Aelodau. (Atodiad 5)

1.2. Mae'r canllawiau diwygiedig a gyhoeddwyd gan yr Ombwdsmon yn ganllaw defnyddiol iawn er, yn anochel efallai, wrth i achosion ac enghreifftiau esblygu ar y Cod Ymddygiad gwelwyd cynnydd sylweddol yn ei hyd. Fel man cychwyn gall y Pwyllgor Safonau ystyried y dylid anfon copi electronig at yr holl aelodau. Er bod hyfforddiant Cod Ymddygiad yn cael ei ddarparu i aelodau ar ddechrau eu haelodaeth o'r Awdurdod, mae'n wir dweud o ran aelodau etholedig o'r Awdurdod Lleol, fe fyddant eisoes yn gyfarwydd â'r Cod Ymddygiad trwy gyfrwng eu haelodaeth o'u Hawdurdod Lleol. Yn hanesyddol, diolch byth na fu camymddwyn gan aelodau yn broblem yn gyffredinol. Fodd bynnag, dylai'r Pwyllgor ystyried sut y dylai'r pwyllgor barhau i gynorthwyo aelodau ac aelodau cyfetholedig yr Awdurdod i gadw at god ymddygiad yr Awdurdod.

- 1.3. Fel y gwelir o'r dogfennau atodol, mae'r Awdurdod wedi mabwysiadu Proses Ddatrys Leol. Hyd yma ychydig iawn o ddefnydd a wnaed o hynny. Efallai mai rhan o'r rheswm am hyn yw'r ffaith, yn hanesyddol, fel y nodwyd yn Adroddiad Blyneddol yr Ombwdsmon (sydd hefyd i'w ystyried yn rhan o'r cyfarfod hwn), bod cwynion mewn perthynas ag Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yn tueddu i fod yn isel ac mae'r un patrwm wedi amlygu ei hun gyda'r Broses Ddatrys Lleol.
- 1.4. Nid oedd Protocol Rhoddion a Lletygarwch yr Awdurdod wedi cael ei ddiwygio ers cryn amser. Rwyf wedi diweddarau hwn er mwyn adlewyrchu'r canllawiau diwygiedig a gyhoeddwyd gan yr Ombwdsmon. Nid wyf wedi diwygio'r gwerth enwol o £25 a roddwyd ar gyfer datgelu unrhyw rodd neu letygarwch ac mae'r swm hwn yn aros yr un fath ag o'r blaen. O drafodaethau blaenorol gydag Awdurdodau eraill ymddengys bod y cap o £25 yn swm rhesymol.
- 1.5. Yn y canllawiau diwygiedig a gyhoeddwyd gan yr Ombwdsmon cyfeirir at ddarpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, a dderbyniodd Gydsyniad Brenhinol ar 20 Ionawr 2021 ac sy'n gosod dyletswyddau newydd ar bwyllgor safonau o 5 Mai 2022. O'r dyddiad hwnnw bydd yn ofynnol i'r pwyllgor safonau lunio adroddiad blyneddol i'w awdurdod yn disgrifio sut mae swyddogaethau'r pwyllgor wedi'u cyflawni ac yn darparu trosolwg o faterion ymddygiad yn gyffredinol o fewn yr awdurdod. Nodir union eiriad darpariaeth berthnasol y Ddeddf isod:

63 Duty of standards committee to make annual report

(1) *In Part 3 of the 2000 Act, at the end of Chapter 1 insert—*

"56B Annual reports by standards committees

(1) *As soon as reasonably practicable after the end of each financial year, a standards committee of a relevant authority must make an annual report to the authority in respect of that year.*

(2) *The annual report must describe how the committee's functions have been discharged during the financial year.*

(3) *In particular, the report must include a summary of—*

(a) *what has been done to discharge the general and specific functions conferred on the committee by section 54 or 56;*

(b) *reports and recommendations made or referred to the committee under Chapter 3 of this Part;*

(c) *action taken by the committee following its consideration of such reports and recommendations;*

(d) *notices given to the committee under Chapter 4 of this Part.*

(4) *An annual report by a standards committee of a county council or county borough council in Wales must include the committee's assessment of the extent to which leaders of political groups on the council have complied with their duties under section 52A(1) during the financial year.*

(5) *An annual report by a standards committee of a relevant authority may include recommendations to the authority about any matter in respect of which the committee has functions.*

(6) *A relevant authority must consider each annual report made by its standards committee before the end of 3 months beginning with the day on which the authority receives the report.*

(7) *The function of considering the report may be discharged only by the relevant authority (and accordingly is not a function to which section 101 of the Local Government Act 1972 applies).*

(8) *In this section "financial year" means a period of 12 months ending with 31 March."*

1.6. Yn hanesyddol, adroddwyd ar y rhan fwyaf o'r wybodaeth hon i'r Awdurdod fel rhan o Adroddiad Blynyddol y Swyddog Monitro. O 2022 bydd angen i hwn fod yn adroddiad gan y Pwyllgor Safonau a bydd angen i'r pwyllgor drafod a chytuno sut i ymateb i'r ddyletswydd newydd hon.

1.7. Yn olaf, yn ystod yr ychydig fisoedd diwethaf cefais ymholiad gan Swyddog Monitro Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru yn nodi bod eu Pwyllgor Safonau wedi mynegi diddordeb mewn sefydlu Cyd-bwyllgor Safonau ac ymholi a fyddai gan Awdurdod y Parc Cenedlaethol ddiddordeb. Fe'm hysbysir bod ei Bwyllgor Safonau yn cwrdd ddwywaith y flwyddyn ac wedi symud i wneud hynny tua 12 - 18 mis yn ôl a bod cyfarfodydd yn tueddu i bara tua dwy awr. Bydd angen i'r Pwyllgor Safonau benderfynu a yw'n dymuno ymchwilio ymhellach i'r posibilrwydd hwn.

2. GOBLYGIADAU ADNODDAU

Dim

3. ARGYMHELLIAD

3.1. Bod y pwyllgor yn ystyried y canllawiau diwygiedig ac a oes unrhyw weithrediadau yn codi yn berthnasol i hynny, a oes angen unrhyw ddiwygiadau i Broses Ddatrys Leol yr Awdurdod

3.2. Ystyried y Protocol Rhoddion a Lletygarwch drafft. Bydd angen i'r Awdurdod fabwysiadu hyn maes o law.

3.3. Cytuno ar sut y dylai'r pwyllgor Safonau weithredu ei ddyletswydd i baratoi adroddiad blynyddol.

3.4. Cytuno ar ymateb i'r gwahoddiad i sefydlu Cyd-bwyllgor Safonau.

PWYLLGOR SAFONAU**CYLCH GORCHWYL****Swyddogaethau Cyffredinol**

1. Hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan aelodau ac aelodau cyfetholedig o'r Awdurdod.
2. Cynorthwyo aelodau ac aelodau cyfetholedig o'r Awdurdod i ufuddhau i god ymddygiad yr Awdurdod.

Swyddogaethau Penodol y Pwyllgor Safonau

3. Cynghori'r Awdurdod ynghylch mabwysiadu neu adolygu codau ymddygiad yr Awdurdod.
4. Monitro gweithrediad codau ymddygiad yr Awdurdod.
5. Cynghori ar hyfforddi aelodau ac aelodau cyfetholedig o'r Awdurdod ar faterion sy'n ymwneud â chodau ymddygiad yr Awdurdod.
6. Ystyried a phenderfynu pan fo hynny'n briodol ar faterion sy'n cael eu cyfeirio ato gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.
7. Ystyried Cwynion yn erbyn Aelodau ac Aelodau cyfetholedig.
8. Rhoi gollyngiadau yn unol ag Adran 81(4)(5) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 a'r Rheoliadau a wneir dan y ddeddf honno i aelodau neu aelodau cyfetholedig sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fusnes yr Awdurdod.
9. Awdurdodi taliadau gan y Swyddog Monitro o lwfansau a threuliau i bersonau sydd wedi cynorthwyo ag ymchwiliad gan y Swyddog Monitro.
10. Sefydlu'r weithdrefn ar gyfer penderfynu cwynion sy'n cael eu cyfeirio ato i'w hystyried.

Swyddogaethau Staff

11. Ystyried apêl yn erbyn penderfyniad disgyblaethol.
12. Ystyried cwyn yn unol â'r Drefn Gwyno.
13. Ystyried apêl yn erbyn sut y cymhwysir neu y dehonglir yr amodau gwasanaeth.

Aelodaeth

2 Awdurdod Lleol
 1 Llywodraeth Cynulliad Cymru
 3 Annibynnol

Y Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd i'w penodi o blith yr Aelodau Annibynnol

STANDARDS COMMITTEE

TERMS OF REFERENCE

General Functions

1. To promote and maintain high standards of conduct by the members and co-opted members of the Authority.
2. To assist members and co-opted members of the Authority to observe the Authority's code of conduct.

Specific Functions of the Standards Committee

3. To advise the Authority on the adoption of or revision of the Authority's codes of conduct.
4. To monitor the operation of the Authority's codes of conduct.
5. To advise on training of members and co-opted members of the Authority on matters relating to the Authority's codes of conduct.
6. Considering and where appropriate determining matters referred to it by the Public Services Ombudsman for Wales.
7. Considering Complaints against Members and co-opted Members.
8. Granting dispensations pursuant to Section 81(4) (5) of the Local Government Act 2000 and Regulations made thereunder to members or co-opted members who have a personal interest in any business of the Authority.
9. Authorising payments by the Monitoring Officer of allowances and expenses to persons who have assisted in an investigation by the Monitoring Officer.
10. To establish the procedure for determining complaints referred to it for consideration.

Staff Functions

11. To consider an appeal against a disciplinary decision.
12. To consider a grievance in accordance with the Grievance Procedure.
13. To consider an appeal against the applications or interpretation of conditions of service.

Membership

2 Local Authority
1 Welsh Assembly Government
3 Independent

Both the Chair and Vice Chair to be appointed from amongst Independent Members

**COD YMDDYGIAD I AELODAU
AWDURDOD PARC CENEDLAETHOL ERYRI**

Deddf Llywodraeth Leol 2000	Local Government Act 2000
Cod Ymddygiad Enghreifftiol ar gyfer Aelodau ac Aelodau Cyfetholedig â hawliau pleidleisio	Model Code of Conduct for Members and Co-opted Members with voting rights
Mae'r Atodiad amgaeedig yn nodi testun (yn Gymraeg a Saesneg) y Cod Ymddygiad Enghreifftiol a bennir gan Orchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, fel y'i diwygiwyd gan yr offerynnau statudol canlynol:	The attached Annex sets out the text (in English and Welsh) of the Model Code of Conduct prescribed by the Local Authorities (Model Code of Conduct) (Wales) Order 2008, as amended by the following statutory instruments:
<ul style="list-style-type: none"> Rheoliadau Deddf Cwmnïau Cydweithredol a Chymdeithasau Budd Cymunedol ac Undebau Credyd 2010 (Diwygiadau Canlyniadol) 2014 - (Rhif 2014/1815) ("Rheoliadau 2014") - yn dod i rym ar 1 Awst 2014. 	<ul style="list-style-type: none"> Co-operative and Community Benefit Societies and Credit Unions Act 2010 (Consequential Amendments) Regulations 2014 – (No. 2014/1815) ("the 2014 Regulations") – effective from 1 August 2014.
<ul style="list-style-type: none"> Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) (Diwygio) 2008 (Rhif 2016/84) – yn dod i rym ar 1 Ebrill 2016 	<ul style="list-style-type: none"> Local Authorities (Model Code of Conduct) (Wales) (Amendment) Order 2008 (No. 2016/84) – effective from 1 April 2016.
Cynhyrchwyd y ddogfen hon er budd awdurdodau perthnasol y mae'r Cod Enghreifftiol yn gymwys iddynt, ond nid oes ganddi unrhyw statws cyfreithiol. Credir ei bod yn cynrychioli'r gyfraith ar 1 Ebrill 2016 yn wir ac yn gywir, ond ni roddir unrhyw sicrwydd yn hyn o beth, a dylai'r awdurdodau geisio eu cyngor cyfreithiol eu hunain ar faterion sy'n ymwneud â'r Cod.	This document has been produced for the benefit of relevant authorities to whom the Model Code applies, but it does not itself have any legal standing. It is believed to be a true and accurate representation of the law as at 1 April 2016 , but no assurance is given in this regard and authorities should take their own legal advice on matters relating to the Code.
Sylwer: Gwnaed Rheoliadau 2014 gan Lywodraeth y DU. Maent yn diwygio'r Cod Enghreifftiol drwy fewnosodi diffiniad o 'cymdeithas gofrestrdig'. Mae'n ymddangos na ddiwygiwyd fersiwn Gymraeg y Cod Enghreifftiol ar yr un pryd. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n trafod hyn â Llywodraeth y DU gyda'r bwriad o ddiwygio'r fersiwn Gymraeg cyn gynted ag y bo'n ymarferol.	Please note the 2014 Regulations were made by the UK Government. They amend the Model Code to insert a definition of a 'registered society'. It appears that the Welsh language version of the Model Code was not amended at the same time. The Welsh Government is in discussion with the UK Government about this with a view to the Welsh language version being amended as soon as practicable.
Yn y cyfamser, nid yw Llywodraeth Cymru yn credu bod yr anghysondeb hwn yn effeithio'n ymarferol ar weithredu'r Cod Enghreifftiol.	In the interim, the Welsh Government does not believe this anomaly has a material bearing on the operation of the Model Code.

Y COD YMDDYGIAD ENGHREIFFTIOL

RHAN 1 DEHONGLI

1.—(1) Yn y cod hwn —

mae "aelod" ("*member*") yn cynnwys aelod cyfetholedig onid yw'r cyd-destun yn mynnu fel arall; ystyr "aelod cyfetholedig" ("*co-opted member*"), mewn perthynas ag awdurdod perthnasol, yw person nad yw'n aelod o'r awdurdod ond—

(a) sy'n aelod o unrhyw bwyllgor neu is-bwyllgor i'r awdurdod, neu

(b) sy'n aelod o unrhyw gydbwyllgor neu gyd-is-bwyllgor i'r awdurdod, ac sy'n cynrychioli'r awdurdod arno, ac sydd â'r hawl i bleidleisio ar unrhyw gwestiwn sydd i'w benderfynu mewn unrhyw gyfarfod o'r pwyllgor neu o'r is-bwyllgor hwnnw;

ystyr "eich awdurdod" ("*your authority*") yw'r awdurdod perthnasol yr ydych chi'n aelod neu'n aelod cyfetholedig ohono;

ystyr "awdurdod perthnasol" ("*relevant authority*") yw—

(a) cyngor sir,

(b) cyngor bwrdeistref sirol,

(c) cyngor cymuned,

(ch) awdurdod tân ac achub a gyfansoddwyd drwy gynllun o dan adran 2 o Ddeddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 neu gynllun y mae adran 4 o'r Ddeddf honno yn gymwys iddo,

(d) awdurdod Parc Cenedlaethol a sefydlwyd o dan adran 63 o Ddeddf yr Amgylchedd 1995;

ystyr "cofrestr o fuddiannau'r aelodau" ("*register of members' interests*") yw'r gofrestr a sefydlir ac a gedwir o dan adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000;

ystyr "cyfarfod" ("*meeting*") yw unrhyw gyfarfod —

(a) o'r awdurdod perthnasol,

(b) o unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod perthnasol,

(c) o unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cydbwyllgor neu gyd-is-bwyllgor i'r awdurdod perthnasol neu unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cydbwyllgor neu gyd-is-bwyllgor o'r fath i unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod, neu

(ch) y mae aelodau neu swyddogion yr awdurdod perthnasol yn bresennol ynddo ac eithrio cyfarfod grŵp gwleidyddol a gyfansoddwyd yn unol â rheoliad 8 o Reoliadau Llywodraeth Leol (Pwyllgorau a Grwpiau Gwleidyddol) 1990,

ac mae'n cynnwys amgylchiadau pan fo aelod o weithrediaeth neu fwrdd neu swyddog sy'n gweithredu ar ei ben ei hun yn arfer un o swyddogaethau awdurdod; ac

ystyr "chi" ("*you*") yw chi fel aelod neu aelod cyfetholedig o awdurdod perthnasol.

(2) Mewn perthynas â chyngor cymuned—

(a) ystyr “swyddog priodol” (“proper officer”) yw swyddog o’r cyngor hwnnw o fewn ystyr adran 270(3) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972; a

(b) ystyr “pwyllgor safonau” (“standards committee”) yw pwyllgor safonau’r cyngor sir neu’r cyngor bwrdeistref sirol sydd â swyddogaethau mewn perthynas â’r cyngor cymuned y mae’n gyfrifol amdano o dan adran 56(1) a (2) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.

RHAN 2 DARPARIAETHAU CYFFREDINOL

2.—(1) Ac eithrio pan fo paragraff 3(a) yn gymwys, rhaid i chi gydymffurfio â'r cod ymddygiad hwn —

(a) pa bryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich awdurdod, neu'n bresennol mewn un o gyfarfodydd eich awdurdod;

(b) pa bryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni gweithredu neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu yn rôl aelod y cawsoch eich ethol neu eich penodi iddi;

(c) pa bryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni gweithredu neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu fel un o gynrychiolwyr eich awdurdod; neu

(ch) ar bob adeg ac mewn unrhyw gapasiti, mewn cysylltiad ag ymddygiad a nodir ym mharagraffau 6(1)(a) a 7.

(2) Dylech ddarllen y cod hwn ar y cyd â'r egwyddorion cyffredinol a ragnodir o dan adran 49(2) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 o ran Cymru.

3. Os byddwch wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i wasanaethu —

(a) ar awdurdod perthnasol arall, neu ar unrhyw gorff arall, sy'n cynnwys Bwrdd Iechyd Lleol rhaid i chi, pan fyddwch yn gweithredu ar ran yr awdurdod arall neu'r corff arall hwnnw, gydymffurfio â chod ymddygiad yr awdurdod arall neu'r corff arall hwnnw; neu

(b) ar unrhyw gorff arall nad oes ganddo god sy'n ymwneud ag ymddygiad ei aelodau, rhaid i chi, pan fyddwch yn gweithredu ar ran y corff arall hwnnw, gydymffurfio â'r cod ymddygiad hwn, ac eithrio pan yw'n gwrthdaro ag unrhyw rwymedigaethau cyfreithlon eraill y gall y corff hwnnw fod yn ddarostyngedig iddynt neu i'r graddau y mae'n gwrthdaro â'r cyfryw rwymedigaethau.

4. Rhaid i chi —

(a) cyflawni eich dyletswyddau a'ch cyfrifoldebau gan roi sylw dyladwy i'r egwyddor y dylai fod cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, eu hil, eu hanabledd, eu cyfeiriadedd rhywiol, eu hoed neu eu crefydd;

(b) dangos parch at eraill ac ystyriaeth ohonynt;

(c) peidio ag ymddwyn fel bwli neu harasio unrhyw berson; a

(ch) peidio â gwneud dim sy'n cyfaddawdu, neu sy'n debygol o gyfaddawdu, didueddrwydd y sawl sy'n gweithio i'ch cyngor neu ar ei ran.

5. Rhaid i chi —

(a) peidio â datgelu gwybodaeth gyfrinachol neu wybodaeth y byddai'n rhesymol ystyried ei bod o natur gyfrinachol, heb gydsyniad datganedig person a awdurdodwyd i roi cydsyniad o'r fath, neu onid yw'r gyfraith yn mynnu eich bod yn gwneud hynny;

(b) peidio â rhwystro unrhyw berson rhag gweld gwybodaeth y mae gan y person hwnnw hawl i'w gweld yn ôl y gyfraith.

6.—(1) Rhaid i chi —

(a) peidio ag ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ei hystyried yn un sy'n dwyn anfri ar eich swydd neu ar eich awdurdod;

(v. 01.04.2016)

(b) adrodd, p'un ai drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich awdurdod neu'n uniongyrchol i'r awdurdod priodol, ar unrhyw ymddygiad gan aelod arall neu gan unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ei ran ac y mae'n rhesymol i chi fod o'r farn ei fod yn golygu neu'n debygol o olygu ymddygiad troseddol (nad yw at ddibenion y paragraff hwn yn cynnwys tramgwyddau neu ymddygiad y gellir ei gosbi drwy gosb benodedig);

(c) adrodd i swyddog monitro eich awdurdod ar unrhyw ymddygiad gan aelod arall y mae'n rhesymol i chi fod o'r farn ei fod yn groes i'r cod ymddygiad hwn;

(ch) peidio â gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wacsaw yn erbyn aelodau eraill neu unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ei ran.

(2) Rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw gais gan swyddog monitro eich awdurdod, neu gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, mewn cysylltiad ag ymchwiliad a wneir yn unol â'u gwahanol bwerau statudol.

7. Rhaid i chi —

(a) yn eich capasiti swyddogol neu fel arall, beidio â defnyddio neu geisio defnyddio eich safle yn amhriodol i roi neu i sicrhau mantais i chi eich hun neu i unrhyw berson arall, neu i greu neu i osgoi anfantais i chi eich hun neu i unrhyw berson arall;

(b) peidio â defnyddio adnoddau eich awdurdod, neu awdurdodi eraill i'w defnyddio—

(i) yn annoeth;

(ii) yn groes i ofynion eich awdurdod;

(iii) yn anghyfreithlon;

(iv) ac eithrio mewn dull a fwriedir i hwyluso neu i ffafrio cyflawni swyddogaethau'r awdurdod neu'r swydd yr ydych wedi eich ethol neu eich penodi iddo neu iddi;

(v) yn amhriodol at ddibenion gwleidyddol; neu

(vi) yn amhriodol at ddibenion preifat.

8. Rhaid i chi —

(a) pan fyddwch yn cyfrannu mewn cyfarfodydd neu'n gwneud penderfyniadau ynghylch busnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef, wneud hynny ar sail rhinweddau'r amgylchiadau o dan sylw ac er budd y cyhoedd gan roi sylw i unrhyw gyngor perthnasol a ddarperir gan swyddogion eich awdurdod, ac yn benodol gan —

(i) pennaeth gwasanaeth taledig yr awdurdod;

(ii) prif swyddog cyllid yr awdurdod;

(iii) swyddog monitro'r awdurdod;

(iv) prif swyddog cyfreithiol yr awdurdod (y dylid ymgynghori ag ef pan fo unrhyw amheuaeth ynghylch pw^ er yr awdurdod i weithredu, ynghylch a yw'r cam a arfaethir yn dod o fewn y fframwaith polisi y cytunwyd arno gan yr awdurdod neu os gallai canlyniadau cyfreithiol gweithredu neu fethu â gweithredu gan yr awdurdod gael ôl-efeithiau pwysig);

(b) rhoi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion statudol ac unrhyw ofynion rhesymol ychwanegol a osodir gan eich awdurdod.

9. Rhaid i chi —

(a) parchu'r gyfraith a rheolau eich awdurdod sy'n llywodraethu hawlio treuliau a lwfansau mewn cysylltiad â'ch dyletswyddau fel aelod;

(b) osgoi derbyn rhoddion oddi wrth neb, na lletygarwch (ac eithrio lletygarwch swyddogol, megis derbyniad dinesig neu weithio dros ginio, a awdurdodir yn briodol gan eich awdurdod) na buddiannau materol neu wasanaethau i chi eich hun neu i unrhyw berson os byddai gwneud hynny'n eich rhoi o dan rwymedigaeth amhriodol, neu os gallai'n rhesymol ymddangos fel pe bai'n gwneud hynny.

RHAN 3 BUDDIANNAU

Buddiannau Personol

- 10.**—(1) Ym mhob mater rhaid i chi ystyried a oes gennych fuddiant personol, ac a yw'r cod ymddygiad hwn yn ei gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu'r buddiant hwnnw.
- (2) Rhaid i chi ystyried bod gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef —
- (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
- (i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg;
 - (ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;
 - (iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod;
 - (iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw;
 - (v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;
 - (vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod;
 - (vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno;
 - (viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;
 - (ix) unrhyw —
 - (aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;
 - (bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;
 - (cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;
 - (chch) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu
 - (dd) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;
 - (x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;

[Nodyn: Mae is-baragraff (b) wedi ei hepgor.]

(c) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgwymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i);

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i), unrhyw ffyrn y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno;

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i) fuddiant lesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,

a hynny i raddau mwy—

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu

(bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Datgelu Buddiannau Personol

11.—(1) Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch yn bresennol mewn cyfarfod lle y caiff y busnes hwnnw ei ystyried, rhaid i chi ddatgelu ar lafar gerbron y cyfarfod hwnnw fodolaeth a natur y buddiant hwnnw cyn i'r cyfarfod ystyried y busnes neu ar ddechrau'r ystyriaeth, neu pan ddaw'r buddiant i'r amlwg.

(2) Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch yn gwneud —

(a) cynrychioliadau ysgrifenedig (p'un ai drwy lythyr, neges ffacs neu ar ryw ffurf arall ar gyfathrebu electronig) i un o aelodau neu o swyddogion eich awdurdod ynghylch y busnes hwnnw, dylech gynnwys manylion am y buddiant hwnnw yn y gyfathrebiaeth ysgrifenedig; neu

(b) cynrychioliadau llafar (p'un ai'n bersonol neu ar ryw ffurf ar gyfathrebu electronig) i un o aelodau neu o swyddogion eich awdurdod dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau'r cyfryw gynrychioliadau, neu pan ddaw'n amlwg i chi fod gennych fuddiant o'r fath, a chadarnhau'r cynrychioliad a'r buddiant yn ysgrifenedig o fewn 14 o ddiwrnodau ar ôl gwneud y cynrychioliad.

(3) Yn ddarostyngedig i baragraff 14(1)(b) isod, os bydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch wedi gwneud penderfyniad wrth arfer un o swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd, rhaid i chi mewn perthynas â'r busnes hwnnw sicrhau bod unrhyw ddatganiad ysgrifenedig ynghylch y penderfyniad hwnnw'n cofnodi bodolaeth a natur eich buddiant.

(4) Rhaid i chi, mewn cysylltiad â buddiant personol nas datgelwyd eisoes, cyn cyfarfod neu'n syth ar ôl diwedd cyfarfod pan ddatgelir y buddiant yn unol ag is-baragraff 11(1), roi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod yn unol ag unrhyw ofynion a nodir gan swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod o bryd i'w gilydd ond, rhaid cynnwys o leiaf —

(a) manylion am y buddiant personol;

(b) manylion am y busnes y mae'r buddiant personol yn gysylltiedig ag ef; ac

(c) eich llofnod.

(5) Pan fydd eich swyddog monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth sy'n ymwneud â'ch buddiant personol yn wybodaeth sensitif, yn unol â pharagraff 16(1), mae eich rhwymedigaethau o dan y paragraff 11 hwn i ddatgelu'r cyfryw wybodaeth, p'un ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, i'w disodli gan rwymedigaeth i ddatgelu bodolaeth buddiant personol ac i gadarnhau bod eich swyddog monitro wedi cytuno bod y cyfryw fuddiant personol o natur gwybodaeth sensitif.

(6) At ddibenion is-baragraff (4), dim ond os bod hysbysiad ysgrifenedig wedi ei ddarparu yn unol â'r cod hwn ers y dyddiad diwethaf pryd yr etholwyd chi, y penodwyd chi neu yr enwebwyd chi'n aelod o'ch awdurdod y bernir bod buddiant personol wedi ei ddatgelu eisoes.

(7) At ddibenion is-baragraff (3), os na ddarperir hysbysiad ysgrifenedig yn unol â'r paragraff hwnnw bernir na fyddwch wedi datgan buddiant personol yn unol â'r cod hwn.

Buddiannau sy'n Rhagfarnu

12.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2) isod, os bydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu yn y busnes hwnnw os bydd y buddiant yn un y bydd yn rhesymol i aelod o'r cyhoedd sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol fod o'r farn ei fod mor arwyddocaol fel y bydd yn debygol o ragfarnu eich barn ynghylch buddiant cyhoeddus.

(2) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (3), nid ystyrir bod gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes os bydd y busnes hwnnw—

(a) yn gysylltiedig—

(i) ag awdurdod perthnasol arall yr ydych hefyd yn aelod ohono;

(ii) ag awdurdod cyhoeddus arall neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus lle yr ydych mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol;

(iii) â chorff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;

(iv) â'ch rôl fel llywodraethwr ysgol (os na chawsoch eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod) oni bai bod y busnes yn benodol gysylltiedig â'r ysgol yr ydych yn un o'i llywodraethwyr;

(v) â'ch rôl fel aelod o Fwrdd Iechyd Lleol os na chawsoch eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;

(b) yn gysylltiedig:

(i) â swyddogaethau tai eich awdurdod os oes gennych denantiaeth neu les gyda'ch awdurdod, ar yr amod nad oes arnoch i'ch awdurdod ôl-ddyledion rhent o fwy na deufis, ac ar yr amod nad yw'r swyddogaethau hynny'n ymwneud yn arbennig â'ch tenantiaeth neu â'ch les;

(ii) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â phrydau ysgol, cludiant a threuliau teithio, os ydych chi'n warchodwr, yn rhiant, yn fam-gu neu'n nain neu'n dad-cu neu'n daid, neu os oes gennych gyfrifoldeb rhiant (fel y'i diffinnir yn adran 3 o Ddeddf Plant 1989) dros blentyn sy'n cael addysg lawn-amser, onid yw'r busnes yn benodol gysylltiedig â'r ysgol y mae'r plentyn hwnnw'n ei mynychu;

(iii) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â thâl salwch statudol o dan Ran XI o Ddeddf Cyfraniadau a Budd-daliadau Nawdd Cymdeithasol 1992, os ydych yn cael, neu os oes gennych hawl i gael, taliad o'r fath gan eich awdurdod;

“(iv) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â lwfans neu daliad a wneir yn unol â darpariaethau Rhan 8 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, neu lwfans neu bensiwn a ddarperir o dan adran 18 o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989;

(c) yn gysylltiedig â'ch rôl fel cynghorydd cymunedol mewn perthynas â grant, benthyciad neu fath arall ar gymorth ariannol a wnaed gan eich cyngor cymuned i gyrrff cymunedol neu wirfoddol hyd at uchafswm o £500.

(3) Nid yw'r esemptiadau yn is-baragraff (2)(a) yn gymwys os yw'r busnes yn gysylltiedig â dyfarnu ar unrhyw gymeradwyaeth, cydsyniad, trwydded, caniatâd neu gofrestrriad.

Pwyllgorau Trosolygu a Chraffu

13. Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolygu a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath)—

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod; a

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cyd-bwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw.

Cyfrannu mewn Perthynas â Datgelu Buddiannau

14.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraffau (2), (2A), (3) a (4), os bydd gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef rhaid i chi, oni roddwyd i chi ollyngiad gan bwyllgor safonau eich awdurdod —

(a) ymadael â'r ystafell, y siambr neu'r man lle y mae cyfarfod i ystyried y busnes yn cael ei gynnal—

(i) pan fo is-baragraff (2) yn gymwys, yn syth ar ôl i'r cyfnod ar gyfer gwneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes ddod i ben a beth bynnag cyn i ystyriaeth bellach o'r busnes ddechrau, p'un a ganiateir i'r cyhoedd aros yn bresennol ar gyfer y cyfryw ystyriaeth ai peidio; neu

(ii) mewn unrhyw achos arall, pa bryd bynnag y daw i'r amlwg bod y busnes hwnnw'n cael ei ystyried yn y cyfarfod hwnnw;

(b) peidio ag arfer swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd mewn perthynas â'r busnes hwnnw;

(c) peidio â cheisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch y busnes hwnnw;

(ch) peidio â gwneud unrhyw gynrychioliadau ysgrifenedig (p'un ai drwy lythyr, neges ffacs neu ar ryw ffurf arall ar gyfathrebu electronig) mewn perthynas â'r busnes hwnnw; a

(d) peidio â gwneud unrhyw gynrychioliadau llafar (p'un ai'n bersonol neu ar ryw ffurf ar gyfathrebu electronig) mewn cysylltiad â'r busnes hwnnw neu rhaid i chi roi'r gorau ar unwaith i wneud y cyfryw gynrychioliadau llafar pan ddaw'r buddiant sy'n rhagfarnu i'r amlwg.

(2) Os oes gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef cewch fod yn bresennol mewn cyfarfod ond dim ond er mwyn gwneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes, ar yr amod y caniateir hefyd i'r cyhoedd fod yn bresennol yn y cyfarfod i'r un diben, p'un ai o dan hawl statudol neu fel arall.

(2A) Os oes gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef cewch gyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig i gyfarfod sy'n ymwneud â'r busnes hwnnw, ar yr amod y caniateir i'r cyhoedd fod yn bresennol yn y cyfarfod at y diben o wneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes, pa un ai o dan hawl statudol neu fel arall.

(2B) Pan fyddwch yn cyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig o dan is-baragraff (2A), rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw weithdrefn y caiff eich awdurdod ei fabwysiadu ar gyfer cyflwyno cynrychioliadau o'r fath.

(3) Nid yw is-baragraff (1) yn eich rhwystro rhag bod yn bresennol a chyfrannu mewn cyfarfod —

(a) os gofynnir i chi fod yn bresennol mewn cyfarfod pwyllgor trosolwg neu graffu, gan y cyfryw bwyllgor ac yntau'n arfer ei bwerau statudol; neu

(b) os oes gennych y fantais o fod gollyngiad wedi ei roi i chi ar yr amod—

(i) eich bod yn datgan yn y cyfarfod eich bod yn dibynnu ar y gollyngiad; a

(ii) eich bod, cyn y cyfarfod neu'n syth ar ôl i'r cyfarfod orffen, yn rhoi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod a bod hwnnw'n cynnwys —

(aa) manylion y buddiant sy'n rhagfarnu;

(bb) manylion y busnes y mae'r buddiant sy'n rhagfarnu'n gysylltiedig ag ef;

(cc) manylion y gollyngiad a'r dyddiad pryd y'i rhoddwyd; a

(chch) eich llofnod.

(4) Os bydd gennych fuddiant sy'n rhagfarnu a'ch bod yn gwneud cynrychioliadau ysgrifenedig neu lafar i'ch awdurdod gan ddibynnu ar ollyngiad, rhaid i chi ddarparu manylion am y gollyngiad o fewn unrhyw gynrychioliad ysgrifenedig neu lafar o'r fath ac, yn yr achos olaf hwn, rhaid i chi ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer eich awdurdod o fewn 14 o ddiwrnodau ar ôl gwneud y cynrychioliad.

RHAN 4 COFRESTR BUDDIANNAU AELODAU

Cofrestru Buddiannau Personal

15.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl—

- (a) i god ymddygiad eich awdurdod gael ei fabwysiadu neu i ddarpariaethau gorfodol y cod enghreifftiol hwn gael eu cymhwyso i'ch awdurdod; neu
 - (b) i chi gael eich ethol neu eich penodi i swydd (os digwydd hynny'n ddiweddarach), gofrestru eich buddiannau personol, os ydynt yn dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod.
- (2) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw fuddiant personol newydd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), gofrestru'r buddiant personol newydd hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod.
- (3) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw newid i fuddiant personol a gofrestrwyd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), gofrestru'r newid hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu, yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.
- (4) Nid yw is-baragraffau (1), (2) a (3) yn gymwys i wybodaeth sensitif a benderfynir yn unol â pharagraff 16(1).
- (5) Nid yw is-baragraffau (1) a (2) yn gymwys os ydych yn aelod o awdurdod perthnasol sy'n gyngor cymuned pan fyddwch yn gweithredu yn eich capasiti fel aelod o awdurdod o'r fath.
- (6) Pan fyddwch yn datgelu buddiant personol yn unol â pharagraff 11 am y tro cyntaf, rhaid i chi gofrestru'r buddiant personol hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu, yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.

Gwybodaeth sensitif

- 16.—**(1) Os byddwch yn ystyried bod yr wybodaeth sy'n ymwneud ag unrhyw un neu rai o'ch buddiannau personol yn wybodaeth sensitif, a bod swyddog monitro eich awdurdod yn cytuno, nid oes angen i chi gynnwys yr wybodaeth honno pan fyddwch yn cofrestru'r buddiant hwnnw, neu, yn ôl y digwydd, newid i'r buddiant o dan baragraff 15.
- (2) Rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl i chi ddod yn ymwybodol o unrhyw newid yn eich amgylchiadau sy'n golygu nad yw gwybodaeth sydd wedi ei heithrio o dan is-baragraff (1) mwyach yn wybodaeth sensitif, hysbysu swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod gan ofyn am i'r wybodaeth gael ei chynnwys yng nghofrestr buddiannau aelodau eich awdurdod.
- (3) Yn y cod hwn, ystyr "gwybodaeth sensitif" ("*sensitive information*") yw gwybodaeth y mae ei rhoi ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd yn creu, neu'n debygol o greu, risg ddifrifol y gallech chi neu berson sy'n byw gyda chi fod yn destun trais neu fygythion.

Cofrestru Rhoddion a Lletygarwch

- 17.** Rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl i chi gael unrhyw rodd, lletygarwch, buddiant materol neu fantais faterol, sy'n fwy na gwerth a bennir mewn penderfyniad gan eich awdurdod, ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod yn nodi bodolaeth a natur y rhodd honno, y lletygarwch hwnnw, y buddiant materol hwnnw neu'r fantais faterol honno.

Y Cod Ymddygiad

ar gyfer aelodau awdurdodau lleol
yng Nghymru

Canllaw gan
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
ar gyfer aelodau cynghorau bwrdeistref sirol,
awdurdodau tân ac achub,
awdurdodau parciau cenedlaethol
a phaneli heddlu a throseddu

Rhagair

Mae'r canllaw diwygiedig hwn gennyf fi fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn rhoi trosolwg o'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol ("y Cod)" a gyflwynwyd yn 2008 (fel y'i diwygiwyd ar 1 Ebrill 2016). Ei fwriad yw eich helpu chi fel aelod i ddeall eich dyletswyddau o dan y Cod. Mae'r Cod yn berthnasol i bob aelod ac aelod cyfetholedig (a chanddo hawliau pleidleisio) cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, cynghorau cymuned,¹ awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a phaneli heddlu a throseddu yng Nghymru. Rwyf wedi cyhoeddi canllawiau ar wahân ar gyfer aelodau cynghorau cymuned a thref.

Fel aelod etholedig, mae'n ofynnol i chi gofrestru gyda'r Cod fel rhan o'ch datganiad derbyn swydd. Fel aelod cyfetholedig, rhaid i chi roi ymrwymiad ysgrifenedig i gadw at y Cod pan fyddwch yn dechrau yn y swydd. Nid yw'r Cod yn berthnasol i weithredoedd awdurdodau yn eu cyfanrwydd, nac i ymddygiad eu swyddogion na'u gweithwyr. Mae Cod Ymddygiad ar wahân yn berthnasol i weithwyr llywodraeth leol yng Nghymru.²

Mae'n bwysig cydnabod mai prif ddiben y Cod yw peidio â chyfyngu ar y ffordd yr ydych yn gweithredu fel aelod, y bwriad yn hytrach yw eich helpu a'ch arwain i gynnal safonau ymddygiad priodol wrth wasanaethu eich cymuned. Yn ei dro, mae'n rhoi sicrwydd i'r cyhoedd ac yn helpu i feithrin eu hymddiriedaeth yn eu cynrychiolwyr lleol, a'u parchu.

Nod y canllawiau yw rhoi dealltwriaeth gyffredinol i chi o'r Cod a'i ofynion. Mae adran 1 yn rhoi cyflwyniad i'r Cod a sut y caiff ei orfodi, gan gynnwys pwerau sancsiynau sydd ar gael i bwyllgorau safonau a Phanel Dyfarnu Cymru. Mae Adran 2 yn amlinellu eich rhwymedigaethau o dan y Cod, gan gyfeirio at baragraffau penodol i gael rhagor o wybodaeth. Mae adrannau 3 a 4 yn ymdrin â materion cyffredinol sy'n ymwneud â datgelu a chofrestru buddiannau dan Rannau 3 a 4 o'r Cod yn y drefn honno. Gallwch gael copi o'r Cod a fabwysiadwyd gan eich awdurdod drwy ei lwytho i lawr o wefan eich awdurdod, neu drwy gysylltu â'ch Swyddog Monitro neu Adran Gwasanaethau Democraataidd.

¹ Mewn deddfwriaeth, mae 'cyngor cymuned' yn cynnwys 'cyngor tref.

² Gorchymyn Cod Ymddygiad (Cyflogeion Llywodraeth Leol Cymwys) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif 2280 (Cy.170)

Bwriad y canllawiau hyn yw eich helpu i ddeall y Cod a sut mae'n berthnasol, ond nid oes gobaith iddynt roi sylw i bob sefyllfa bosibl. Yn y pen draw, chi sy'n gyfrifol am ofyn am gyngor penodol gan eich Swyddog Monitro a phenderfynu ar y camau mwyaf priodol i'w cymryd

Mae'r canllawiau'n esbonio'r prawf dau gam diwygiedig y byddaf yn ei ystyried wrth benderfynu a ddylid ymchwilio neu barhau ag ymchwiliad i achos o dorri'r Cod, i'r cam o gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu at Banel Dyfarnu Cymru. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau ar ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol a mynegiant gwleidyddol, a'i nod yw rhoi cymorth i aelodau ar fater buddiannau, sy'n heriol i rai aelodau. Fel o'r blaen, nid yw'n cynnwys canllawiau sy'n ymwneud â chynghorwyr cymuned a thref yn unig, gan fod hyn wedi'i gynnwys yn y canllawiau ar wahân yr wyf wedi'u cyhoeddi ar gyfer cynghorwyr o'r fath.

Mae'r canllawiau'n cynnwys enghreifftiau a dynnwyd o achosion gwirioneddol a ystyriwyd gan fy swyddfa a phenderfyniadau a wnaethpwyd gan bwyllgorau safonau lleol a Phanel Dyfarnu Cymru, sy'n helpu i ddod â'r canllawiau'n fyw. Efallai fod rhai o'r penderfyniadau yn yr achosion hyn wedi'u gwneud gan fy rhagflaenydd ond, er hwylustod, byddaf yn cyfeirio atynt fel fy mhenderfyniadau fy hun. Mae rhagor o enghreifftiau o achosion diweddar i'w gweld yn y "Llyfr Achosion Cod Ymddygiad" chwarterol, sydd ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

Rwy'n pryderu bod hyrwyddo cydraddoldeb a pharch a datgelu a chofrestru buddiannau yn parhau i gael lle blaenllaw o ran y cwynion sy'n cael eu cyflwyno i'm swyddfa. Rwyf wedi gweld cynnydd o flwyddyn i flwyddyn yn nifer y cwynion sy'n honni bod aelodau'n cael eu bwlio, yn enwedig gan glercod cynghorau cymuned, swyddogion eraill a chontractwyr awdurdodau lleol neu gynghorau cymuned a thref. Mae hyn yn awgrymu y gallai aelodau yn gyffredinol elwa o hyfforddiant neu hyfforddiant gloywi ar yr agweddau hyn ar y Cod yn benodol.

Fel aelod, byddwch yn cael cynnig hyfforddiant ar y Cod, gan Swyddog Monitro neu gorff cynrychioliadol. Rwy'n disgwyl i bob aelod fanteisio ar unrhyw hyfforddiant o'r fath, gan gynnwys cyrsiau gloywi, i sicrhau eu bod yn gwbl ymwybodol o'r darpariaethau yn y Cod a'r safonau y disgwylir iddynt eu harddel mewn bywyd cyhoeddus. Byddwn yn annog aelodau i fanteisio ar unrhyw drefniadau lleol ar gyfer ymdrin â chwynion 'aelodau yn erbyn aelodau', sydd wedi bod yn effeithiol iawn fel ffordd o ddatrys llawer o'r achosion hyn.

Rwy' n dal i boeni am nifer y cwynion lefel isel sy'n dod i law. Rwy'n croesawu'r ffaith bod nifer y cwynion lefel isel hyn wedi gostwng; fodd bynnag, mae'r nifer rwy'n ei dderbyn yn dal yn rhy uchel. Er ei bod yn ymddangos mai nifer fach o aelodau sydd wedi cyflwyno'r cwynion hyn, yn y cyfnod heriol hwn, mae'n bwysicach nag erioed bod adnoddau fy swyddfa'n cael eu defnyddio'n effeithiol a bod unrhyw ymchwiliad a gynhelir yn gymesur ac yn ofynnol er budd ehangach y cyhoedd.

Dylem barhau i gydweithio i godi safonau mewn bywyd cyhoeddus a chreu diwylliant lle mae aelodau'n cael eu parchu am eu hanhunanoldeb, eu gwrthrychedd a'u hymddygiad parchus. Os byddwn yn gwneud hynny, gallwn feithrin hyder y cyhoedd yn ein sefydliadau democrataidd a hyrwyddo dulliau llywodraethu da er budd y bobl ym mhob un o'n cymunedau.

Yn ystod fy adolygiad o'r canllaw hwn, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei bod yn comisiynu adolygiad i fframwaith moesegol llywodraeth leol. Mae fy nhîm ag innau yn edrych ymlaen at gyfrannu at yr adolygiad hwnnw a byddaf yn ailymweld ar y canllaw hwn yng ngoleuni ei ganlyniad, pan fydd yn hysbys.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Nick Bennett', written over a vertical line.

Nick Bennett
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
Mai 2021

Caiff y canllawiau statudol hyn eu cyhoeddi gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru o dan Adran 68 Deddf Llywodraeth Leol 2000 ar gyfer aelodau etholedig, aelodau cyfetholedig ac aelodau a benodir ar:

- cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol
- awdurdodau tân ac achub
- awdurdodau parciau cenedlaethol
- paneli heddlu a throseddu yng Nghymru

Cydnabyddiaeth

Hoffwn ddiolch i adran gwasanaethau cyfreithiol Cyngor Sir Ceredigion am ddefnyddio ei siart llif ar fuddiannau sydd wedi'u hatodi i'r canllawiau hyn.

Mae canllawiau ar wahân ar gael i aelodau cynghorau cymuned a thref.

Cyhoeddwyd yr argraffiad cyntaf Ebrill 2010. Cyhoeddwyd y rhifyn hwn ym mis Mai 2021.

Cynnwys

1	Cyflwyniad	8
	Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd:.....	9
	Cynseiliau Cyfreithiol.....	11
	Proses Datrys Lleol	12
	Pwyllgor Safonau	14
	Panel Dyfarnu Cymru.....	16
	Yr Egwyddorion	17
	Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi.....	20
2	Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad	24
	Cydraddoldeb.....	24
	Trin eraill â pharch ac ystyriaeth	26
	Bwlio ac aflonyddu	29
	Cyfaddawdu didueddrwydd swyddogion yr awdurdod	32
	Datgelu gwybodaeth gyfrinachol	34
	Atal mynediad at wybodaeth	36
	Anfri	37
	Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol	39
	Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod.....	39
	Cwynion blinderus	40
	Cydweithredu ag ymchwiliadau.....	42
	Defnyddio eich safle yn amhriodol	44
	Defnyddio adnoddau'r awdurdod.....	46
	Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig	47
	Gwneud penderfyniadau gwrthrychol.....	48
	Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau	49
	Treuliau	51
	Rhoddion a lletygarwch.....	52
3	Buddiannau personol a rhagfarnus.....	52
	Buddiannau personol	53
	Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol	59
	Buddiannau rhagfarnus	62
	A yw'r mater yn berthnasol i un o'r eithriadau?	64
	Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu	66

	Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus	67
	Rolau gweithredol neu gabinet.....	71
	Gollyngiadau	72
4	Cofrestru Buddiannau Personol.....	74
	Gwybodaeth sensitive	76
	Rhoddion a lletygarwch	77
	Atodiad 1.....	79
	Atodiad 2.....	80
	Atodiad 3.....	81

1 Cyflwyniad

- 1.1 Creodd Deddf Llywodraeth Leol (2000) fframwaith moesegol newydd ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Creodd bŵer i Gynulliad Cenedlaethol Cymru (a elwir bellach yn Senedd Cymru) gyhoeddi Cod Ymddygiad enghreifftiol i fod yn berthnasol i aelodau ac aelodau cyfetholedig (a chanddynt hawliau pleidleisio) yr holl awdurdodau perthnasol yng Nghymru. Cafodd y pŵer hwn ei drosglwyddo i Weinidogion Cymru drwy Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Ar 1 Ebrill 2016, cyhoeddodd Gweinidogion Cymru nifer o ddiwygiadau i'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol cyfredol (a gyhoeddwyd yn 2008)³ yr oedd yn ofynnol i bob awdurdod perthnasol ei fabwysiadu.⁴
- 1.2 At y diben hwn, caiff awdurdod perthnasol ei ddiffinio fel cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, cyngor cymuned, awdurdod tân ac achub neu awdurdod parc cenedlaethol yng Nghymru. Mae'r fframwaith moesegol a'r Cod Ymddygiad enghreifftiol hefyd yn berthnasol i aelodau'r panel heddlu a throseddu yng Nghymru yn rhinwedd y rheoliadau a wnaeth Llywodraeth y DU o dan Ddeddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011.⁵
- 1.3 Roedd yn rhaid i awdurdodau fabwysiadu'r Cod ar ei ffurf enghreifftiol yn ei gyfanrwydd, ond gallent ychwanegu at y Cod, ar yr amod bod hyn yn cyd-fynd â'r Cod Enghreifftiol. Bwriad hyn yw rhoi sicrwydd i aelodau a'r cyhoedd ynghylch y safonau a ddisgwylir. Mae'n helpu i sicrhau cysondeb drwy'r awdurdodau perthnasol, gan osgoi dryswch i'r cyhoedd ac i'r rheini sy'n aelodau o fwy nag un awdurdod.
- 1.4 Mae'n ofynnol i bwyllgorau safonau prif gynghorau⁶ helpu aelodau ac aelodau cyfetholedig o'u hawdurdodau, ynghyd ag aelodau cynghorau cymuned a thref yn eu hardal, i gadw at y Cod ac i drefnu bod cyngor a hyfforddiant yn cael eu darparu. **Rwy'n disgwyl i bob aelod fod yn bresennol yn yr hyfforddiant a chymryd cyngor lle caiff ei gynnig.** Rwyf hefyd yn cefnogi awdurdodau unigol sy'n ei gwneud yn ofynnol i aelodau fynd ar hyfforddiant ar y Cod cyn y gallant ymuno â rhai cyrff gwneud

³ Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, OS 2008 Rhif 788 (Cy.82)

⁴ Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Diwygio) 2016, OS 2016 Rhif 84 (Cy.38)

⁵ Rheoliadau Paneli'r Heddlu a Throseddu (Cymhwysio Deddfiadau Awdurdodau Lleol) 2012, OS 2012 Rhif 2734

⁶ Cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru

penderfyniadau, megis pwyllgorau cynllunio. Mae canllawiau ar sancsiynau a gyhoeddwyd gan Lywydd Panel Dyfarnu Cymru (“y Panel Dyfarnu”) yn nodi y bydd gwrthod, neu fethu â mynychu hyfforddiant sydd ar gael ar y Cod yn cael ei ystyried gan driwlysoedd fel ffactor gwaethybol wrth asesu'r sancsiwn i'w osod ar aelod y canfyddir ei fod wedi torri'r Cod.

- 1.5 Fel aelod, pan fyddwch yn llofnodi'r datganiad eich bod yn derbyn y swydd, rydych yn cadarnhau y byddwch yn glynu wrth y Cod. Eich cyfrifoldeb personol yw sicrhau eich bod yn deall eich dyletswyddau o dan y Cod ac yn gweithredu mewn modd sy'n dangos eich bod wedi ymrwymo u gyrraedd y safonau ymddygiad uchel y disgwylir gennych fel aelod. Yn y pen draw, chi sy'n gyfrifol am y penderfyniadau a wnewch a gellir eich dal i gyfrif amdanynt. Fodd bynnag, nid yw hyn yn awgrymu y gallwch wneud penderfyniadau sy'n torri'r Cod neu sy'n groes i gyngor perthnasol gan swyddogion dim ond am mai eich penderfyniad chi yw hynny. Mae'r canllawiau hyn yn egluro'r cyfyngiadau y disgwylir i chi weithredu o'u mewn i sicrhau y gall aelodau'r cyhoedd fod â hyder yn y ffordd mae awdurdodau yng Nghymru yn gwneud eu penderfyniadau.

Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd:

- 1.6 Fy rôl i fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yw ystyried, a phan fo hynny'n briodol, cynnal ymchwiliadau annibynnol i gwynion difrifol bod aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru wedi torri'r Cod. Wrth benderfynu a ddylid ymchwilio i gŵyn neu a ddylid parhau ag ymchwiliad i dorri'r Cod, rwy'n defnyddio prawf dau gam.
- 1.7 Yn y cam cyntaf, byddaf yn ceisio canfod a oes tystiolaeth uniongyrchol sy'n dangos bod y Cod wedi cael ei dorri. Mae lefel y prawf sy'n ofynnol yn dibynnu ar y tebygolrwydd. Os caiff y prawf tystiolaethol hwnnw ei fodloni, ar yr ail gam, byddaf yn ystyried a oes angen ymchwiliad neu atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru er budd y cyhoedd. Nodir rhai o'r ffactorau budd cyhoeddus y byddaf yn eu hystyried isod. Nid yw'r ffactorau hyn yn hollgynhwysol a bydd y pwysau sydd i'w roi ar bob un yn amrywio yn ôl ffeithiau a rhinweddau pob achos.

1.8 Mae ffactorau budd y cyhoedd yn cynnwys:

- pa mor ddifrifol yw'r achos o dorri'r Cod
- a geisiodd yr aelod sicrhau budd personol yn fwriadol drosto'i hun neu rywun arall ar draul y cyhoedd
- a yw amgylchiadau'r achos o dorri'r Cod yn golygu bod aelod wedi camddefnyddio swydd o ymddiriedaeth neu awdurdod ac wedi achosi niwed i rywun
- a oedd y toriad yn cael ei ysgogi gan unrhyw fath o wahaniaethu yn erbyn tarddiad ethnig neu genedlaethol y dioddefwr, rhyw, anabledd, oedran, crefydd neu gred, cyfeiriadedd rhywiol neu hunaniaeth o ran rhywedd
- a oes tystiolaeth o ymddygiad tebyg blaenorol, neu a yw pwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru wedi canfod yn flaenorol bod yr aelod wedi torri'r Cod
- a oes tystiolaeth o gwrs ymddygiad, mae'r ymddygiad yn parhau, neu a yw'r camymddygiad yn gwaethygu
- a yw'n ofynnol i'r ymchwiliad neu'r atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru gynnal hyder y cyhoedd mewn aelodau etholedig yng Nghymru
- a yw ymchwilio neu atgyfeirio i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn ymateb cymesur, sef, a yw'n debygol y byddai'r achos o dorri'r Cod yn arwain at gosb i'r aelod (byddaf yn ystyried canlyniadau achosion blaenorol a ystyriwyd gan bwyllgor safonau ledled Cymru a Phanel Dyfarnu Cymru), ac a fyddai'r defnydd o adnoddau wrth gynnal ymchwiliad neu wrandawriad gan bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn cael ei ystyried yn ormodol pan gaiff ei bwysu a'i fesur yn erbyn unrhyw gosb debygol.

1.9 Mae gennyf ddisgresiwn eang o ran a ddylid dechrau ymchwiliad neu barhau ag ymchwiliad. Rwyf wedi diwygio'r prawf dau gam a fabwysiadwyd gan fy rhagflaenydd er mwyn rhoi mwy o eglurder ynghylch sut y byddaf fel arfer yn arfer fy nisgresiwn ac i sicrhau rhywfaint o gysondeb a sicrwydd yn y penderfyniadau y byddaf yn eu cyrraedd.

Cynseiliau Cyfreithiol

- 1.10 Wrth ddefnyddio'r prawf dau gam, yn ogystal ag ystyried penderfyniadau blaenorol Panel Dyfarnu Cymru a phwyllgorau safonau, rhaid i mi ystyried y cynseiliau cyfreithiol perthnasol a osodwyd gan y Llysoedd. Ers cyflwyno'r Cod yn 2001, mae'r Uchel Lys wedi gwrandao dwy apêl sylweddol sydd wedi gosod meincnodau pwysig o ran achosion yng Nghymru.⁷
- 1.11 Yn yr achos cyntaf, gwrthododd y Panel Dyfarnu apêl gan Gyngorydd Cymuned yn erbyn penderfyniad y pwyllgor safonau lleol ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth at eraill drwy bostio sylwadau ar-lein amrywiol yn beirniadu'r aelodau eraill a'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg. Penderfynodd yr Uchel Lys, er bod y sylwadau'n goeglyd ac yn ffug a bod eu naws yn gwawdio ei gyd-aelodau, gan fod y rhan fwyaf o'r sylwadau'n ymwneud â'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg, sut y cofnodwyd ei benderfyniadau a chymhwysedd yr aelodau, roedd y sylwadau'n "fyneiant gwleidyddol". Nododd y dyfarniad nad oedd unrhyw ystyriaeth wedi'i rhoi i'r angen i wleidyddion fod yn "groendew". Ac ystyried rhyddid mynegiant yr aelod a'r ffaith bod y rhan fwyaf o'r sylwadau wedi'u cyfeirio at gyd-gyngorwyr, roedd canfod bod yr achos hwn wedi'i dorri yn ymyrraeth anghymesur â hawliau'r aelod dan Erthygl 10 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (ECHR). Felly, neilltuwyd penderfyniad y Panel Dyfarnu.
- 1.12 Yn yr ail achos, clywodd yr Uchel Lys apêl yn erbyn penderfyniad y Panel Dyfarnu bod aelod o Gyngor Sir wedi torri'r Cod 14 o weithiau drwy fethu dangos parch ac ystyriaeth at swyddogion y Cyngor, bwlio, ceisio peryglu didueddrwydd swyddogion a dwyn anfri ar swyddfa'r aelod. Digwyddodd yr achosion o dorri amodau dros gyfnod o ddwy flynedd ac roeddent yn cynnwys sylwadau ac ymddygiad a oedd yn feirniadol o uwch swyddogion a swyddogion iau ac yn eu bygwth. Penderfynodd y Llys fod yr holl achosion o dorri amodau yn fwriadol a bod rhywfaint o'r camymddwyn yn ddifrifol. Roedd rhai o'r achosion o dorri amodau yn ymwneud ag ymddygiad anonest bwriadol a charmarweiniol tuag at swyddogion, aelodau eraill ac aelodau o'r cyhoedd. O ran swyddogion, bwriadwyd i lawer o'r ymddygiad eu tanseilio'n bersonol ac fe'u cyflawnwyd pan oedd swyddogion yn ceisio gwneud eu

⁷ Calver, R (ar gymhwyso) v Panel Dyfarnu Cymru [2012] EWHC 1172 (Gweinyddol); Heesom v Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru [2014] EWHC 1504 (Gweinyddol)

gwaith, ac roedd yr aelod yn benderfynol o'u rhwystro. Cadarnhaodd y Llys bob un ond tri o'r achosion o dorri amodau a benderfynodd y Panel Dyfarnu.

- 1.13 Un o'r materion pwysig y bu'n rhaid i'r Llys ei benderfynu oedd cwmpas, a chyfyngiadau cyfreithlon, i hawl gwleidydd i ryddid mynegiant o dan Erthygl 10 o'r ECHR ac mewn cyfraith gyffredin. Nododd y Llys eto fod y gyfraith yn mynnu bod yn rhaid i wleidyddion fod yn groendew a derbyn beirniadaeth a sylwadau niweidiol eraill. Fodd bynnag, nododd y Llys hefyd, er bod gweision cyhoeddus yn agored i feirniadaeth, gan gynnwys beirniadaeth gyhoeddus, mae sicrhau nad ydynt yn destun sylwadau direswm sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau cyhoeddus a thanseilio hyder yn y weinyddiaeth er budd l'r cyhoedd.
- 1.14 Rwyf wedi cynnwys canllawiau o ganlyniad i'r dyfarniadau hyn, yn enwedig ymddygiad tuag at swyddogion iau, yn yr adrannau sy'n ymdrin â pharagraffau perthnasol y Cod.
- 1.15 Mae canllawiau pellach ar y broses rwy'n ei defnyddio ar gyfer ymchwilio i gwynion, gan gynnwys taflen ffeithiau ar 'Asesu Buddiannau'r Cyhoedd' a'r 'Llyfr Achos Cod Ymddygiad', sy'n crynhoi'r achosion yr wyf wedi ymchwilio iddynt, ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

Proses Datrys Lleol

- 1.16 Mae awdurdodau lleol ledled Cymru wedi rhoi gweithdrefnau datrys lleol ar waith i ddelio â chwynion lefel isel a wneir gan aelod yn erbyn cyd-aelod. Mewn rhai achosion, mae'r trefniadau hefyd yn berthnasol i gwynion a wneir am aelodau gan swyddogion. Mae'r trefniadau hyn yn ffordd effeithiol a chymesur o ddatrys llawer o'r mathau hyn o gwynion. Fel arfer, mae'r cwynion hyn yn parhau i ymwneud â methiannau honedig i ddangos parch ac ystyriaeth i eraill fel sy'n ofynnol gan baragraff 4(b) o'r Cod, neu'r ddyletswydd i beidio â gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wamal yn erbyn aelodau eraill o dan baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Er y gall aelod gwyno'n uniongyrchol wrthyf o hyd am gyd-aelod os yw'r mater y mae'n cwyno yn ei gylch yn ymwneud â phryderon o ran paragraffau 4(b) a 6(1)(d), rwy'n debygol iawn o gyfeirio'r mater yn ôl at Swyddog Monitro'r awdurdod i'w ystyried o dan y broses hon, yn y lle cyntaf.

- 1.17 Yn fy marn i, caiff cwynion o'r fath eu datrys yn fwy priodol yn anffurfiol ac yn lleol er mwyn cyflymu'r broses gwyno a sicrhau bod fy adnoddau'n cael eu neilltuo i ymchwilio i gwynion difrifol.
- 1.18 Nod datrys materion yn gynnar yw datrys materion yn gynnar er mwyn osgoi'r sefyllfa rhag gwaethygu'n ddiangen a allai niweidio perthnasoedd personol o fewn yr awdurdod yn ogystal ag enw da'r awdurdod. Gall y broses, er enghraifft, arwain at ymddiheuriad gan yr aelod dan sylw, neu argymhelliad bod yr aelod yn ymgymryd â hyfforddiant penodol. Fodd bynnag, os yw aelod wedi torri protocol lleol ei awdurdod dro ar ôl tro, byddwn yn disgwyl i'r Swyddog gyfeirio'r mater yn ôl ataf. Os byddaf yn gweld patrwm o gwynion tebyg yn cael eu cyflwyno i mi gan yr un aelodau, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol ac yn penderfynu a yw adrodd parhaus am gwynion o'r fath yn ymddygiad y dylid ymchwilio iddo ynddo'i hun fel achos posibl o dorri'r Cod.
- 1.19 Pan fyddaf wedi ymchwilio i gŵyn, gallaf gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru i wneud penderfyniad. Bydd hyn yn dibynnu ar natur ac amgylchiadau unigol yr achos honedig o dorri'r Cod. Wrth gyhoeddi fy adroddiad, byddaf yn ystyried ac yn dadansoddi'r dystiolaeth a gasglwyd ac yn dod i'm casgliadau ynghylch a oes awgrym bod y Cod wedi'i dorri ai peidio. Fodd bynnag, y pwyllgor safonau perthnasol neu Banel Dyfarnu Cymru yn unig sy'n gyfrifol am wneud penderfyniad am dorri'r rheolau.
- 1.20 Gall datrys yr achos yn lleol hefyd chwarae rhan bwysig mewn cynghorau cymuned lle mae anghydfodau lefel isel rhwng aelodau, yn rhy aml o lawer, wedi codi i'r pwynt lle mae'r cyngor cyfan wedi dwyn anfri yng ngolwg y cyhoedd. Yr wyf yn falch, felly, fod Un Llais Cymru wedi llunio 'Protocol Datrysiaid Lleol Enghreifftiol ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref', i gefnogi cynghorau i ddatrys mân anghydfodau mewn ffordd sy'n gymesur ac yn unol â graddfa ac adnoddau'r sector. Rwy'n annog yn gryf i bob cyngor cymuned a thref i fabwysiadu'r protocol. Mae'r Protocol Enghreifftiol ar gael gan Un Llais Cymru neu ar fy ngwefan.

1.21 Ceir trosolwg o'r broses gwyno yn Atodiad 1 i'r canllawiau hyn.

Pwyllgor Safonau

1.22 Mae'r Pwyllgor Safonau a sefydlwyd gan eich awdurdod yn gyfrifol am hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau'r awdurdod. Mae'n rhoi cyngor a hyfforddiant i aelodau ac yn monitro gweithrediad y Cod. Mae'r Pwyllgor hefyd yn ystyried adroddiadau a gyfeiriwyd gennyf fi, neu Swyddog Monitro eich awdurdod, yn dilyn ymchwilio i achosion honedig o dorri'r Cod. Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd yn cyflawni'r swyddogaethau hyn yng nghyswllt cyngorau cymuned a thref yn ei ardal.

1.23 Mae pwyllgorau safonau yn cynnwys aelodau lleyg annibynnol ac aelodau etholedig o'r awdurdod. Rhaid i aelodaeth pwyllgor safonau sy'n cyflawni swyddogaethau yng nghyswllt cyngorau cymuned a thref hefyd gynnwys o leiaf un cyngorydd cymuned.

1.24 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at bwyllgor safonau, ei rôl yw penderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac, os felly, a ddylid pennu cosb. Mae gwrandawiadau Panel Dyfarnu Cymru yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, ac eithrio pan fo tribiwnlys o'r farn y byddai cyhoeddusrwydd yn rhagfarnu buddiannau cyfiawnder. Yn fy marn i, dylid cynnal gwrandawiadau pwyllgor safonau yn gyhoeddus hefyd, oni bai bod rhesymau dilys dros beidio â gwneud hynny, i hybu hyder y cyhoedd mewn safonau mewn bywyd cyhoeddus. Pan fydd pwyllgor safonau yn dod i'r casgliad bod aelod neu aelod cyfetholedig wedi methu cydymffurfio â chod ymddygiad yr awdurdod perthnasol, gall benderfynu:

- nad oes angen cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt y methiant hwnnw
- dylid ceryddu'r aelod neu'r aelod cyfetholedig, a hynny ar ffurf cerydd cyhoeddus
- dylai'r aelod neu'r aelod cyfetholedig gael ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol rhag bod yn aelod o'r awdurdod hwnnw am gyfnod nad yw'n fwy na 6 mis neu, os yw'n fyrrach, gweddill cyfnod swydd yr aelod.

- 1.25 Gall aelod ofyn am ganiatâd Llywydd Panel Dyfarnu Cymru i apelio yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.
- 1.26 Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (deddf 2021), a dderbyniodd Gydsyniad Brenhinol ar 20 Ionawr 2021, yn gosod dyletswyddau newydd ar bwyllgor safonau cyngor sir a bwrdeistref sirol yng Nghymru, yn weithredol o 5 Mai 2022. Bydd gan y pwyllgor y swyddogaeth ychwanegol o fonitro a rhoi cymorth i arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn y prif gynghorau wrth iddynt gyflawni eu dyletswydd newydd, o dan Ddeddf 2021, i hyrwyddo safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grŵp. Bydd yn ofynnol hefyd i bob pwyllgor safonau lunio adroddiad blynyddol i'w hawdurdod yn disgrifio sut y cyflawnwyd swyddogaethau'r pwyllgor a rhoi trosolwg o faterion ymddygiad yn gyffredinol yn yr awdurdod. Mae'r 'Nodiadau Esboniadol' i Ddeddf 2021 yn nodi bod y gofyniad ar bwyllgor safonau prif gyngor i lunio adroddiad yn cynnwys gofyniad i wneud adroddiad i unrhyw gynghorau cymuned a thref yn ei ardal.

Arweinwyr Grwpiau Gwleidyddol

- 1.27 Fel y nodir uchod, mae Deddf 2021 hefyd yn cyflwyno dyletswydd newydd ar arweinwyr grwpiau gwleidyddol mewn cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol i gymryd camau rhesymol i hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grŵp. Wrth wneud hynny, rhaid i arweinydd grŵp gydweithredu â'r pwyllgor safonau wrth arfer ei swyddogaethau. Yn ei dro, rhaid i'r pwyllgor safonau sicrhau bod arweinwyr grŵp yn cael mynediad at gyngor a hyfforddiant i'w cefnogi o ran y dyletswyddau newydd hyn a rhaid iddo fonitro cydymffurfiad arweinwyr grŵp â'r dyletswyddau hyn. Mae'n bosib y gellid ystyried bod arweinydd grŵp sy'n methu â chydymffurfio â'r ddyletswydd newydd mewn ffordd ystyrlon yn dwyn anfri ar ei swydd, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Panel Dyfarnu Cymru

1.28 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at Banel Dyfarnu Cymru, ei rôl yw sefydlu 'tribiwnlys achos' i benderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac a ddylid pennu cosb. Ar ben hynny, bydd yn ystyried unrhyw apeliadau lle cafwyd caniatâd yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.

1.29 Mae'r pwerau sydd ar gael i dribiwnlys achos pan fydd yn penderfynu bod aelod neu aelod cyfetholedig sy'n destun adroddiad a gyfeiriwyd ato gennyf fi wedi methu cydymffurfio â'r Cod fel a ganlyn:

- gwahardd yr aelod rhag bod, neu ddod yn aelod o'r awdurdod perthnasol dan sylw, neu unrhyw awdurdod perthnasol arall, am gyfnod o hyd at 5 mlynedd
- atal neu atal yr aelod yn rhannol rhag bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod perthnasol dan sylw am hyd at 12 mis
- cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt yr achos o dorri'r Cod. Mewn achosion o'r fath, efallai y bydd y Panel o'r farn ei bod yn briodol rhybuddio'r aelod ynghylch ei ymddygiad yn y dyfodol. Pan fydd rhybudd o'r fath wedi'i gofnodi, mae'n debygol o gael ei ystyried yn ystod unrhyw wrandawriad yn y dyfodol lle gwelir eto bod yr aelod wedi methu dilyn darpariaethau'r Cod.

1.30 Yn ystod ymchwiliad, gallaf gyhoeddi adroddiad interim i Lywydd y Panel Dyfarnu, os byddaf yn credu bod hynny'n angenrheidiol ac er budd y cyhoedd i wneud hynny. Bydd adroddiad interim yn cael ei ystyried gan 'dribiwnlys achos interim', a fydd yn penderfynu a yw'n briodol atal, neu atal yn rhannol, yr aelod wrth aros i'm hymchwiliad gael ei gwblhau.

1.31 Rôl 'tribiwnlys apêl' yw adolygu penderfyniad pwyllgor safonau bod aelod wedi torri'r Cod a / neu unrhyw gosb a gaiff ei phennu. Caiff tribiwnlys apêl gymeradwyo unrhyw gosb a gaiff ei phennu, neu gyfeirio'r mater yn ôl at y pwyllgor safonau gydag argymhelliad ynghylch cosb wahanol; neu gall wrthdroi'r penderfyniad sy'n nodi bod y Cod wedi'i dorri. Fodd bynnag, ni all tribiwnlys apêl argymhell cosb wahanol nad oedd ar gael i'r pwyllgor safonau wrth iddo wneud ei benderfyniad.

- 1.32 Pan fo naill ai pwyllgor safonau neu'r Panel yn atal neu'n rhannol atal aelod neu aelod cyfetholedig dros dro, mae'r aelod hwnnw'n dal yn ddarostyngedig i'r Cod, yn enwedig y darpariaethau a nodir ym mharagraffau 6(1)(a) (dwyn anfri ar sefyllfa aelod neu awdurdod) a pharagraff 7 (defnyddio sefyllfa aelod yn amhriodol).
- 1.33 Mae modd cael rhagor o wybodaeth am rôl a gweithdrefnau'r Panel Dyfarnu a'i dribiwnlysoedd, gan gynnwys canllawiau ar sancsiynau, ar ei wefan: <https://paneldyfarnu.llyw.cymru>

Yr Egwyddorion

- 1.34 Roedd Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn galluogi Llywodraeth Cymru i gyhoeddi egwyddorion y mae'n rhaid i chi roi sylw iddynt wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod. Mae'r Cod yn seiliedig ar yr Egwyddorion hyn sydd wedi'u cynllunio i hyrwyddo'r safonau uchaf posibl. Mae'r Egwyddorion hyn yn defnyddio'r 7 Egwyddor Bywyd Cyhoeddus a gafodd eu nodi gyntaf yn Adroddiad "Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus" Nolan yn 1995. Ychwanegwyd tri arall at y rhain yn egwyddorion llywodraeth leol yng Nghymru: dyletswydd i gynnal y gyfraith, stiwardiaeth adnoddau a chydarddoldeb yr awdurdod yn briodol a pharch at eraill.
- 1.35 Mae Aelodau a gaiff eu hethol i awdurdodau lleol yn rhoi o'u hamser a'u hymrwymiad yn hael er budd eu cymunedau. Mae'r Egwyddorion yn darparu fframwaith ar gyfer sianelu eich ymrwymiad mewn ffordd a fydd yn adlewyrchu'n dda arnoch chi a'ch awdurdod, ac a fydd yn rhoi hyder i'ch cymunedau yn y ffordd y caiff eich awdurdod ei lywodraethu.
- 1.36 Mae adrannau unigol y Cod wedi'u cynllunio i gefnogi'r gwaith o weithredu'r Egwyddorion. Er enghraifft, mae Adran 7 y Cod – Anhunanoldeb a Stiwardiaeth yn ymdrin â'r egwyddor Anhunanoldeb. Mae paragraff 2(2) o'r Cod yn datgan y dylech ei ddarllen gyda'r Egwyddorion, sydd wedi'u rhagnodi mewn offeryn statudolar wahân⁸. Er hwylustod, maent yn cael eu hailadrodd isod.

⁸ Gorchymyn Ymddygiad Aelodau (Egwyddorion) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif. 2276 (Cy.166)

1. Anhunanoldeb

Rhaid i Aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Rhaid iddynt beidio byth â defnyddio eu sefyllfa fel aelodau i roi mantais iddynt hwy eu hunain yn amhriodol nac i roi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

2. Gonestrwydd

Rhaid i Aelodau ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n diogelu budd y cyhoedd.

3. Uniondeb a Phriodoldeb

Rhaid i Aelodau beidio â rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle caiff eu huniondeb ei gwestiynu yn sgil unrhyw rwymedigaeth ariannol neu rwymedigaeth arall i unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau. Rhaid i Aelodau bob amser osgoi dangos ymddygiad o'r fath.

4. Dyletswydd i Gynnal y Gyfraith

Rhaid i Aelodau weithredu i gadw at y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth y mae'r cyhoedd wedi'i rhoi ynddynt.

5. Stiwardiaeth

Wrth gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, rhaid i aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio'n gyfreithlon ac yn ddarbodus.

6. Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau

Wrth gyflawni eu cyfrifoldebau gan gynnwys gwneud penodiadau, dyfarnu contractau, neu argymell unigolion ar gyfer gwobrau a budd-daliadau, rhaid i aelodau wneud penderfyniadau ar sail teilyngdod. Er bod yn rhaid i aelodau roi sylw i gyngor proffesiynol swyddogion a gallant ystyried barn pobl eraill yn briodol, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, eu cyfrifoldeb nhw yw penderfynu pa farn i'w chymryd ac, os yw'n briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

7. Cydraddoldeb a Pharch

Rhaid i Aelodau gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, a dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.

8. Agored

Rhaid i Aelodau fod mor agored â phosibl ynghylch eu holl weithredoedd a gweithredoedd eu hawdurdod. Rhaid iddynt geisio sicrhau mai dim ond yn unol â'r gyfraith y caiff y broses o ddatgelu gwybodaeth ei chyfyngu.

9. Atebolrwydd

Mae'r Aelodau'n atebol i'r etholwyr a'r cyhoedd am eu gweithredoedd yn gyffredinol ac am y ffordd y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau fel aelod. Rhaid iddynt fod yn barod i gyflwyno eu hunain i unrhyw brosesau craffu sy'n briodol i'w cyfrifoldebau.

10. Arweinyddiaeth

Rhaid i Aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy arweinyddiaeth ac esiampl er mwyn hybu hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Rhaid iddynt barchu didueddrwydd a chywirdeb swyddogion statudol yr awdurdod a'i gyflogeion eraill.

1.37 Mae'r Cod yn cyd-fynd â'r Egwyddorion hyn ac yn darparu ar gyfer eu rhoi ar waith yn ymarferol. Mae'r Egwyddorion yn cynnig sail gadarn i'ch ymddygiad yn y swydd ac rwy'n annog aelodau i'w hystyried **bob amser**. O ystyried y cysylltiad agos rhwng yr Egwyddorion a'r Cod, os ydych yn dilyn yr Egwyddorion fel sail i'ch ymddygiad, rydych yn llai tebygol o ymddwyn mewn ffordd a fydd yn golygu eich bod yn methu cydymffurfio â'r Cod.

Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi Gweler paragraffau 2 a 3

- 1.38 Mae gan Aelodau hawl i breifatrwydd yn eu bywydau personol, ac mae llawer o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi dim ond pan fyddwch yn gweithredu yn eich rôl fel aelod neu'n gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod. Fodd bynnag, mae'r cyhoedd, a hynny'n briodol, yn disgwyl safonau uchel gan y rhai sy'n eu cynrychioli mewn swyddi cyhoeddus a bydd eich ymddygiad yn eich bywyd preifat yn dylanwadu ar sut yr ydych yn cael eich gweld fel cynghorydd. O ganlyniad, gan y gall fod amgylchiadau lle gall eich ymddygiad yn eich bywyd preifat effeithio ar enw da a chywirdeb eich awdurdod, mae rhai o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi bob amser.
- 1.39 Wrth ddod i benderfyniad ynghylch a yw'r Cod yn berthnasol i chi ar adeg benodol, byddaf yn ystyried yr amgylchiadau penodol a natur eich ymddygiad bryd hynny. Cyn ystyried eich rhwymedigaethau o dan y Cod, dylech ystyried yn gyntaf a yw'r Cod yn gymwys ac, os felly, pa ddarpariaethau sy'n berthnasol.

Pryd mae'r Cod yn berthnasol?

1.40 Mae'r Cod yn berthnasol:

- **Pryd bynnag y byddwch yn gweithredu yn rhinwedd eich swydd swyddogol**, gan gynnwys pryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich awdurdod neu'n gweithredu ar ei ran, yn honni eich bod yn gweithredu ar ei ran, neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu ar ei ran, yn rhinwedd eich swydd swyddogol fel aelod neu fel cynrychiolydd eich awdurdod (paragraff 2(1)(a)-(c)).
- **Ar unrhyw adeg**, os ydych yn ymddwyn mewn modd y gellid yn rhesymol ystyried ei fod yn dwyn **anfri** ar eich swydd neu'ch awdurdod, neu os ydych yn **defnyddio neu'n ceisio defnyddio eich swydd yn amhriodol i gael mantais neu osgoi anfantais** i chi'ch hun neu unrhyw un arall, neu os byddwch yn camdefnyddio adnoddau eich awdurdod (paragraffau 2(1)(d), 6(1)(a) a 7).

- 1.41 **Pan fyddwch yn gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod ar awdurdod perthnasol arall, neu unrhyw gorff arall, rhaid i chi, wrth weithredu ar ran yr awdurdod arall hwnnw, gydymffurfio â'i god ymddygiad** (paragraff 3(a)). Pan gewch eich enwebu gan eich awdurdod fel ymddiriedolwr elusen mae'n ofynnol i chi wrth weithredu felly i wneud hynny er lles gorau'r elusen honno, yn unol â chyfraith elusennau a'r canllawiau a luniwyd gan y Comisiwn Elusennau (gweler ei wefan: www.gov.uk/government/organisations/charity-commission).
- 1.42 **Os ydych yn gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod ar gorff arall, er enghraifft ar fwrdd cymdeithas dai, nad oes ganddo god ymddygiad sy'n ymwneud â'i aelodau, rhaid i chi gydymffurfio â Chod eich awdurdod eich hun** oni bai ei fod yn gwrthdaro ag unrhyw ofynion cyfreithiol y mae'n rhaid i'r corff arall gydymffurfio â nhw (paragraff 3(b)).
- 1.43 Os ydych yn cyfeirio atoch chi eich hun fel 'cynghorydd' (neu 'aelod' o'ch awdurdod) mewn unrhyw fath o ohebiaeth, bydd y Cod yn berthnasol i chi. Mae hyn yn berthnasol wrth sgwrsio, yn ysgrifenedig, neu yn y ffordd rydych yn defnyddio cyfryngau electronig. Rwyf wedi gweld cynnydd sylweddol mewn cwynion ynghylch defnyddio Facebook, blogiau a Twitter. Os ydych yn cyfeirio at eich rôl fel cynghorydd mewn unrhyw ffordd neu os oes cysylltiad clir rhwng eich sylwadau a'ch rôl, fel aelod yna bydd y Cod yn berthnasol i unrhyw sylwadau a wnewch yno. Hyd yn oed os nad ydych yn cyfeirio at eich rôl fel cynghorydd neu aelod, efallai y bydd eich sylwadau'n dwyn anfri ar eich swydd neu awdurdod ac felly gallent dorri paragraff 6(1)(a) y Cod.
- 1.44 Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi llunio canllawiau defnyddiol ar gyfryngau cymdeithasol o'r enw "Cyfryngau Cymdeithasol: Canllaw i Gynghorwyr". Nod y canllawiau yw rhoi syniad cliriach i chi ynglŷn â sut y gallwch ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol, y peryglon posibl a sut i'w hosgoi. Mae ar gael ar ei wefan ar www.wlga.cymru neu drwy ffonio 029 2046 8600.
- 1.45 Os cewch eich enwebu gan eich awdurdod fel cyfarwyddwr cwmni (cymdeithas tai trosglwyddo stoc er enghraifft) mae'n ofynnol i chi weithredu er lles gorau'r cwmni. Os oes ganddo god ymddygiad ar gyfer ei gyfarwyddwyr, rhaid i chi gadw ato. Os nad yw'n gwneud hynny, rhaid i chi

gydymffurfio â Chod eich awdurdod, ac eithrio ar yr adegau prin lle mae'n gwrthdaro ag unrhyw rwymedigaethau cyfreithiol sydd gan y cwmni.

- 1.46 Os cewch eich atal o'ch swydd am unrhyw reswm, rhaid i chi barhau i gadw at yr elfennau hynny o'r Cod sy'n berthnasol, yn enwedig fel y nodir ym mharagraff 2(1)(d), tra byddwch wedi'ch atal.

Enghraifft 1 – cydymffurfio â chod corff arall (paragraff 3(a))

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol wedi enwebu aelod i wasanaethu fel aelod o fwrdd cymdeithas tai trosglwyddo stoc. Mae Prif Weithredwr y gymdeithas dai wedi copïo holl aelodau'r bwrdd i ebost cyfrinachol at Brif Weithredwr y Cyngor. Mae'r Cynghorydd wedi cyfaddef iddo anfon yr ebost i'r wasg leol ac mae'n dweud ei fod wedi gwneud hynny oherwydd ei fod yn teimlo bod ei ddyletswydd fel cynghorydd yn bwysicach na'i ddyletswydd fel aelod o fwrdd y gymdeithas dai. Penderfynwyd bod y Cynghorydd wedi torri paragraff 3(a) o God y Cyngor drwy ddatgelu'r ebost yn groes i god ymddygiad y bwrdd ei hun. Penderfynwyd hefyd ei fod wedi dwyn anfri ar ei swydd a'i awdurdod drwy wneud datganiad camarweiniol "ei fod wedi gorfod tynnu ei aelodaeth ar fwrdd y gymdeithas dai yn ôl yn ddiweddar" pan gafodd ei atal ar unwaith am achos difrifol o dorri cyfrinachedd.

Enghraifft 2 – capasiti swyddogol a chamddefnyddio adnoddau (paragraffau 2(1)(b) a 7)

Sefydlwyd pôl piniwn ar-lein am unigolyn a gyhuddwyd o lofruddiaeth a oedd yn cynnwys iaith amhriodol gan ddefnyddio gliniadur a gafodd yr aelod gan y cyngor, yn ogystal â mynediad i'r rhyngwrwyd a'i gyfeiriad ebost cyngor. Dywedodd yr aelod nad ef yn bersonol oedd yn gyfrifol am sefydlu'r pôl piniwn. Nododd y Panel Dyfarnu, gan fod y Cyngor wedi rhoi'r gliniadur iddo, mai ef oedd yn gyfrifol amdano a'i ddefnydd priodol. Gwnaeth sylwadau dilornus hefyd am hawlwr budd-dal tai ar ei dudalen Facebook wrth ymateb i gais am gyngor yn ei rôl fel cynghorydd. Gwrthododd y Panel Dyfarnu ei haerriad bod y sylwadau wedi'u gwneud yn bersonol, gan ganfod bod yr aelod wedi gweithredu yn rhinwedd ei swydd swyddogol am ei fod wedi defnyddio ei offer a'i gyfeiriad ebost a ddarparwyd gan y cyngor. Felly, gellid ystyried yn rhesymol ei fod yn cynrychioli ei hun fel cynghorydd.

Enghraifft 3 – capasiti swyddogol (paragraff 2(1)(b))

Roedd aelod wedi anfon, ac wedi annog swyddog o'r Cyngor yr oedd ganddo berthynas bersonol ag ef i anfon negeseuon amhriodol ar y cyfryngau cymdeithasol, gan gynnwys negeseuon o natur rywiol, yn ystod oriau swyddfa. Gwrthododd y Panel Dyfarnu ddadleuon bod yr aelod wedi bod yn gweithredu'n gwbl bersonol. Penderfynodd na allai'r aelod wahanu ei hun oddi wrth ei rôl fel lled-gyflogwr y swyddog a'i fod, wrth anfon neu annog y swyddog i anfon y negeseuon yn ystod oriau gwaith, yn gweithredu yn rhinwedd ei swydd swyddogol.

Enghraifft 4 – gallu personol a dwyn anfri (paragraffau 2(1)(d) a 6(1)(a))

Roedd Cynghorydd Cymuned, wrth weithredu'n bersonol, wedi rhoi nifer o negeseuon ar Facebook am wleidyddion uchel eu proffil a oedd, yn ôl y Panel Dyfarnu, yn eithafol, yn fygythiol ac yn hyrwyddo trais tuag at y bobl oedd yn cael eu crybwyll yn y negeseuon. Nododd y Panel, er bod disgwyl i wleidyddion fod yn “groendew” ac arddangos mwy o oddefgarwch na dinasyddion cyffredin, ni ddylai goddefiant o'r fath orfod ymestyn i sylwadau personol, ymfflamychol a dybryd fel y rheini a oedd wedi cael eu hysgrifennu. Canfu'r Panel nad oedd y sylwadau'n 'ddatganiad gwleidyddol', a allai gael ei warchod o dan Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR), a'u bod yn ddigon difrifol eu natur i ddwyn anfri ar swydd yr aelod a'r Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Penderfynodd y Panel, yn unol â pharagraff 2(1)(d) o'r Cod, fod y gofyniad ym mharagraff 6(1)(a) i'r Cynghorydd beidio â dwyn anfri ar ei swydd neu ei awdurdod yn berthnasol, ni waeth a oedd yn gweithredu'n bersonol. Gan fod y sylwadau wedi'u gwneud yn breifat ac nad oeddent yn cynnwys mynegiant gwleidyddol, nid oeddent yn denu'r warchodaeth uwch a roddir i wleidyddion o dan yr ECHR. Fodd bynnag, daeth y Panel i'r casgliad, hyd yn oed pe bai gwell amddiffyniad wedi bod ar waith, bod y sylwadau mor eithafol a dybryd fel y byddai modd cyfiawnhau canfyddiad o dorri paragraff 6(1)(a) o'r Cod.

2 Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad

2.1 Eich cyfrifoldeb chi yw ystyried pa ddarpariaethau o'r Cod a all fod yn gymwys ar unrhyw adeg benodol a gweithredu yn unol â'ch rhwymedigaethau o dan ddarpariaethau'r Cod. Rwyf wedi cyfeirio at bob paragraff isod i roi rhywfaint o arweiniad i chi ar eich rhwymedigaethau cyffredinol.

Cydraddoldeb
Gweler paragraff 4(a)

2.2 **Rhaid i chi gyflawni eich dyletswyddau gan roi sylw dyledus i'r egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.**

Mae'r rhwymedigaeth hon yn sail i'r egwyddor bod yn rhaid i aelodau roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb.

2.3 Dylech bob amser geisio osgoi gwahaniaethu. Mae pedwar prif fath o wahaniaethu:

- Gwahaniaethu uniongyrchol: trin pobl yn wahanol oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.
- Gwahaniaethu anuniongyrchol: triniaeth nad yw'n ymddangos ei bod yn gwahaniaethu rhwng pobl oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, ond sy'n eu rhoi o dan anfantais anghymesur.
- Aflonyddu: cymryd rhan mewn ymddygiad annymunol ar sail rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, sy'n torri urddas rhywun arall neu'n creu amgylchedd gelyniaethus, diraddiol, cywilyddus neu sarhaus.
- Erledigaeth: trin rhywun yn llai ffafriol am ei fod wedi cwyno am wahaniaethu, wedi dwyn achos am wahaniaethu, neu wedi bod yn gysylltiedig â chwyno am wahaniaethu neu gyflwyno achosion o wahaniaethu.

- 2.4 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 (fel y'i diwygiwyd) yn atgyfnerthu pwysigrwydd y rhan hon o'r Cod. Mae'n gosod dyletswyddau cadarnhaol i ddileu gwahaniaethu ac aflonyddu anghyfreithlon ac i hyrwyddo cydraddoldeb. O dan gyfreithiau cydraddoldeb, efallai y bydd eich awdurdod yn atebol am unrhyw weithredoedd gwahaniaethol yr ydych yn eu cyflawni. Bydd hyn yn berthnasol os byddwch yn gwneud rhywbeth yn rhinwedd eich swydd swyddogol mewn modd gwahaniaethol.
- 2.5 Rhaid i chi fod yn ofalus i beidio â gweithredu mewn ffordd a allai fod yn gyfystyr ag unrhyw un o'r mathau o wahaniaethu sydd wedi'u gwahardd, neu wneud unrhyw beth sy'n llesteirio'r modd y mae eich awdurdod yn cyflawni ei ddyletswyddau cadarnhaol o dan gyfreithiau cydraddoldeb. Gall ymddygiad o'r fath achosi i'ch awdurdod dorri'r gyfraith, ac efallai y cewch eich hun yn destun cwyn eich bod wedi torri'r paragraff hwn o'r Cod.
- 2.6 Rhaid i chi gofio hefyd, bob amser, gan gynnwys wrth weithredu yn eich swydd breifat, na ddylech weithredu mewn ffordd a fyddai'n dwyn anfri ar eich awdurdod. Mae'n debygol y byddai cymryd rhan mewn ymddygiad y gellid ystyried ei fod yn torri'r Ddeddf Cydraddoldeb yn eich swydd breifat yn perthyn i'r categori hwn.

Enghraifft 5

Roedd aelod o Gyngor Sir yn aelod o Banel Recriwtio'r Cyngor i benodi Prif Weithredwr newydd. Roedd pum ymgeisydd ar y rhestr fer. Ar ôl i un ymgeisydd orffen ei gyflwyniad a gadael yr ystafell dywedodd yr aelod "ymgeisydd da, biti ei fod yn ddu".

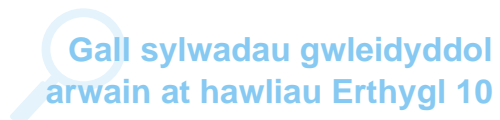
Penderfynodd Panel Dyfarnu Cymru fod paragraff 4(a) o'r Cod wedi'i dorri a bod yr aelod wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod a'i awdurdod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 6

Anfonodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol nifer o negeseuon ebost yn herio gallu swyddog o'r Cyngor i gyflawni ei rôl oherwydd honiad di-sail o afiechyd ac anabledd hysbys, heb dystiolaeth feddygol wrthrychol. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methu deall a gwerthfawrogi hawl y

swyddog i breifatrwydd, lleadaenu gwybodaeth feddygol breifat yn eang a dyfalu ynghylch datblygiad y cyflwr yn dangos methiant i gadw at yr egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u hanabledd. Drwy ei weithredoedd, roedd yn amlwg mai barn yr aelod oedd na ddylid cyflogi'r swyddog yn ei rôl oherwydd ei anabledd. Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi torri paragraff 4(a) (cyfle cyfartal) o'r Cod.

Trin eraill â pharch ac ystyriaeth Gweler paragraff 4(b)

- 2.7 **Wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod, rhaid i chi ddangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.** Rwy'n disgwyl i aelodau roi'r un cwrteisi ac ystyriaeth i'r cyhoedd, cydweithwyr, gwrthwynebwyr a swyddogion ag y maent yn eu dangos i eraill yn eu bywydau bob dydd. Nid yw hyn yn golygu na allwch gymryd rhan mewn dadl gadarn gyda gwrthwynebwyr gwleidyddol, ond rhaid ei fesur.
- 2.8 Mae Erthygl 10 o'r Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR) yn rhoi hawl i ryddid mynegiant a gwybodaeth, yn amodol ar gyfyngiadau penodol. Mae rhyddid mynegiant yn hawl sy'n berthnasol i'r holl wybodaeth a syniadau, nid dim ond y rhai sy'n cael eu hystyried yn ffafriol. Fodd bynnag, mae'n hawl y gellir ei chyfyngu mewn rhai amgylchiadau, er enghraifft, i ddiogelu hawliau a buddiannau pobl eraill.
- 2.9 Mae eich rhyddid mynegiant fel aelod etholedig yn denu gwell amddiffyniad pan fyddwch yn gwneud sylwadau gwleidyddol eu natur. Felly, ystyrir bod beirniadu syniadau a barn y gwrthbleidiau yn rhan o ddadl ddemocrataidd, ac mae'n annhebygol y byddai sylwadau o'r fath byth yn cael eu hystyried fel rhai sy'n torri'r Cod.
- 2.10 Nid yw sylwadau "gwleidyddol" wedi'u cyfyngu i'r rhai a wneir yn siambr y cyngor ac, er enghraifft, maent yn cynnwys sylwadau y gall aelodau eu gwneud yn gyffredinol ar bolisiau eu hawdurdod neu am eu gwrthwynebwyr gwleidyddol. Felly, oni bai bod y sylwadau'n sarhaus neu'n warthus iawn, mae'n annhebygol y byddaf yn ymchwilio i gŵyn am sylwadau a wnaethpwyd yn y cyd-destun hwn a byddaf yn awgrymu bod angen i'r aelod sydd wedi'i dramgwyddo fod yn fwy "croendew", fel y nodir gan yr Uchel Lys.

- 2.11 Efallai y byddaf hefyd yn gwrthod ymchwilio i gŵyn lle mae'r aelod wedi codi materion "gwleidyddol" gyda swyddogion. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn cynnwys bygythiadau i sefyllfa neu les swyddog. Mae cyfraith achosion ddiweddar wedi cadarnhau y dylai swyddogion cyngor gael eu hamddiffyn rhag sylwadau diangen a allai gael effaith andwyol ar brosesau gweinyddu da ac mae'n datgan ei bod er budd y cyhoedd nad yw swyddogion yn destun sylwadau diangen sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau neu danseilio hyder y cyhoedd yn y weinyddiaeth. Wedi dweud hynny, bydd disgwyl hefyd i swyddogion sydd mewn swyddi uwch, er enghraifft Prif Weithredwyr neu Benaethiaid Gwasanaethau, fod yn fwy cadarn.
- 2.12 Er fy mod yn cydnabod y gall dadl wleidyddol, ar adegau, fynd yn danbaid, ni ddylid defnyddio'r hawl i ryddid mynegiant fel esgus dros ymddygiad gwael yn gyffredinol. Gall ymddygiad gwael o'r fath amharu ar rôl aelodau yng ngolwg y cyhoedd.
- 2.13 Wrth ystyried cwynion o'r fath, byddaf yn ystyried amgylchiadau penodol yr achos; a oedd gan yr aelod hawl, yn fy marn i, i holi'r swyddog dan sylw, a oedd ymgais i fygwth neu danseilio'r swyddog a chynnwys a chyd-destun yr hyn a ddywedwyd.

Enghraifft 7

Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod Cadeirydd Cyngor Cymuned wedi anfon nifer o negeseuon ebost yn cynnwys sylwadau beirniadol amhriodol at aelod arall o'r Cyngor. Cafodd dwy o'r negeseuon ebost, gan gynnwys un a oedd yn cynnwys sylwadau bychanus am arferion hylendid yr aelod, eu copïo i aelodau eraill o'r Cyngor. Cadarnhaodd un ebost fod y Cadeirydd wedi dweud wrth y Clerc i beidio â derbyn negeseuon ebost pellach gan yr aelod oherwydd ei "sylwadau coeglyd ac ymosodol", nes bod yr aelod "wedi dysgu sut i ymddwyn a chyfleu [ei hun] mewn modd sy'n addas i gynghorydd." Anfonodd y Cadeirydd ebost beirniadol o'r aelod hefyd at aelod o'r cyhoedd. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod y negeseuon ebost yn gyfystyr â methiant i ddangos parch ac ystyriaeth i'r aelod arall, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod, ac wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Canfu Tribiwnlys Apêl Panel Dyfarnu Cymru fod y Cadeirydd wedi anfon dwy o'r negeseuon ebost fel rhai personol yn hytrach na rhai swyddogol. Ystyriodd y Tribiwnlys yr holl negeseuon ebost a oedd yn cynnwys ymosodiad ar ryw ffurf neu'i gilydd ar hawliau ac enw da'r aelod arall. Fodd bynnag, penderfynodd y Tribiwnlys, er eu bod yn cynnwys gwrthdaro, nad oedd y sylwadau'n sarhaus ac roeddent yn wleidyddol eu natur yn bennaf ac yn sicrhau gwell amddiffyniad i Erthygl 10 o'r ECHR. Penderfynodd y Tribiwnlys mai bwriad yr ebost am arferion hylendid yr aelod oedd tynnu coes ac nad oedd wedi'i anfon yn faleisus, er ei fod yn cydnabod y gallai'r aelod fod wedi'i ystyried felly. Penderfynodd y Tribiwnlys hefyd fod gwahardd yr aelod a oedd yn cyfathrebu â'r Clerc yn ymgais wirioneddol i amddiffyn y Clerc rhag negeseuon ebost amhriodol gan yr aelod. Cafodd penderfyniad y Pwyllgor Safonau ei wrthdroi a chafodd y gosb ei diddymu.

Enghraifft 8

Ysgrifennodd aelod o Gyngor Tref llythyr at Ddirprwy Weinidog Llywodraeth Cynulliad Cymru ar y pryd am un o gyflogeion Cyngor Sir, ac anfonodd gopi at y Cyngor hefyd. Yn y llythyr, cwestiynodd yr aelod gymhwysedd a chymhelliant y cyflogai a gwnaeth nifer o sylwadau o natur ddirmygus a phersonol am y cyflogai a'i bartneriaethau cyswllt. Cododd fater cyfunrhywiol a chyfeiriodd ato fel "anabledd enwog" a bod pobl hoyw yn "elynion y mae angen eu dileu". Cyfeiriwyd yr aelod at Banel Dyfarnu Cymru.

Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi torri amodau paragraff 4(b) gan ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill. Nododd hefyd fod ei ymddygiad wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 9

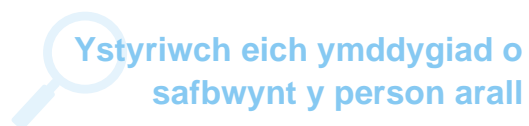
Aeth aelod o Gyngor Sir gydag etholwr i'w chefnogi mewn gwrandawriad yn y Llys Sirol o gais i atal gwarant am feddiant o'i heiddo cyngor ar rent, yr oedd Cyngor yr aelod wedi'i gyflwyno. Gwrthodwyd y cais. Daeth nifer o swyddogion y Cyngor i'r gwrandawriad, gan gynnwys Rheolwr y Tîm Cyllid. Yn dilyn y gwrandawriad, gwnaeth yr aelod sylwadau o flaen y swyddogion a'i etholwr a oedd, yn ôl y Panel Dyfarnu, yn fygythiad yn erbyn parhau i gyflogi un o'r swyddogion. Nododd y Panel fod gwahaniaeth sylweddol

mewn pŵer rhwng y swyddog, a oedd mewn swydd llawer is na Chyfarwyddwr, a'r aelod dan sylw fel ei lled-gyflogwr. Roedd y Panel o'r farn nad oedd hawl yr aelod i ryddid mynegiant yn drech na hawl y swyddog i beidio ag wynebu sylwadau amhriodol, na diddordeb y cyhoedd mewn gallu swyddogion i gyflawni eu dyletswyddau. Penderfynodd y Panel mai bwriad ymddygiad yr aelod oedd cynhyrfu'r swyddog a'i gwneud i ofni ei bod am gollu ei swydd yn y dyfodol ac, o'r herwydd, roedd yn gyfystyr â thorri paragraff 4(b). Penderfynodd y Tribiwnlys hefyd fod ymddygiad yr aelod yn gyfystyr â bwlio'r swyddog dan sylw yn groes i baragraff 4(c).

Enghraifft 10

Mewn cyfarfod a drefnwyd yn honedig i drafod materion y Cabinet, manteisiodd Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol ar y cyfle i herio perfformiad Prif Weithredwr y Cyngor yn lle hynny. Gwnaeth hyn gerbron aelod arall o'r Cyngor ac aelodau o dîm rheoli'r Cyngor, a oedd yn is-weithwyr i'r Prif Weithredwr. Nododd y Panel Dyfarnu na wnaeth yr Arweinydd unrhyw ymgais i gadw at brotocol y Cyngor ar gysylltiadau aelodau / swyddogion. Ni roddodd unrhyw awgrym i'r Prif Weithredwr cyn y cyfarfod ei fod yn bwriadu codi materion yn ymwneud â pherfformiad. Daeth y Panel i'r casgliad bod ymddygiad yr Arweinydd tuag at y Prif Weithredwr yn amhriodol, yn tarfu ac yn gyfystyr â methiant i ddangos parch ac ystyriaeth, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod.

Bwlio ac aflonyddu
Gweler paragraff 4(c)

Ni ddylech fwlio nac aflonyddu ar unrhyw un, gan gynnwys aelodau eraill, swyddogion neu aelodau o'r cyhoedd.

- 2.14 Mae aflonyddu'n ymddygiad rheolaidd sy'n peri gofid neu'n cythruddo pobl. Gellir nodweddu bwlio fel ymddygiad bygythiol, brawychus, maleisus, sarhaus neu fychanus. Gall ymddygiad o'r fath ddigwydd unwaith neu fod yn rhan o batrwm ymddygiad wedi'i gyfeirio at berson gwannach, neu berson y mae gennych ryw faint o ddylanwad gwirioneddol neu ganfyddedig drosto. Nod bwlio yw tanseilio unigolyn neu grŵp o unigolion, mae'n niweidiol i'w hyder a'u gallu, a gall effeithio'n andwyol ar eu hiechyd. Gellir cyferbynnu hyn â'r heriau dilys y gall aelod eu gwneud wrth gwestiynu polisi neu graffu ar berfformiad. Enghraifft o hyn fyddai dadleuon yn y siambr am bolisi, neu ofyn i swyddogion egluro'r rhesymeg dros y safbwyntiau proffesiynol y maent wedi'u cyflwyno. Mae gennych hawl i herio cyd-gynghorwyr a swyddogion ynghylch eu barn.
- 2.15 Wrth ystyried honiadau o fwlio ac aflonyddu, byddaf yn ystyried safbwynt y dioddefwr honedig, ac a oedd yr aelod yn bwriadu i'w weithredoedd fod yn fwlio. Byddaf hefyd yn ystyried a oedd gan yr unigolyn hawl rhesymol i gredu ei fod yn cael ei fwlio. Mae bwlio'n aml yn cael ei wneud wyneb yn wyneb ond, rydym yn gweld achosion cynyddol o fwlio mewn print neu ddefnyddio cyfryngau electronig. Mae'r safonau ymddygiad a ddisgwylir yr un fath, p'un ai a ydych yn mynegi eich hun ar lafar neu'n ysgrifenedig.
- 2.16 Mae angen i chi sicrhau nad yw eich ymddygiad yn croesi'r llinell rhwng bod yn benderfynol a bwlio. Ni ellir cael rheolau pendant sy'n rheoli pob set o amgylchiadau, ond bydd statws cymharol y swyddog yn berthnasol mewn rhai achosion. Fel yr amlinellwyd yn fy sylwadau am baragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth) o'r Cod, gall uwch swyddogion fod yn rhan o drafodaeth gadarn gydag aelodau a bod mewn sefyllfa dda i roi eu safbwynt eu hunain yn rymus. Nid yw'r un peth yn wir am swyddogion is ac mae angen i aelodau fod yn ymwybodol o hyn. Nid yw hyn yn golygu fy mod yn esgusodi bwlio gan uwch swyddogion, ond fel arfer y mwyaf yw'r gwahaniaeth pŵer rhwng y swyddog a'r aelod, y mwyaf tebygol y bydd y swyddog yn ystyried ymddygiad fel bwlio.

- 2.17 Mae'r Uchel Lys wedi canfod bod diddordeb cyhoeddus mewn diogelu hyder y cyhoedd mewn gweision cyhoeddus heb eu hethol y dylid ei gydbwyso yn erbyn buddiannau trafodaeth agored ar faterion sy'n peri pryder i'r cyhoedd. Nododd hefyd y dylai pob aelod barchu'r ymddiriedaeth a'r hyder rhyngddynt hwy a'r swyddogion sy'n hanfodol i brosesau gweinyddu da.
- 2.18 Mae gan awdurdodau lleol sianeli priodol ar gyfer mynegi pryder am berfformiad swyddog ac mae'n bwysig eich bod yn codi materion ynghylch perfformiad gwael yn y ffordd gywir a'r ffordd priodol. Nid yw'n dderbyniol codi materion o'r fath yng nghyd-destun cyfarfod ag eraill yn bresennol, yn enwedig os ydynt yn dod o gyrff allanol neu'n aelodau o'r cyhoedd. Nid yw'n dderbyniol ychwaith gwneud hynny yn y cyfryngau, yn eich cyhoeddiadau eich hun na defnyddio blogiau, Twitter, Facebook neu ddulliau electronig eraill. Os yw eich beirniadaeth yn ymosodiad personol neu o natur sarhaus, rydych yn debygol o groesi llinell o ran yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol.
- 2.19 Mae'r Panel Dyfarnu wedi canfod nifer o ganfyddiadau yn erbyn aelodau sydd wedi ceisio defnyddio eu grym yn amhriodol o'i gymharu â swyddogion iau i ddylanwadu ar weithredoedd y swyddogion hynny, neu sydd wedi gwneud sylwadau diangen am berfformiad neu weithredoedd swyddogion.

Enghraifft 11

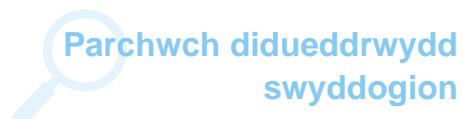
Ffoniodd aelod o Gyngor Sir gartref gofal preifat a chanddo contract i ddarparu gwasanaethau i'r Cyngor a dweud ei fod am ymweld â'r cartref y diwrnod hwnnw i weld plentyn yn ei ofal. Dywedodd gweithiwr gofal na allai wneud hynny, gan nad oedd ei enw ar gynllun gofal y plentyn. Dywedodd yr aelod y byddai'n ymweld y diwrnod hwnnw gyda chydweithiwr. Dywedwyd wrtho y byddai'r heddlu'n cael eu galw pe bai'n gwneud hynny. Yn ddiweddarach, aeth yr aelod i brif swyddfa'r cartref gofal ar ôl cael gwahoddiad gan dad y plentyn i'w gefnogi, gyda'r nod o fynd i gyfarfod therapi a drefnwyd. Cafodd y cyfarfod therapi ei ganslo gan fod yr aelod yn bresennol heb awdurdod. Penderfynwyd bod gweithredoedd yr aelod yn mynd yn groes i 'Brotocol ar Rôl Aelodau Etholedig mewn Diogelu Plant ac Oedolion Agored i Niwed' a fabwysiadwyd gan ei Gyngor. Penderfynodd Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod prosesau rhyngweithio'r aelod â staff y cartref gofal wedi mynd yn fwyfwy gelyniaethus. Bwriad ei ymddygiad yn

ystod yr alwad ffôn oedd tanseilio'r gweithiwr gofal yn ei rôl a rhoi pwysau arni i ganiatáu iddo ymweld â'r cartref gofal. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod anghydbwysedd pŵer rhwng y gweithiwr gofal a'r aelod, a oedd wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol mewn ymgais i gael mynediad at y plentyn. Nododd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi defnyddio ymddygiad bwlio ac aflonyddu yn groes i baragraff 4(c) o'r Cod.

Enghraifft 12

Anfonodd aelod o Gyngor Sir ebost beirniadol at Bennaeth Gwasanaeth swyddog a chopïo'r swyddog a nifer o aelodau eraill o'r Cyngor yn y neges. Yn yr ebost, disgrifiodd yr aelod y swyddog fel un 'trahaus, diog, a chanddo nam ar ei feddwl ac sy'n ddiwerth ers blynyddoedd.' Gofynnodd yr aelod pam nad oedd y swyddog yn cael ei ddal yn atebol a nododd nad oedd y swyddog yn haeddu ei gyflog. Anfonodd yr aelod ebost arall at y swyddog dan sylw a phostio neges 'Twitter' ar y cyfryngau cymdeithasol lle cyfeiriodd at yr ymchwiliad gan fy swyddfa fel a ganlyn: 'Fy mhechod; beirniadu swyddog Ugg DIOG!'. Arweiniodd effaith y negeseuon ebost y swyddog i ofyn am gymorth meddygol a chymorth arall ac arweiniodd at gymryd absenoldeb oherwydd salwch ar sail straen. Nododd y Panel Dyfarnu fod y negeseuon ebost a'r neges Twitter yn gwbl ddiangen ac y byddent wedi cael effaith niweidiol ar allu'r swyddog i gyflawni ei rôl. Nid oedd yr aelod wedi codi proffesiynoldeb y swyddog gydag uwch reolwyr o'r blaen. Nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod yn gyfystyr â thorri paragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth). Er nad oedd yn aflonyddu dro ar ôl tro, nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod hefyd yn gyfystyr â bwlio'r swyddog yn fwriadol a thorri paragraff 4(c) o'r Cod.

**Cyfaddawdu didueddrwydd
swyddogion yr awdurdod
Gweler paragraff 4(d)**

2.20 Ni ddylech gyfaddawdu, na cheisio cyfaddawdu, didueddrwydd unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod, neu ar ei ran. Ni ddylech gysylltu ag unrhyw un sy'n gweithio i'r awdurdod, nac ar ei ran, gyda'r bwriad o bwysu arno i gyflawni ei ddyletswyddau mewn ffordd ragfarnllyd neu bleidiol. Rhaid iddynt fod yn niwtral ac ni ddylid eu cynnal na'u perswadio i weithredu mewn ffordd a fyddai'n tanseilio eu niwtralrwydd.

Er enghraifft, ni ddylech ofyn i swyddogion eich helpu i baratoi deunydd pleidiol wleidyddol, na'ch helpu gyda materion sy'n ymwneud â'ch busnes preifat. Ni ddylech ddarparu na chynnig unrhyw gymhelliant na gwobr yn gyfnewid am weithredu mewn ffordd benodol na dod i benderfyniad penodol na bygwth rhywun os nad yw'n bwriadu gweithredu mewn ffordd benodol. Yn ogystal ag osgoi rhoi pwysau ar swyddogion wyneb yn wyneb, mae angen i chi osgoi gwneud hynny'n ysgrifenedig, gan ddefnyddio cyfryngau electronig neu yn y wasg.

- 2.21 Er y gallwch holi swyddogion yn gadarn er mwyn deall, er enghraifft, eu rhesymau dros gynnig gweithredu mewn ffordd benodol, neu gynnwys adroddiad y maent wedi'i ysgrifennu, rhaid i chi beidio â cheisio eu gorfodi i weithredu'n wahanol, newid eu cyngor, na newid cynnwys yr adroddiad hwnnw, os byddai gwneud hynny'n rhagfarnu eu gonestrwydd proffesiynol.
- 2.22 Os bydd aelod yn datblygu perthynas bersonol agos â swyddog, daw hyn yn fuddiant personol ac o bosibl yn rhagfarnus o dan y Cod. Byddwn yn eich annog i gadw at unrhyw brotocol a ddatblygwyd gan eich awdurdod sy'n delio â'r berthynas rhwng aelodau a swyddogion.

Enghraifft 13

Roedd mab a merch-yng-nghyfraith aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol yn gymdogion i deulu a oedd yn denantiaid i'r Cyngor. Roedd cwynion wedi'u gwneud am ymddygiad y teulu. Cysylltodd yr aelod â swyddogion y Cyngor ynghylch defnydd y teulu o eiddo'r cyngor a'i effaith ar deulu ei fab ar sawl achlysur, weithiau y tu allan i oriau swyddfa. Gwnaethpwyd y galwadau yn ei rôl fel aelod etholedig ac roedd ganddo fynediad uniongyrchol at swyddogion gan ei fod yn aelod. Cafodd rybudd gan y Dirprwy Swyddog Monitro ynghylch ei ymddygiad, a bwysleisiodd y grym sydd gan aelodau etholedig i'w ddefnyddio wrth ddelio ag aelodau o staff.

Er gwaethaf hyn, parhaodd i gysylltu â swyddogion am y mater, gan gynnwys gofyn i swyddog ymweld â'i deulu "y funud yma" a chyhuddo swyddog o "roi gwybod" i'r teulu roedd yn cwyno amdanynt fod offer monitro sŵn yn cael ei osod.

Nododd Panel Dyfarnu Cymru fod ymddygiad yr aelod yn barhaus dros gyfnod o 6 mis, ac yn rhoi gormod o bwysau yn fwriadol ar swyddogion y cyngor. Penderfynodd ei fod, drwy ei weithredoedd, wedi ceisio amharu ar ddiueddrwydd swyddogion y Cyngor. Nododd hefyd fod yr aelod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill a bod ei weithredoedd yn gyfystyr ag aflonyddu a'i fod wedi defnyddio ei sefyllfa yn amhriodol i hyrwyddo buddiannau ei deulu ei hun. Ac ystyried natur gronnol ei ymwneud â swyddogion a'i fod yn gwneud honiad ffug bod swyddog wedi "rhoi gwybod" i'r teulu, roedd hefyd wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod.

Enghraifft 14

Ffoniodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd wedi codi pryderon o'r blaen gyda Prif Weithredwr y Cyngor, ei Gynorthwydd Personol (y Prif Weithredwr) a'i rhoi o dan bwysau i berswadio'r Prif Weithredwr i gymryd camau penodol. Pwysodd yr aelod hefyd ar y Cynorthwydd Personol i gael mynediad at negeseuon ebost y Prif Weithredwr heb ei gyfarwyddyd penodol. Dywedodd yr aelod wrth y Cynorthwydd Personol y gallai'r Awdurdod Addysg Lleol gael ei "alw i ymyrryd" pe na bai'n gwneud yr hyn a ofynnodd. Canfu'r Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi mynd y tu hwnt i wneud cais i'r Cynorthwydd Personol, oherwydd y natur ffyrnig yr oedd wedi cyflwyno ei ofynion, ynghyd â'r bygythiad amlwg, pe na bai'r Cynorthwydd Personol yn cymryd y camau yr oedd yn gofyn iddo eu gwneud, y byddai'r Awdurdod Addysg Lleol yn cael ei "alw i ymyrryd". Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi ceisio amharu ar ddiueddrwydd y Cynorthwydd Personol yn groes i baragraff 4(d).

Datgelu gwybodaeth gyfrinachol Gweler paragraff 5(a)

2.23 Ni ddylech ddatgelu gwybodaeth gyfrinachol, na gwybodaeth y dylid ei hystyried yn rhesymol o natur gyfrinachol, ac eithrio yn unrhyw un o'r amgylchiadau canlynol:

- rydych wedi cael caniatâd y sawl sydd wedi'i awdurdodi i'w rhoi
- mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i chi wneud hynny.

- 2.24 Mae'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi cyhoeddi canllawiau defnyddiol ar y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth a'r Ddeddf Diogelu Data sydd ar gael ar wefan y Comisiynydd yn www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113. Fel aelod, efallai y byddwch yn gwybod pethau cyfrinachol am unigolion neu sefydliadau gan gynnwys materion personol neu fasnachol sensitif. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth am gyflogaeth pobl, neu faterion personol sy'n codi o waith y gwasanaethau cymdeithasol, er enghraifft. Weithiau, bydd y rhain yn cael eu marcio'n 'gyfrinachol'. Ar adegau eraill, ni fydd nodyn arnynt, ond rhaid i chi beidio â'u datgelu hyd yn oed os nad ydynt wedi'u marcio'n gyfrinachol. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, gofynnwch i'ch Swyddog Monitro bob amser.
- 2.25 Fel rheol gyffredinol, dylech drin eitemau a drafodir yn adrannau cyfrinachol cyfarfodydd (eitemau sydd wedi'u 'heithrio') yn gyfrinachol. Fel arfer, mae'r awdur wedi asesu bod yr adroddiadau hyn yn cynnwys gwybodaeth sensitif, yn dilyn cyngor cyfreithiol arbenigol. Gall sensitifrwydd yr wybodaeth leihau dros amser, ond fe'ch anogir yn gryf i gymryd cyngor cyfreithiol priodol cyn ei datgelu. Yn yr un modd, mae cyngor cyfreithiol, p'un ai a gaiff ei ddarparu gan gyfreithwyr allanol neu staff cyfreithiol mewnol eich awdurdod, bron bob amser yn cael ei warchod gan fraint gyfreithiol ac ni ddylid ei ddatgelu.
- 2.26 Rwy'n disgwyl i wybodaeth a ddarperir i aelodau yn ystod ymchwiliad gan fy swyddfa gael ei thrin yn gwbl gyfrinachol ac ni ddylid ei datgelu i unrhyw un heblaw cynghorydd cyfreithiol neu gynghorydd arall yr aelod. Os caiff yr wybodaeth ei datgelu i bobl eraill, efallai y byddaf o'r farn bod hyn yn torri'r paragraff hwn o'r Cod. Ar ben hynny, ni ddylai aelodau drafod y gŵyn gydag unrhyw un o'r tystion, boed hynny'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, gan y gellir dehongli cyswllt o'r fath hefyd yn achos o dorri'r Cod.

Enghraifft 15

Datgelodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd yn aelod o banel mabwysiadu'r Cyngor fanylion rhywun a oedd wedi gwneud cais i'r panel i fabwysiadu plentyn a chanlyniad y cais i drydydd parti. Yr unig ffordd y byddai'n gwybod yr wybodaeth a ddatgelodd oedd gan ei fod yn aelod o'r panel. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi datgelu gwybodaeth gyfrinachol yn groes i'r Cod.

Enghraifft 16

Dosbarthodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wybodaeth am gyflwr meddygol swyddog i aelodau eraill o'r Cyngor, pennaeth lleol a rhywun arall yr oedd yn gyfarwydd ag ef. Ym marn y Panel Dyfarnu, roedd yr aelod wedi datgelu gwybodaeth am iechyd y swyddog y dylid yn rhesymol ystyried ei bod o natur gyfrinachol a heb gydsyniad y swyddog, yn groes i baragraff 5(a).

Atal mynediad at wybodaeth Gweler paragraff 5(b)

2.27 Ni ddylech atal unrhyw un rhag cael gafael ar wybodaeth y mae ganddynt hawl iddi yn ôl y gyfraith.

2.28 Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 neu'r copïau hynny o gofnodion, agendâu, adroddiadau a dogfennau eraill eich awdurdod y mae ganddynt hawl i gael mynediad atynt. I gael gwybod mwy am y mathau o wybodaeth y gall y cyhoedd gael gafael arni, cysylltwch â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth drwy fynd i www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113; neu dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro o ran ymholiadau penodol.

2.29 Mae'r wybodaeth y byddwch yn ei llunio yn rhinwedd eich swydd swyddogol yn agored i fod yn ddarostyngedig i ofynion datgelu'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, ac efallai y bydd yn rhaid i'ch awdurdod ei rhyddhau mewn ymateb i gais. Os na fyddwch yn darparu'r wybodaeth i swyddog perthnasol eich awdurdod ar gais, byddwch yn torri'r Cod.

2.30 Mae angen i'ch awdurdod benderfynu a ddylid datgelu gwybodaeth neu a allai gael ei chynnwys mewn esemptiad o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Hyd yn oed os ydych yn credu bod yr wybodaeth sydd gennych wedi'i heithrio, rhaid i chi ei darparu i swyddog perthnasol eich awdurdod i ganiatáu i'r awdurdod benderfynu. Yn ogystal â thorri'r Cod, mae'n drosedd os caiff gwybodaeth ei dinistrio ar ôl i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth gael ei dderbyn.

Enghraifft 17

Gwrthododd Arweinydd Cyngor Sir roi llythyr i Swyddog Gwybodaeth y Cyngor yr oedd wedi'i ysgrifennu at Swyddfa Archwilio Cymru ar y pryd, ar ran Gweithrediaeth y Cyngor. O ganlyniad, ni allai'r Cyngor ymateb yn briodol i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth a arweiniodd at gyflwyno cynw i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Parhaodd yr aelod i wrthod datgelu'r llythyr er iddo gael cyngor clir a phendant gan y Swyddog Gwybodaeth. Arweiniodd y ffaith ei fod yn gwrthod datgelu'r llythyr at ganfyddiad anffafriol gan Swyddog y Comisiynydd Gwybodaeth. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi torri paragraffau 5(b) a 6(1)(a) (anfri) yng nghyswllt y mater hwn a materion cysylltiedig eraill.

Anfri

Gweler paragraff 6(1)(a)

Gall unrhyw aelod sy'n ymddwyn yn anufudd achosi anfri

2.31 Ni ddylech ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ystyried ei bod yn ddwyn anfri ar eich swyddfa neu awdurdod ar unrhyw adeg.

Fel aelod, mae eich gweithredoedd a'ch ymddygiad yn destun mwy o graffu na rhai aelodau cyffredin o'r cyhoedd. Dylech fod yn ymwybodol y gallai eich gweithredoedd yn eich bywyd cyhoeddus a phreifat gael effaith niweidiol ar ganfyddiad y cyhoedd o'ch swydd fel aelod, neu eich awdurdod yn ei gyfanrwydd. Dylech hefyd sicrhau nad ydych yn cymryd rhan mewn unrhyw ymddygiad a allai amharu ar ymchwiliad a gynhelir gennyf fi neu'ch Swyddog Monitro, gan y gallai hyn hefyd fod yn anfri (gweler hefyd baragraff 6(2)).

2.32 Wrth ystyried a yw ymddygiad aelod yn arwydd o ddwyn anfri ar ei swydd neu ar ei awdurdod, byddaf yn ystyried ei weithredoedd o safbwynt aelod rhesymol o'r cyhoedd. Mae'n debygol y bydd gweithredoedd yr aelodau hynny mewn swyddi uwch, megis yr Arweinydd, Aelod Gweithrediaeth neu Gadeirydd y Pwyllgor, yn denu disgwyliadau uwch ymysg y cyhoedd a mwy o graffu nag aelodau cyffredin. Felly, mae'n fwy tebygol y bydd ymddygiad amhriodol gan aelodau o'r fath yn niweidio hyder y cyhoedd ac yn cael ei weld fel rhywbeth sy'n ddwyn anfri ar eu swydd a'u hawdurdod. Nid yw hyn yn golygu na all ymddygiad amhriodol gan aelodau cyffredin byth ddwyn anfri ar eu hawdurdod.

- 2.33 Bydd ymddygiad anonest a thwyll yn dwyn anfri ar eich awdurdod, yn ogystal ag ymddygiad sy'n arwain at gollfarn droseddol, yn enwedig os yw'n cynnwys ymddygiad anonest, bygythiol neu dreisgar, hyd yn oed os yw'r ymddygiad yn digwydd yn eich bywyd preifat.
- 2.34 Er bod gennych yr hawl i ryddid mynegiant, nid yw hyn yn anghyfyngedig a gellid ystyried bod gwneud beirniadaeth annheg neu anghywir o'ch awdurdod mewn maes cyhoeddus yn dwyn anfri ar eich awdurdod. Yn yr un modd, gallai negeseuon ebost amhriodol neu ddefnydd diofal neu anghyfrifol o gyfryngau cymdeithasol ddwyn anfri ar swydd yr aelod, o gofio rôl arweinyddiaeth gymunedol aelodau. Mae achosion a ystyriwyd gan y Panel Dyfarnu wedi dangos y bydd ymddygiad o'r fath yn aml yn cael ei ystyried yn achos difrifol o dorri'r Cod.
- 2.35 Rhaid i chi hefyd ymddwyn yn briodol gydag eraill o fewn cyfyngiadau adeilad eich awdurdod, boed hynny'n gyhoeddus neu fel arall.

Enghraifft 18

Ceisiodd Cynghorydd Cymuned gael gostyngiad ar bryniant preifat o siop drwy ddweud ei fod yn cael ei brynu ar ran y Cyngor Cymuned. Pan wrthodwyd ei gais am ddisgownt, roedd yn ymddwyn yn sarhaus tuag at y perchennog a dau aelod o'i staff ac yn bygwth y busnes. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio cael mantais amhriodol iddo'i hun drwy gamliwio'r pryniant fel un ar ran y Cyngor, ac roedd y ffordd yr oedd yn cam-drin y staff wedi dwyn anfri ar ei swydd fel aelod.

Enghraifft 19

Wrth weithredu'n breifat, cafodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol gollfarn droseddol am ymosodiad cyffredin o ganlyniad i gyffwrdd coes menyw heb ganiatâd, a achosodd ofid iddi. Clywodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod yn derbyn bod ei ymddygiad yn annerbyniol a'i fod wedi pledio'n euog i'r drosedd yn y Llysoedd. Penderfynodd y Panel fod y gollfarn a'r cyhoeddusrwydd negyddol a oedd yn gysylltiedig â'r achos wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol Gweler paragraff 6(1)(b)

Rhowch wybod i'r awdurdod priodol am ymddygiad troseddol

2.36 Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i chi roi gwybod am unrhyw ymddygiad gan aelod arall, swyddog, neu unrhyw un sy'n gweithio ar ran eich awdurdod (e.e. contractwr) sydd, yn eich barn resymol chi, yn cymryd rhan mewn ymddygiad troseddol neu a allai wneud hynny. Dylid rhoi gwybod am faterion o'r fath drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich awdurdod, neu'n uniongyrchol i'r awdurdod statudol priodol. Fel gydag achosion honedig o dorri'r Cod (gweler isod), ni ddylech wneud honiadau trallodus, maleisus na gwamal, y byddent ynddynt eu hunain yn achosi i chi dorri paragraff 6(1)(d) o'r Cod. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, cysylltwch â Swyddog Monitro eich awdurdod.

Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod Gweler paragraff 6(1)(c)

Rhowch wybod am achosion o dorri'r Cod os oes gennych dystiolaeth uniongyrchol

2.37 Os ydych yn credu'n rhesymol fod y Cod wedi'i dorri, rhaid i chi roi gwybod i'r Swyddog Monitro. Nid oes gofyniad penodol i roi gwybod i mi am y mater, er y gellir gwneud hynny ac y dylid rhoi gwybod i'm swyddfa am honiadau difrifol o dorri'r Cod.

2.38 Er mwyn bod â chred resymol bod toriad wedi digwydd, bydd angen i chi gael dystiolaeth uniongyrchol (gweler isod) sy'n cefnogi hyn. Os ydych yn ansicr a oes achos o dorri'r rheolau, dylech holi eich Swyddog Monitro cyn gynted â phosibl.

2.39 Bydd eich Swyddog Monitro yn gallu eich cynghori a yw natur yr achos honedig o dorri yn gwarantu bod y mater yn cael ei gyfeirio ataf. Os yw'r achos o dorri yn un bach neu'n un technegol, neu os nad oes dystiolaeth glir bod toriad wedi digwydd, gall eich Swyddog Monitro awgrymu y byddai'n fwy priodol ymdrin â'r mater drwy broses datrys leol yr awdurdod.

- 2.40 Yn yr achosion mwyaf difrifol, neu lle mae'r broses datrys leol wedi methu neu'n anaddas, gall eich Swyddog Monitro, fel eithriad, benderfynu eu cyfeirio ataf yn uniongyrchol neu ar eich rhan. Yn y rhan fwyaf o achosion eraill, cewch eich cynghori i wneud hynny eich hun.
- 2.41 Fi sy'n penderfynu a ddylid ymchwilio i achos o dorri ai peidio. Dylai cydbwysedd unrhyw amheuaeth bob amser ffafrio adrodd. Mae'n ddefnyddiol os ydych yn nodi pa agwedd ar y Cod sydd wedi'i thorri yn eich barn chi.
- 2.42 Wrth benderfynu a ddylwn ymchwilio i gŵyn o dorri'r Cod ai peidio, byddaf yn defnyddio'r prawf dau gam yr wyf wedi'i amlinellu yn y Cyflwyniad i'r canllawiau hyn. Dylech sicrhau eich bod yn darparu unrhyw dystiolaeth sydd ar gael i chi pan fyddwch yn gwneud cwyn, gan gynnwys cofnodion cyfarfodydd, gohebiaeth, nodiadau cyfoes neu negeseuon ebost. Os oes unigolion eraill sydd wedi gweld yr achos honedig o dorri'r Cod, dylech roi gwybod i mi pwy ydynt. Mae'r pwynt olaf hwn yn arbennig o bwysig oherwydd, os mai dim ond gair un person sydd gennyf yn erbyn un arall, efallai na allaf ddod i'r casgliad gyda digon o sicrwydd bod digon o dystiolaeth i gyfiawnhau mynd ar drywydd y mater.
- 2.43 I roi gwybod am doriad posibl, gallwch gysylltu â'm swyddfa dros y ffôn ar 0300 790 0203, drwy anfon ebost i holwch@ombwdsmon.cymru neu drwy'r wefan yn www.ombwdsmon.cymru Mae taflen arbennig ar wneud cwynion am achosion honedig o dorri'r Cod ar gael ar gais neu ar y wefan.

Cwynion blinderus Gweler paragraff 6(1)(d)

- 2.44 **Ni ddylech wneud cwynion blinderus, maleisus na gwamal yn erbyn aelodau eraill nac unrhyw un sy'n gweithio i'ch Cyngor, neu ar ei ran.**
- 2.45 Rhaid i chi beidio â gwneud cwynion yn erbyn aelodau eraill, swyddogion eich awdurdod neu bobl sy'n gweithio ar ran eich awdurdod nad ydynt wedi'u seilio ar wirionedd ac sy'n cael eu hysgogi gan falais (awydd i wneud niwed iddynt) neu gan gystadleuaeth wleidyddol. Yn anffodus, cafwyd achosion lle mae aelodau wedi ceisio cyflwyno cwynion am gystadleuwyr gyda'r bwriad o'u rhoi dan anfantais, weithiau yn y cyfnod cyn etholiadau, a

Ile mae'r dystiolaeth o unrhyw achos o dorri yn wan neu ddim yn bodoli. Yn fy marn i, y dylid ystyried ymddygiad o'r fath yn y lle cyntaf yn unol â phroses penderfyniad lleol yr awdurdod perthnasol.

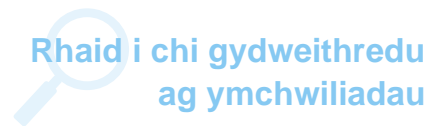
2.46 Pan fydd manylion penodol am gwynion o'r fath yn cael eu trosglwyddo i'r wasg a'r cyfryngau lleol, gallai hyn amharu ar ymchwiliad ac, fel yr eglurais, gall hefyd dorri'r Cod. Rhaid i chi roi gwybod i'ch Swyddog Monitro am achosion honedig a chanddynt sylfaen dda - nid i'ch papur newydd neu orsaf radio leol. Bydd y wasg yn ymdrin yn briodol â busnes unrhyw wrandawiadau dilynol a'u canlyniadau, ac ni ddylai aelodau sy'n gwneud honiadau greu cyhoeddusrwydd cyn hyn.

2.47 Ni ddylai aelodau ddefnyddio'r Cod i fynd ar drywydd eu gwahaniaethau gwleidyddol neu breifat. Dylech felly osgoi cyflwyno cwynion nad oes ganddynt fawr o sylwedd, os o gwbl (cwynion gwamalg) sydd wedi'u cynllunio'n bennaf i godi gwrychyn y sawl y cwynir amdano, er enghraifft, lle gallech anghytuno ag agwedd aelod at fusnes eich awdurdod neu ei rôl fel aelod. Pan fyddaf yn dod o hyd i dystiolaeth sy'n awgrymu bod cwyn wedi'i gwneud i'm swyddfa nad yw'n seiliedig ar wirionedd ac sydd wedi'i hysgogi gan falais neu gystadleuaeth wleidyddol, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol a gallaf ymchwilio i weld a ydych wedi methu cydymffurfio â'r Cod wrth gyflwyno'r gŵyn. **Mae cyflwyno cwynion blinderus, maleisus neu wamal nid yn unig yn torri'r paragraff hwn, ond gall hefyd fynd yn groes i'ch rhwymedigaethau eraill dan y Cod, megis y gofyniad i beidio â dwyn anfri ar eich swydd fel aelod (paragraff 6(1)(a)) neu beidio â defnyddio eich swydd at ddiben amhriodol (paragraff 7(a)).**

Enghraifft 20

Honnodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol fod Arweinydd y Cyngor wedi cynnig darparu cyfleusterau swyddfa i gynghorydd arall a'i grŵp o aelodau, petai'r cynghorydd arall hwnnw'n cefnogi'r ymgeisydd roedd yr Arweinydd yn ei ffafrio ar gyfer swydd y Prif Weithredwr. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr honiad yn ddi-sail a'i fod wedi'i gynllunio i achosi niwed i Arweinydd y Cyngor. O'r herwydd, roedd yn gŵyn flinderus a maleisus, yn groes i baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Daeth y Panel i'r casgliad hefyd fod y cyhoeddusrwydd cysylltiedig wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Cydweithredu ag ymchwiliadau Gweler paragraff 6(2)

- 2.48 **Rhaid i chi gydweithredu ag ymchwiliad pan fydd yn cael ei gynnal gennyf fi neu gan eich Swyddog Monitro gan ddefnyddio ein pwerau statudol.** Mae peidio â gwneud hynny ynddo'i hun yn torri'r Cod. Mae hyn yn golygu y dylech ymateb yn brydlon i bob gohebiaeth a galwad ffôn, sicrhau eich bod ar gael i'ch cyfweld os oes angen a sicrhau bod copïau o unrhyw ddogfennau y gofynnwyd amdanynt ar gael, gan gynnwys gohebiaeth electronig fel negeseuon ebost a thestunau. Byddai'n ddefnyddiol pe gallech nodi unrhyw bryderon a allai fod gennych yn ystod yr ymchwiliad fel y gellir datrys y rhain yn brydlon. Bydd fy swyddfa a'ch Swyddog Monitro yn gwneud lwfansau rhesymol ar gyfer pwysau brys yr ydych yn eu hwynebu a threfniadau a wnaethpwyd yn flaenorol, er enghraifft, ar gyfer gwyliau. Fodd bynnag, disgwylir i chi roi blaenoriaeth i'w hymchwiliadau er mwyn osgoi materion rhag para'n hirach yn ddiangen. Mae'r gofyniad i gydweithredu ag ymchwiliad yn berthnasol p'un ai a ydych yn dyst neu'n destun yr ymchwiliad.
- 2.49 Rwy'n gwybod am achosion lle mae aelodau a gyhuddir o dorri'r Cod wedi ceisio rhoi pwysau ar yr unigolion sy'n gwneud y gŵyn neu ar dystion eraill. Credaf fod ymddygiad o'i fath yn gwbl annerbyniol. Ni ddylech fygwth na cheisio dychryn unrhyw un sydd, neu sy'n debygol o fod, yn achwynydd, yn dyst, nac yn ymwneud â gweinyddu unrhyw ymchwiliad neu achos ynghylch methiant i gydymffurfio â'r Cod. Mewn un achos yr ymchwiliais iddo, penderfynodd y Panel Dyfarnu y gellid disgrifio gweithredoedd yr aelod wrth fygwth yr achwynydd fel rhai tebyg i flacmel. O'r herwydd, roedd y Panel o'r farn bod hyn yn fwy difrifol na'r gŵyn a arweiniodd at fy ymchwiliad yn y lle cyntaf.
- 2.50 Faint bynnag y byddwch yn poeni am honiadau eich bod chi neu gyd aelod wedi methu cydymffurfio â'r Cod, mae bob amser yn anghywir bwlio, dychryn neu geisio dychryn unrhyw un sy'n ymwneud â'r ymchwiliad neu'r gwrandawriad. Er nad ydych efallai wedi torri'r Cod, byddwch yn cael cyfle i ddweud eich dweud yn ystod unrhyw ymchwiliad neu wrandawriad annibynnol, a dylech adael i'r prosesau hyn fynd rhagddynt yn naturiol.

2.51 Os byddwch yn dychryn tyst mewn ymchwiliad i'ch ymddygiad, gallwch, er enghraifft, gael eich hun yn destun cwyn arall eich bod wedi torri paragraff 4(c) o'r Cod o ran bwlio neu aflonyddu, neu baragraff 6(1)(a) yng nghyswllt dwyn anfri ar swydd aelod.

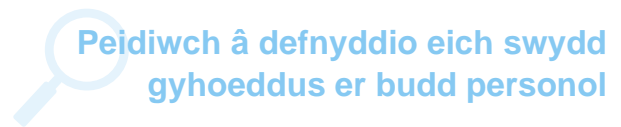
Enghraifft 21

Mae fy swyddfa wedi ymchwilio i nifer o honiadau difrifol ar wahân bod aelod o Gyngor Cymuned wedi methu cydymffurfio â Chod Ymddygiad ei Gyngor, ac yn dilyn hynny cyfeiriwyd tri adroddiad at Banel Dyfarnu Cymru. Yn ystod yr ymchwiliad gwrthododd yr aelod ymgysylltu'n briodol â'r broses, roedd yn defnyddio tactegau rhwystro gan ei fod yn gwrthod derbyn y papurau a gyflwynwyd iddo, ac yn gwneud nifer o fygythiadau, gan gynnwys cymryd camau cyfreithiol, yn erbyn y swyddog ymchwilio ac aelodau eraill o'r Cyngor. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methiant yr aelod i ddarparu ymateb priodol a sylweddol i geisiadau a wnaethpwyd gan fy swyddfa yn ystod yr ymchwiliad yn torri paragraff 6(2) o'r Cod.

Enghraifft 22

Yn ystod ymchwiliad i negeseuon amhriodol honedig a roddwyd ar Facebook gan Gynghorydd Cymuned, methodd yr aelod dan sylw â rhoi gwybodaeth i'm swyddfa am newidiadau hanesyddol a wnaed i'r gosodiadau preifatrwydd ar ei gyfrif. Honnodd nad oedd yn gwybod sut i wneud hynny, ac ni ymatebodd pan anfonwyd cyngor gan fy swyddfa ynghylch sut i gael gafael ar ei log gweithgarwch. Penderfynodd y Panel Dyfarnu nad oedd yr aelod wedi bod yn onest am ei allu i wirio unrhyw newid o ran gosodiadau ar ei gyfrif, am ei fod yn amlwg yn ddefnyddiwr profiadol o Facebook. Penderfynodd y Panel fod y Cynghorydd wedi osgoi rhoi gwybodaeth ac ymateb yn llawn ac yn onest i geisiadau rhesymol fy swyddfa yn fwriadol, yn groes i baragraff 6(2) o'r Cod.

Defnyddio eich safle yn amhriodol Gweler paragraff 7(a)

- 2.52 Ni ddylech ddefnyddio, na cheisio defnyddio, eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu anfantais eich hun nac unrhyw berson arall.⁹ Mae'r paragraff hwn yn **berthnasol bob amser** ac nid dim ond pan fyddwch yn cyflawni eich dyletswyddau fel aelod. Ni ddylech ddefnyddio eich swydd gyhoeddus, na cheisio ei defnyddio, naill ai er eich budd neu golled bersonol chi neu unrhyw un arall. Er enghraifft, byddai eich ymddygiad yn amhriodol pe baech yn ceisio hyrwyddo eich buddiannau preifat eich hun drwy eich swydd fel aelod. Mae hyn hefyd yn berthnasol os ydych yn defnyddio eich swydd i wella eich lles ar draul eraill.
- 2.53 Mae angen i aelodau sy'n berchen ar dir, neu y mae eu cysylltiadau personol agos eu hunain yn berchen ar dir, fod yn arbennig o ofalus gyda materion cynllunio. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn am gyngor. Mae hyn yr un mor berthnasol i aelodau cynghorau cymuned pan ymgynghorir â'ch Cyngor ar faterion cynllunio. Yn yr un modd, er ei bod yn rhesymol disgwyl i aelodau helpu etholwyr i wneud cais i'r Cyngor, er enghraifft, am dai, mae'n gwbl amhriodol ceisio dylanwadu ar benderfyniad y swyddogion.
- 2.54 Mae darpariaethau Deddf Llwgrwobrwyo 2010 yn berthnasol i aelodau sy'n cyflawni eu swyddogaethau cyhoeddus. Pe bai aelod yn cael ei gollfarnu o drosedd dan y Ddeddf hon yna mae'n debygol y bydd hefyd wedi defnyddio ei swydd yn amhriodol (yn groes i baragraff 7(a)) ac yn debygol o fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod neu ei awdurdod yn groes i baragraff 6(1)(a). Os bydd unrhyw gŵyn a gyflwynir i mi yn ymwneud ag ymddygiad a allai fod yn drosedd, yna rwy'n debygol o gyfeirio'r mater at yr heddlu.

⁹ Mewn deddfwriaeth, mae defnyddio 'person' yn cynnwys corff o bersonau corfforaethol neu anghorfforedig – gweler Atodlen 1, Deddf Dehongli 1978; ac Atodlen 1, Deddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019 (ar gyfer deddfwriaeth Gymreig a wnaethpwyd ar 1 Ionawr 2020 neu ar ôl hynny).

Enghraifft 23

Roedd aelod o Gyngor Sir wedi gofyn i dir sydd yn ei berchnogaeth ym Mhentref A gael ei gynnwys fel tir sy'n addas i'w ddatblygu yng Nghynllun Datblygu Lleol (CDLI) y Cyngor. Pan oedd y Cyngor yn ystyried ardaloedd anheddu addas i'w cynnwys yn y CDLI, argymhellodd swyddogion y dylid cynnwys tir yn y pentref cyfagos (Pentref B) yn y cynllun drafft yn lle hynny. Er iddo gael cyngor clir iawn gan Swyddog Monitro'r Cyngor ar ei fuddiant rhagfarnus, anfonodd yr aelod ebost at swyddog polisi cynllunio'r Cyngor ac amlinellodd nifer o ddadleuon lle'r oedd yn honni eu bod o blaid cynnwys ei dir ym Mhentref A yn hytrach na'r tir ym Mhentref B. Ar yr adeg berthnasol, roedd y cynllun drafft wedi'i ddatgelu i aelodau'r Cyngor yn gyfrinachol ac nid oedd wedi'i ddatgelu'n gyhoeddus.

Canfu'r Panel Dyfarnu fod yr aelod, drwy anfon yr ebost, wedi torri paragraff 7(a) o'r Cod drwy geisio defnyddio ei swydd yn amhriodol er ei fantais ei hun. Yn y gwrandawriad, ceisiodd roi'r bai ar Swyddog Monitro'r Cyngor am fethu ei gynghori a'i hyfforddi'n iawn ar y Cod, pan oedd hyn yn amlwg yn gelwydd. Roedd ei weithredoedd hefyd yn dwyn anfri ar ei swyddfa a'r Cyngor.

Enghraifft 24

Siaradodd aelod o Awdurdod Parc Cenedlaethol yr oedd fy swyddfa yn ymchwilio iddo am ymddygiad amhriodol honedig tuag at aelod arall, â Chadeirydd yr Awdurdod mewn ymgais i ymdrin â'r mater drwy drafodaeth ford gron gyda'r partïon dan sylw. Roedd yr aelod yn bygwth datgelu gwybodaeth yn gyhoeddus am yr achwynydd petai'r gŵyn i'm swyddfa yn cael ei dilyn ac yn mynd yn ei erbyn. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod hyn yn gyfystyr ag ymgais gan yr aelod i ddefnyddio ei swydd yn amhriodol er mwyn osgoi anfantais bosibl, yn ogystal â thorri paragraffau 4(b) (parch ac ystyriaeth) a 6(1)(a) (anfri) o'r Cod.

Enghraifft 25

Cyflwynodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol sylwadau i swyddogion y cyngor ar ran etholwr am faterion yn ymwneud â phrynu darn o dir sy'n eiddo i'r Cyngor gan etholwr drwy broses dendro. Roedd hyn yn cynnwys dileu cyfamod cyfyngol a oedd yn gwneud y tir nad oedd llawer o werth iddo i'r etholwr ac ystyried ei fwriad i'w ddatblygu. Gwirfoddolodd yr aelod mewn tystiolaeth gerbron Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod ei gyfraniad yn ffordd bosibl o liniaru costau cyfreithiol i'w etholwr. Drwy gydol ei gyfraniad, methodd yr aelod ddatgelu bod ganddo gysylltiad personol agos â'r etholwr, yr oedd wedi'i adnabod ers 40 mlynedd ac yn ei ystyried yn ffrind personol agos yr oedd yn ei weld bron bob dydd. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi torri paragraff 7(a) (a pharagraffau eraill) o'r Cod gan ei fod, drwy ei ymyriadau, wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol i roi mantais i'w ffrind ac osgoi anfantais iddo. Gallai hyn greu anfantais i unrhyw aelod o'r cyhoedd a allai ddymuno mynegi diddordeb yn y tir petai wedi bod ar y farchnad agored (gan y byddai absenoldeb y cyfyngiad wedi bod yn ofynnol), yn enwedig y cynigydd is yn y broses dendro wreiddiol.

Defnyddio adnoddau'r awdurdod
Gweler is-baragraffau 7(b)(i) – (iv)

Defnyddiwch adnoddau dim ond
at ddibenion cyfreithlon a
dibenion a chaniateir

2.55 Dim ond yn unol â'i ofynion a'r gyfraith y mae'n rhaid i chi ddefnyddio neu awdurdodi defnyddio adnoddau'r awdurdod. Mae'r is-baragraffau hyn hefyd yn berthnasol bob amser. Os yw eich awdurdod yn darparu adnoddau i chi (er enghraifft ffôn, cyfrifiadur a chyfleusterau TG eraill, cludiant neu gymorth gan swyddogion), dim ond ar gyfer cyflawni busnes eich awdurdod lleol ac unrhyw weithgaredd arall y mae eich awdurdod wedi'ch awdurdodi i'w defnyddio ar ei gyfer y cewch ddefnyddio'r adnoddau neu'r gweithwyr hyn.

2.56 Rhaid i chi fod yn gyfarwydd â'r rheolau sy'n berthnasol i'r broses o ddefnyddio'r adnoddau hyn a gyflwynir gan eich awdurdod. Mae methu cydymffurfio â rheolau eich awdurdod yn debygol o fod yn gyfystyr â thorri'r Cod. Os ydych yn awdurdodi rhywun (er enghraifft aelod o'ch teulu) i ddefnyddio adnoddau eich awdurdod, rhaid i chi fod yn ofalus i sicrhau bod rheolau eich awdurdod yn caniatáu hyn

Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig Gweler is-baragraffau 7(b)(v) and (vi)

- 2.57 Rhaid i chi sicrhau eich bod yn defnyddio adnoddau'r awdurdod at ddibenion priodol yn unig. Mae'r is-baragraffau hyn yn **berthnasol bob amser**. Nid yw'n briodol defnyddio, nac awdurdodi eraill i ddefnyddio, yr adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol, gan gynnwys dibenion pleidiol wleidyddol. Wrth ddefnyddio adnoddau'r awdurdod, rhaid i chi ystyried, os yw'n berthnasol, unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan eich awdurdod, er enghraifft, Polisi Diogelwch Gwybodaeth eich awdurdod.
- 2.58 Ni ddylech byth ddefnyddio adnoddau awdurdod dim ond at ddibenion gwleidyddol, gan gynnwys dylunio a dosbarthu deunydd gwleidyddol pleidiol a gaiff ei lunio at ddibenion cyhoeddusrwydd. Fodd bynnag, gall eich awdurdod eich awdurdodi i ddefnyddio ei adnoddau a'i gyfleusterau at ddibenion gwleidyddol yng nghyswllt busnes eich awdurdod, er enghraifft, cynnal cyfarfodydd eich grŵp gwleidyddol. Yn yr achos hwn, rhaid i chi fod yn ymwybodol o'r cyfyngiadau a roddir ar ddefnydd o'r fath at y dibenion hyn. Dylai Aelodau hefyd ystyried y ffaith bod cyfnodau sy'n arwain at etholiadau llywodraeth leol yn arbennig o sensitif yn hyn o beth. Mae defnyddio adnoddau eich awdurdod y tu allan i'r cyfyngiadau hyn yn debygol o fod yn gyfystyr â thorri'r Cod. Bydd rhai awdurdodau yn caniatáu i aelodau ddefnyddio offer TG a gyflenwir gan yr awdurdod megis gliniaduron at ddefnydd atodol. Cyn belled â bod defnydd o'r fath yn unol â gofynion yr awdurdod, ni fyddai'r Cod yn cael ei dorri, ond ni fyddai anfon negeseuon ebost torfol fel rhan o ymgyrch etholiadol, er enghraifft, yn briodol.
- 2.59 Fodd bynnag, lle nad oes polisi neu os nad ydych yn gwybod a oes polisi ai peidio, efallai na fyddwch yn defnyddio'r adnoddau hyn at unrhyw ddibenion gwleidyddol neu breifat.

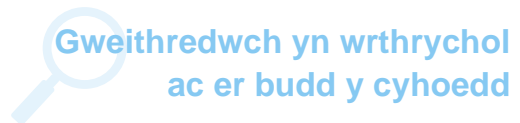
Enghraifft 26

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Sir yn torri'r Cod am ddefnyddio'i offer cyfrifiadurol a gafodd gan y cyngor at ddibenion preifat yn amhriodol drwy lawrlwytho delweddau pornograffig i oedolion ac anfon nifer o lythyrau at bapur newydd lleol, lle'r oedd yn cymryd arno ei fod yn cynrychioli aelodau o'r cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi camddefnyddio offer y Cyngor yn groes i'r Cod a'i fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod.

Enghraifft 27

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wedi torri'r Cod drwy ddefnyddio ei ffôn symudol a gafodd gan y cyngor yn ormodol at ddibenion preifat. Er mai ychydig o ddefnydd personol oedd yn cael ei ganiatáu dan bolisi TG y Cyngor, cafodd y Cyngor fil o fwy na £1000 yng nghyswllt galwadau preifat yr oedd yr aelod wedi'u gwneud.

Gwneud penderfyniadau gwrthrychol Gweler paragraff 8(a)

- 2.60 **Wrth gymryd rhan yng nghyfarfodydd eich awdurdod, neu wrth ddod i benderfyniadau sy'n ymwneud â busnes yr awdurdod, rhaid i chi wneud hynny gyda meddwl agored ac ystyried y materion yn wrthrychol, gan roi sylw i unrhyw gyngor perthnasol gan swyddogion eich awdurdod.** Yn ystod y broses o wneud penderfyniadau, rhaid i chi weithredu'n deg a rhoi ystyriaeth briodol i les y cyhoedd.
- 2.61 Gyda rhai penderfyniadau, fel y rhai a wneir gan bwyllgorau cynllunio neu lle'r ydych yn cymryd rhan yn y broses o ystyried mater ward, mae'n ofynnol i chi bob amser wneud eich penderfyniadau ar sail y ffeithiau sydd o'ch blaen, a pheidio â phenderfynu ymlaen llaw i'r fath raddau fel nad ydych yn gwbl barod i ystyried yr holl dystiolaeth a'r cyngor a gewch. Gelwir cael meddwl cwbl gaeedig yn **rhagderfyniad**. Mae gennych hawl i gael barn ragarweiniol am fater penodol cyn cyfarfod (**rhagdueddiad**) cyn belled â'ch bod yn cadw meddwl agored ac yn barod i ystyried rhinweddau'r holl ddadleuon a'r pwyntiau a wneir am y mater dan sylw cyn dod i'ch penderfyniad.
- 2.62 **Rhagderfyniad**, ar y llaw arall, fyddai lle'r ydych yn amlwg wedi penderfynu ar gamau gweithredu cyn cyfarfod ac yn gwbl amharod i ystyried y dystiolaeth a'r dadleuon a gyflwynwyd ar y mater hwnnw yn ystod y cyfarfod. Gallai rhagderfyniad nid yn unig wneud y penderfyniad yn annilys, byddai hefyd yn gyfystyr â thorri'r Cod.

- 2.63 Mae adran 78 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gwahardd aelod o gyfarfod pwyllgor trosolwg neu graffu rhag pleidleisio ar gwestiwn mewn cyfarfod os yw'r aelod, cyn y cyfarfod, wedi cael chwip plaid o ran y cwestiwn.
- 2.64 Er mwyn i mi ymchwilio i gwynion am "chwipio" pleidleisiau gan grwpiau gwleidyddol, rhaid cael tystiolaeth ysgrifenedig neu dystiolaeth ategol arall sydd ar gael gan y chwip. Ni fydd damcaniaethau sy'n seiliedig ar batrymau pleidleisio grwpiau penodol yn ddigon o dystiolaeth o chwip.

Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau Gweler paragraff 8(b)

- 2.65 **Rhaid i chi roi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion cyfreithiol ac unrhyw ofynion ychwanegol a osodir gan eich awdurdod.** Rhaid i chi ystyried yr holl gyngor a gewch gan swyddogion eich awdurdod, yn enwedig cyngor gan y Prif Weithredwr, y Prif Swyddog Cyllid, y Swyddog Monitro a'r Prif Swyddog Cyfreithiol, lle maent yn ei roi yn unol â'u dyletswyddau statudol. Gellir cynnwys cyngor o'r fath hefyd mewn dogfennau polisi a chanllawiau a gaiff eu llunio gan eich awdurdod. Mae hwn yn faes cymhleth ac mae darpariaethau mewn deddfwriaeth arall sy'n sail iddo ond, yn gyffredinol, mae'n mynd ymhell y tu hwnt i ddim ond ystyried a gwrthod cyngor os nad oes croeso iddo.
- 2.66 Rwy'n disgwyl i aelodau ddilyn y cyngor oni bai bod rhesymau cryf dros beidio â gwneud hynny, a lle y penderfynir peidio â dilyn cyngor, mae'n ddoeth iawn cofnodi'r rhesymau dros beidio â gwneud hynny.
- 2.67 Mae'n werth ystyried hefyd fod hyn yn rhoi cyfrifoldeb sylweddol ar ysgwyddau swyddogion statudol i ystyried eu cyngor ffurfiol yn ofalus, ac eto, lle maen nhw'n credu ei fod yn debygol o fod yn ddadleuol, i gadw cofnod ohono. Efallai y bydd achosion ynysig lle rhoddir cyngor i aelod sydd, o'i ddilyn, yn arwain at dorri'r Cod. Wrth ymchwilio i achosion o'r fath, os yw'r dystiolaeth yn awgrymu achos o dorri'r Cod, yn gyffredinol, byddwn yn ystyried y cyngor diffygiol yn ffactor wrth liniaru, yn hytrach nag fel tystiolaeth na ddigwyddodd unrhyw doriad.

- 2.68 Os oes modd, mae bob amser yn ddefnyddiol gofyn a chael cyngor cyn gynted â phosibl. Os gallwch, gofynnwch am gyngor mewn da bryd cyn cyfarfod, yn hytrach nag yn y cyfarfod neu'n syth cyn iddo ddechrau. Gwnewch yn siŵr eich bod yn rhoi'r holl wybodaeth sydd ei hangen ar y swyddog dan sylw i'w hystyried wrth roi cyngor i chi.
- 2.69 Os byddwch yn gofyn am gyngor, neu os cynigir cyngor i chi, er enghraifft, ynghylch a ddylech gofrestru buddiant personol, dylech ystyried y cyngor hwn cyn i chi benderfynu. Gall methu gwneud hynny dorri'r Cod.
- 2.70 Rhaid i chi roi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion statudol ac unrhyw ofynion rhesymol y bydd eich awdurdod yn eu pennu. Mae rhoi rhesymau dros benderfyniadau yn arbennig o bwysig yng nghyswllt penderfyniadau rheoleiddio a phenderfyniadau lle yr effeithir ar hawliau pobl, ond nid yw wedi'i gyfyngu i'r rhain
- 2.71 Fel mater o arfer da, lle rydych yn anghytuno ag argymhellion swyddogion wrth wneud penderfyniad, dylech roi rhesymau clir dros eich penderfyniad. Mae hyn yn berthnasol i benderfyniadau ynghylch pleidleisio yn erbyn cyngor y swyddogion statudol, hyd yn oed os byddwch yn colli'r bleidlais. Os byddwch yn penderfynu pleidleisio yn erbyn eu cyngor, dylech sicrhau bod eich rhesymau dros wneud hynny yn cael eu cofnodi yn y cofnodion perthnasol. Dylech fod yn ymwybodol y gallai pleidleisio yn erbyn cyngor y swyddogion statudol heb reswm da olygu eich bod yn torri'r Cod.
- 2.72 Wrth ddod i benderfyniadau lle nad yw'r swyddogion statudol yn darparu cyngor, dylech barhau i ystyried y cyngor a ddarperir gan swyddogion a'i ystyried wrth ddod i'ch penderfyniad. Efallai yr hoffech hefyd roi sylw i gyngor arall yr ydych wedi'i gael ac, wrth gwrs, i'r sefyllfa y mae'r grŵp gwleidyddol yr ydych yn aelod ohono wedi'i fabwysiadu. Mewn rhai amgylchiadau, megis penderfyniadau cynllunio, rhaid i chi beidio â phleidleisio ar sail "chwip" a osodir gan eich grŵp. Mewn achosion eraill, mae'n rhesymol gwneud hynny ond dylech osgoi bod â meddwl cwbl gaeedig cyn dadl. Unwaith eto, beth bynnag fo'r rhesymau dros bleidleisio yn erbyn cyngor swyddogion, mae'n ddoeth iawn eu cofnodi.

Enghraifft 28

Gwrthododd aelod o Gyngor Sir a gadeiriodd gyfarfod o'r cyngor ganiatáu i Swyddog Monitro'r Cyngor gynghori aelodau yn ystod dadl am "Lythyr Blynyddol" y Cyngor gan Swyddfa Archwilio Cymru ar y pryd. Hefyd, pan lwyddodd y Swyddog Monitro i ymyrryd i fynegi pryderon difrifol am y ffordd yr oedd y trafodion yn cael eu cynnal, methodd yr aelod roi sylw i'r cyngor cyfyngedig y caniatwyd i'r Swyddog Monitro ei gynnig a dywedodd yn syml ei fod yn "nodi ei sylwadau".

Penderfynwyd bod yr aelod wedi torri paragraff 8(a)(iii) (ystyried cyngor swyddogion monitro) o'r Cod. Ystyriodd y Panel Dyfarnu ymddiheuriad llawn yr aelod a'r ffaith ei fod yn edifar o'r hyn a wnaeth a nododd pe na bai'r aelod eisoes wedi derbyn ei gamweddau y byddai wedi pennu cosb fwy nag a wnaeth.

Treuliau Gweler paragraff 9(a)

2.73 Mae angen i chi ddilyn y gyfraith a gofynion eich awdurdod wrth hawlio treuliau a lwfansau. Os oes gennych unrhyw amheuaeth am eich hawliau, neu'r ffordd briodol o hawlio, dylech ofyn am gyngor. Mae angen i chi gadw cofnodion priodol o wariant, gyda derbynebaw lle bo'n briodol, fel y gallwch ddangos tystiolaeth briodol o'ch hawliadau. Hyd yn oed os nad yw cynllun penodol yn gofyn i chi gyflwyno derbynebaw, fe'ch cynghorir yn gryf i gadw'r rhain fel y gallwch brofi faint yr ydych wedi'i wario mewn gwirionedd ar yr eitemau yr ydych yn eu hawlio, er enghraifft, ar gyfer gofal plant.

Enghraifft 29

Honnyd bod aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wedi defnyddio'r Lwfans Gofal Plant/Dibynnydd i dalu ei wraig i ofalu am ei ferch. Yn ystod yr ymchwiliad, daeth i'r amlwg ei fod wedi talu incwm wythnosol rheolaidd i'w fab sy'n oedolyn (o briodas flaenorol) i ofalu am y plentyn yn ôl yr angen. Roedd yr aelod yn gallu darparu prawf o'r taliadau drwy dderbynebaw a bonion siec. Ac ystyried hyn, nid oedd unrhyw dystiolaeth o unrhyw fethiant ar ran yr aelod i gydymffurfio â'r Cod.

Rhoddion a lletygarwch Gweler paragraff 9(b)

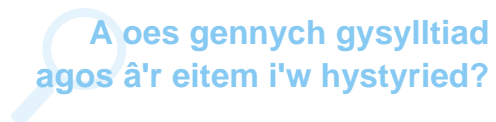
2.74 Mae'n bwysig nad ydych yn derbyn unrhyw roddion na lletygarwch i chi'ch hun, nac ar ran eraill, a fyddai'n eich gosod o dan rwymedigaeth neu'n ymddangos fel petai'n gwneud hynny. Gellid ystyried bod derbyn rhoddion neu letygarwch o'r fath yn peryglu eich gwrthrychedd pan fyddwch yn gwneud penderfyniadau neu'n gwneud gwaith eich Cyngor. Mae hyn hefyd yn wir am unrhyw wasanaethau neu roddion mewn nwyddau. Nid yw hyn yn eich atal rhag mynd i ddigwyddiadau swyddogol fel derbyniad dinesig neu ginio gwaith lle mae eich awdurdod wedi'u hawdurdodi. (Gweler hefyd yr adran o'r canllawiau hyn ar gofrestru rhoddion a lletygarwch dan baragraff 17 o'r Cod.)

3 Buddiannau personol a rhagfarnus

- 3.1 Mae elfennau'r Cod sy'n cwmpasu buddiannau personol a rhagfarnus yn arwain at lawer o gwestiynau gan aelodau. Maent wedi'u cynlluniwyd i ddiogelu egwyddorion anhunanoldeb a gwrthrychedd. Eu bwriad yw rhoi hyder i aelodau'r cyhoedd bod penderfyniadau'n cael eu gwneud er eu lles gorau, ac nid er lles aelodau awdurdodau na'u cysylltiadau personol agos.
- 3.2 Mae buddiannau personol yn ymwneud â materion lle gallech chi neu gyswllt personol agos fod â rhywfaint o gysylltiad â mater sy'n cael ei drafod. Mae'r buddiannau hyn yn dod yn rhai rhagfarnus lle gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad rhesymol bod y buddiant yn debygol o ddylanwadu ar eich pleidlais, neu eich penderfyniad.
- 3.3 Yn fy mhrofiad i, y gwahaniaeth rhwng buddiannau personol a rhagfarnus, a pha gamau y dylai aelod eu cymryd yn dibynnu ar natur ei fuddiant, sy'n achosi'r anhawster mwyaf i aelodau. Mae'r paragraffau isod wedi'u cynllunio i gynnig arweiniad yn y maes hwn. Byddwn yn argymhell yn gryf, os oes gennych unrhyw amheuaeth ynghylch a oes gennych fuddiant personol neu ragfarnus, ac, os felly, beth sydd angen i chi ei wneud, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro am gyngor. Fodd bynnag, chi sy'n penderfynu pa gamau y dylid eu cymryd.

- 3.4 Er mwyn cynnig rhywfaint o gymorth pellach, rwyf wedi atodi dau siart llif yn Atodiad 2 a 3 a gynlluniwyd gan gyn Swyddog Monitro Cyngor Sir Ceredigion i'ch tywys drwy'r cwestiynau y dylech eu gofyn wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio. Maent at ddibenion darlunio yn unig ac nid ydynt yn derfynol.
- 3.5 Ceir canllawiau ar gofrestru buddiannau yn Adran 4.

Buddiannau personol Gweler paragraff 10

- 3.6 **Tra byddwch yn cyflawni eich dyletswyddau, rhaid i chi ystyried a oes gennych fuddiant personol ac, os felly, a oes angen i chi ei ddatgelu.** Mae'r rhan fwyaf o aelodau'n gwybod bod angen i chi ddatgelu buddiannau personol mewn cyfarfodydd, ond mae achlysuron eraill, megis wrth siarad â swyddogion eich awdurdod am y mater dan sylw, pan fydd angen i chi wneud hynny hefyd.
- 3.7 Rhestrir isod rai cwestiynau y dylech eu gofyn i chi'ch hun wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio:

Oes gennych fuddiant personol?

- 3.8 Mae gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich awdurdod, gan gynnwys wrth wneud penderfyniad, lle mae'n ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio arnynt:
1. eich swydd neu eich busnes
 2. eich cyflogwr, neu unrhyw gwmni yr ydych yn bartner neu'n gyfarwyddwr cyflogedig ynddo
 3. unrhyw un sydd wedi talu tuag at gost eich etholiad neu eich treuliau fel aelod
 4. unrhyw gwmni lle mae gennych gyfranddaliadau â gwerth enwol o fwy na £25,000 neu lle mae eich daliad yn fwy nag 1% o gyfanswm cyfalaf y cyfranddaliadau a roddwyd, sydd â safle neu dir yn ardal eich awdurdod

5. unrhyw gontract y mae eich awdurdod yn ei wneud gyda chwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu y mae gennych gyfranddaliadau ynddo (fel y disgrifir yn 4, uchod)
 6. unrhyw dir y mae gennych fuddiant ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod (mae hyn yn arbennig o bwysig ym mhob mater cynllunio gan gynnwys cynlluniau strategol)
 7. unrhyw dir a osodir gan eich awdurdod i gwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu'n gorff (fel y nodir yn 4, uchod)
 8. unrhyw gorff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich awdurdod
 9. unrhyw un o'r canlynol lle mae gennych aelodaeth neu swydd rheolaeth gyffredinol:
 - awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus
 - cymdeithas, elusen neu gorff cwmni, diwydiant a darbodus wedi'u cyfeirio at ddibenion elusennol
 - corff y mae ei brif rôl yn dylanwadu ar farn neu bolisi'r cyhoedd
 - undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol
 - clwb preifat neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod
 10. unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded i'w feddiannu am o leiaf 28 diwrnod.
 11. unrhyw unigolyn y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef/hi.
- 3.9 Mae bob amser yn fwy diogel datgan buddiant; Fodd bynnag, os nad ydych yn siŵr, cysylltwch â'ch Clerc neu Swyddog Monitro prif gyngor yr ardal, a allai gynnig cyngor yn amodol ar gyfyngiadau o ran adnoddau.

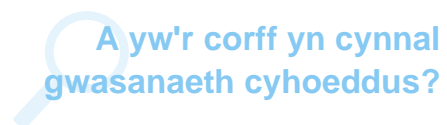
Materion sy'n effeithio ar eich lles neu eich sefyllfa ariannol

3.10 Mae gennych fuddiant personol os gellid ystyried bod penderfyniad yn effeithio ar eich llesiant neu'ch sefyllfa ariannol neu lesiant neu sefyllfa ariannol unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych **gysylltiad personol agos** ag ef i raddau mwy helaeth na phobl eraill yn eich ward neu, ar gyfer aelodau awdurdodau nad oes ganddynt wardiau (er enghraifft, parciau cenedlaethol), yn ardal eich awdurdod.

3.11 Mae enghreifftiau o benderfyniadau o'r math hwn yn cynnwys, ond nid yn gyfyngedig i, materion amlwg fel contractau'n cael eu dyfarnu i gwmni eich partner, ond hefyd materion yn ymwneud â lleoliad datblygiadau, lle gallai wneud gwahaniaeth mawr i ble rydych chi neu'ch cysylltiadau personol agos yn byw. Mae enghreifftiau hefyd wedi cynnwys lleoliad meysydd chwarae, lle mae aelodau etholedig wedi gwrthwynebu eu cael ger eu tai oherwydd materion yn ymwneud â swm.

Beth yw "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus"?

3.12 Mae'r ymadrodd "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus" wedi bod yn destun dehongliad eang gan y llysoedd at amrywiaeth o ddibenion gwahanol. Er nad yw'n bosibl llunio rhestr ddiffiniol o gyrrff o'r fath, dyma rai o'r meini prawf i'w hystyried wrth benderfynu a yw corff yn bodloni'r diffiniad hwnnw ai peidio:

- A yw'r corff hwnnw'n cynnal gwasanaeth cyhoeddus?
- A yw'r corff yn cymryd lle llywodraeth leol neu ganolog wrth gyflawni'r swyddogaeth, er enghraifft, cartref gofal gyda phreswylwyr a gaiff eu cefnogi gan y gwasanaethau cymdeithasol?
- A yw'r corff (gan gynnwys un ar contract allanol yn y sector preifat) yn arfer swyddogaeth sydd wedi'i dirprwyo iddo gan awdurdod cyhoeddus, er enghraifft, cwmni preifat sy'n casglu sbwriel i'r awdurdod?
- A yw'r swyddogaeth yn cael ei harfer o dan ddeddfwriaeth neu yn unol â rhywfaint o bŵer statudol?
- A oes modd adolygu'r corff yn farnwrol?

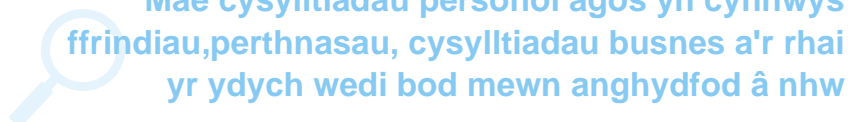
3.13 Oni bai eich bod yn ateb 'ydy/oes' i un o'r cwestiynau uchod, mae'n annhebygol bod y corff yn eich achos chi yn arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus. Enghreifftiau o gyrff sydd wedi'u cynnwys yn y diffiniad hwn yw cyrff iechyd, cwmnïau sy'n eiddo i'r cyngor sy'n arfer swyddogaethau cyhoeddus a chyrrff llywodraethu ysgolion. Os oes angen rhagor o wybodaeth arnoch neu gyngor penodol ar y mater hwn, cysylltwch â'ch Swyddog Monitro.

Beth yw ystyr "effeithio ar lesiant neu sefyllfa ariannol"?

3.14 Gellir disgrifio'r term 'llesiant' fel amod o fodlonrwydd a hapusrwydd. Mae unrhyw beth a allai effeithio ar ansawdd eich bywyd, naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol, yn debygol o effeithio ar eich llesiant. Gall diddordeb personol gael effaith gadarnhaol a negyddol arnoch chi neu'ch cysylltiadau personol agos. Felly, os oes gennych chi neu nhw'r potensial i ennill neu golli yn sgil mater sy'n cael ei ystyried, mae angen i chi ddatgan buddiant personol yn y ddwy sefyllfa.

Pwy sy'n gyswllt personol agos?

3.15 Mae cysylltiadau personol agos yn cynnwys pobl fel ffrindiau agos, cydweithwyr y mae gennych gysylltiadau arbennig o gryf â nhw, cysylltiadau busnes a pherthnasau agos. Nid yw'n cynnwys cysylltiadau achlysurol, perthnasau pell na phobl y byddwch yn dod i gysylltiad â nhw drwy eich rôl fel aelod neu eich gwaith yn y gymuned leol. Nid yw chwaith yn cynnwys unigolyn, fel perthynas agos, yr ydych wedi ymddieithrio oddi wrtho, ac y byddai'n afresymol i chi feddu ar wybodaeth am ei fusnes neu ei fuddiannau eraill, na'r effaith bosib ar ei lesiant yn sgil mater o'r fath sy'n cael ei ystyried gan eich awdurdod.

3.16 Gall cysylltiadau personol agos hefyd gynnwys rhywun yr ydych wedi bod mewn anghydfod ag ef, neu y gellir ystyried bod gennych ddiddordeb roi dan anfantais. Er enghraifft, mae'n ddigon posibl na fyddai bod yn aelod o'r un clwb golff â rhywun arall ynddo'i hun yn gyswllt personol agos, ond y byddai cael yr unigolyn hwnnw fel partner golff bob wythnos. Os nad ydych yn siŵr, dylech holi eich Swyddog Monitro.

Beth os ydych i'n perthyn i awdurdod heb wardiau nac adrannau etholiadol?

3.17 Os ydych yn aelod o awdurdod nad oes ganddo wardiau neu adrannau etholiadol, bydd angen i chi ddatgan buddiant personol pryd bynnag y byddwch yn ystyried mater mewn cyfarfod eich awdurdod os yw'n effeithio ar eich llesiant neu'ch sefyllfa ariannol chi neu un neu fwy o'ch cysylltiadau personol agos, **yn fwy** nag y byddai'n effeithio ar bobl eraill yn ardal eich awdurdod. Os ydych yn aelod awdurdod lleol o awdurdod tân, er enghraifft, byddai angen i chi ddatgan buddiant o dan y pennawd hwn ar faterion sy'n ymwneud ag ardal eich awdurdod enwebu.

Aelodau “dwy het”

3.18 Os ydych yn aelod o gyngor cymuned a chyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, nid ydych yn cael eich atal rhag trafod yr un materion yn y ddau. Gallwch, er enghraifft, gymryd rhan mewn trafodaeth am gais cynllunio yr ymgynghorwyd â'ch Cyngor Cymuned yn ei gylch a dal i fwrw ymlaen i gymryd rhan mewn penderfyniad am y cais os ydych yn eistedd ar Bwyllgor Cynllunio eich Cyngor Sir.

3.19 Os byddwch yn gwneud hynny, byddai'n ddoeth i chi ddatgan yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned y byddech yn edrych ar y mater o'r newydd pan fyddwch yn ei ystyried yng nghyfarfod y Cyngor Sir, ac y byddech yn ystyried yr holl wybodaeth a'r cyngor a roddwyd i chi. Yn y Pwyllgor Cynllunio, dylech nodi'n glir nad ydych wedi'ch rhwymo gan farn y Cyngor Cymuned. Mae'r cyngor ynghylch gwneud penderfyniadau gwrthrychol yng nghyswllt paragraff 8 o'r Cod hefyd yn berthnasol yma.

3.20 Yn amlwg, petai'r cais cynllunio yn un a gyflwynwyd gan y Cyngor Cymuned, yna byddai gennych fuddiant personol a rhagfarnus, a byddai'n ofynnol i chi ei ddatgan a thynnu'n ôl yn unol â'r canllawiau ar "beth i'w wneud os oes gennych fuddiant rhagfarnus" isod.

Enghraifft 30

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried pecyn cydnabyddiaeth y Clerc; roedd yr aelod a'r Clerc mewn perthynas ac wedi dyweddïo gyda'r bwriad o briodi ar y pryd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu y dylai'r aelod fod wedi datgan buddiant personol yn yr eitem o fusnes yn rhinwedd ei gysylltiad personol agos â'r Clerc. Roedd hefyd o'r farn bod natur perthynas yr aelod â'r Clerc yn un a arweiniodd at fuddiant rhagfarnus gan ei fod yn ymwneud â buddiant sylweddol i'w briod yn y dyfodol. Roedd y Panel Dyfarnu o'r farn bod y diddordeb yn un a fyddai'n effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd o allu'r aelodau i wneud penderfyniad er budd y cyhoedd. Pwysleisiodd y Panel Dyfarnu eto mai'r prawf oedd nid p'un ai a wnaeth yr aelod y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddai wedi cael ei ystyried yn gwneud hynny.

Enghraifft 31

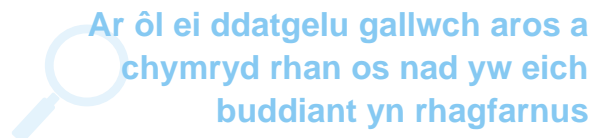
Cyflwynodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol nifer o sylwadau i swyddogion ei Gyngor ar ran etholwr a oedd yn ymwneud â phrynu tir sy'n eiddo i'r Gyngor a oedd yn cael ei werthu drwy broses dendro. Roedd yr aelod a'r etholwr yn ffrindiau personol agos ers tro byd, ar ôl adnabod ei gilydd ers tua 40 mlynedd. Roedd posibilrwydd y gallai'r etholwr elwa'n ariannol o ymyriad yr aelod. Penderfynodd y Panel Dyfarnu nad oedd yr aelod yn ystyried (fel sy'n ofynnol gan baragraff 10(1) o'r Cod) a oedd ganddo 'fuddiant personol' pan siaradodd, ysgrifennu a mynd i gyfarfodydd am y tir; ac ni ddatgelodd fodolaeth a natur y buddiant a oedd yn torri paragraff 11. Penderfynodd y Panel fod diddordeb personol yr aelod mor arwyddocaol fel ei fod hefyd yn 'fuddiant rhagfarnus'. Penderfynodd y Panel, felly, fod yr aelod hefyd wedi methu cydymffurfio â pharagraff 14 o'r Cod, gan na ddylai fod wedi gwneud sylwadau llafar nac ysgrifenedig nac wedi mynd i gyfarfodydd i drafod y mater ar ran ei etholwr.

Beth os nad wyf yn ymwybodol o'm buddiant personol?

3.21 Dim ond pan fyddwch yn ymwybodol o fodolaeth y buddiant personol neu **os yw hynny'n rhesymol** y dylai eich rhwymedigaeth i ddatgelu buddiant personol mewn cyfarfod fod yn berthnasol. Yn amlwg, ni ellir disgwyl i chi ddatgan rhywbeth nad ydych yn ymwybodol ohono. Byddai'n anymarferol disgwyl i chi ymchwilio i gyflogaeth, buddiannau busnes a gweithgareddau eraill eich holl gysylltiadau a pherthnasau agos. Fodd bynnag, ni ddylech anwybyddu bodolaeth buddiannau y dylech, o safbwynt arsyllwr rhesymol a gwrthrychol, fod wedi bod yn ymwybodol ohonynt.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol Gweler paragraff 11

3.22 Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich awdurdod, **rhaid** i chi ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant cyn cymryd rhan (oni bai ei fod hefyd yn fuddiant rhagfarnus) mewn unrhyw fusnes y mae'n ymwneud ag ef. Bydd sut y gwnewch hyn yn dibynnu ar yr amgylchiadau lle mae'r busnes yn cael ei drafod.

3.23 Os ydych yn mynd i **gyfarfod**,¹⁰ rhaid i chi ddatgelu'r buddiant ar lafar i'r cyfarfod hwnnw cyn neu ar ddechrau'r broses o ystyried y busnes perthnasol yn y cyfarfod, neu ar yr adeg y daw'r buddiant i'r amlwg. Os mai dyma'r tro cyntaf i chi ddatgelu'r buddiant yn ystod eich cyfnod presennol yn y swydd, rhaid i chi ei gadarnhau'n ysgrifenedig cyn neu'n syth ar ôl diwedd y cyfarfod, yn unol â'r trefniadau a nodwyd gan Swyddog Monitro eich awdurdod. Mae angen i chi ddweud yn ysgrifenedig beth yw'r buddiant o leiaf, yn ogystal â pha fusnes a ystyrir yn y cyfarfod y mae'n ymwneud ag ef ac mae angen i chi ei lofnodi.

¹⁰ Mae'r diffiniad o 'gyfarfod' ym mharagraff 1(1) o'r Cod yn eang iawn ac mae'n cynnwys unrhyw gyfarfod lle mae aelodau neu swyddogion yn bresennol, nid cyfarfodydd ffurfiol y Cyngor yn unig. Er enghraifft, gall gynnwys cyfarfod anffurfiol rhwng aelod a swyddog.

- 3.24 Os ydych yn cyflwyno **sylwadau ysgrifenedig** (gan gynnwys drwy ebost, neges destun ac ati) i aelod neu swyddog o'ch awdurdod ynghylch unrhyw fater y mae gennych fuddiant personol ynddo, dylech gynnwys manylion y buddiant yn yr ohebiaeth honno.
- 3.25 Yn yr un modd, os ydych yn gwneud **sylwadau llafar** (boed hynny'n bersonol, dros y ffôn neu drwy gynhadledd fideo ac ati) dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau'r sylwadau hynny, neu pan ddaw'r buddiant i'r amlwg. Yn gyffredinol, byddwn yn disgwyl i swyddogion gofnodi unrhyw sgwrs y mae aelod wedi datgelu buddiant ynddi a'i hatodi i'r ffeil briodol. Fodd bynnag, eich cyfrifoldeb chi o hyd o dan y Cod (paragraff 11(2)(b)) yw cadarnhau sylwadau llafar a manylion y buddiant personol y gwnaethoch ei ddatgelu yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.
- 3.26 **Pwynt allweddol:** Rhaid i chi ddatgelu bodolaeth a natur buddiant personol yn y ffordd a nodir uchod ar bob achlysur cyn i chi gymryd rhan yn y busnes y mae'n ymwneud ag ef, p'un ai a ydych wedi cofrestru'r buddiant o'r blaen ai peidio. Mae hyn yn sicrhau bod pawb sy'n bresennol, gan gynnwys aelodau o'r cyhoedd neu arsylwyr eraill, yn ymwybodol o'ch buddiant.
- 3.27 Os ydych yn gwneud penderfyniad fel rhan o **weithrediaeth neu fwrdd**, rhaid i chi sicrhau bod y cofnod ysgrifenedig o'r penderfyniad hwnnw (er enghraifft, cofnodion cyfarfod cabinet) yn cynnwys manylion eich buddiant.
- 3.28 Os yw eich Swyddog Monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth am eich diddordeb personol yn **wybodaeth sensitif**, yna dylech ddatgelu bodolaeth buddiant personol (ond nid ei natur), a chadarnhau bod y Swyddog Monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth amdano yn sensitif. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn yr adran ar wahân ar baragraff 16 o'r Cod isod.
- 3.29 Os byddwch yn datgan buddiant personol, gallwch aros yn y cyfarfod, siarad a phleidleisio ar y mater, **oni bai bod eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus**. Amlinellir yr hyn sy'n gyfystyr â buddiant rhagfarnus yn yr adran ganlynol.

Enghraifft 32

Roedd Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol yn bresennol mewn cyfarfod rhyng-asiantaethol a drefnwyd i drafod cynigion dadleuol lleol i ddarparu llety preswyl i blant ifanc, a allai fod ag anawsterau ymddygiad, mewn eiddo cyfagos. Cymerodd yr Arweinydd ran yn y cyfarfodydd er iddo gael cyngor, gan Swyddog Monitro a Phrif Weithredwr y Cyngor, fod ganddo fuddiant rhagfarnus ac na ddylai wneud hynny.

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod gan yr Arweinydd fuddiant personol (and oedd yn cael ei herio) a buddiant rhagfarnus yn y cynnig oherwydd pa mor agos oedd yr eiddo at gartref yr Arweinydd, a'r effaith niweidiol bosib ar werth y cartref hwnnw. Canfu'r Panel, er ei fod wedi cael ei roi yn y fantol yn ystod y cyfarfod rhyng-asiantaethol, nad oedd yr Arweinydd wedi datgelu buddiant personol ar ddechrau'r cyfarfod, yn groes i baragraff 11(1) o'r Cod; ac nad oedd wedi tynnu'n ôl o'r cyfarfod, yn groes i baragraff 14(1)(a). Wrth chwarae rhan weithredol a chyflwyno sylwadau yn y cyfarfod, ceisiodd yr Arweinydd, yn amhriodol, ddylanwadu ar benderfyniadau am y cynnig yn groes i baragraffau 14(1)(c) ac (e). Wrth ddod i'r casgliad hwn, dywedodd y Panel nad oes angen i benderfyniad ynghylch unrhyw fusnes gan yr awdurdod y mae gan aelod fuddiant rhagfarnus ynddo fod yn benderfyniad ffurfiol gan yr awdurdod sy'n destun pleidlais neu i gael cymeradwyaeth pwyllgor neu broses ffurfiol arall. Mae amrywiaeth o benderfyniadau y gellir eu gwneud am fater. Canfu'r Panel fod y sylwadau a wnaed gan yr Arweinydd yn y cyfarfod yn gallu dylanwadu ar eraill ac unrhyw benderfyniad a wnaed ar y cynnig, gan gynnwys gan yr asiantaeth a oedd yn bwriadu gweithredu'r cartref plant.

Canfu'r Panel hefyd, o ganlyniad i'w fuddiant rhagfarnllyd yn y mater, na ddylai'r Arweinydd fod wedi anfon ebost at y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol ynghylch y cynnig ar ôl y cyfarfod rhyng-asiantaeth, yn groes i baragraff 14(1)(d). Ond, wrth wneud hynny, methodd â datgelu ei fuddiant personol yn yr ebost hwnnw fel sy'n ofynnol gan baragraff 11(2)(a) a cheisiodd ddylanwadu ar fater yr oedd ganddo fuddiant rhagfarnllyd ag ef, yn groes i baragraff 14(1)(c).

Canfu'r Panel y gellid yn rhesymol ystyried bod yr Arweinydd yn dwyn anfri ar ei swydd a'r awdurdod drwy gynnwys ei hun yn y ffordd y gwnaeth, yn groes i baragraff 6(1)(a).

Enghraifft 33

Ymchwiliais i gŵyn bod aelod o Gyngor Tref wedi ceisio defnyddio ei swydd i amharu ar brosiect 'Canolfan Gymunedol' oherwydd yn y Ganolfan, byddai clwb cymdeithasol yn gweini bwyd a diod a byddai hyn yn effeithio ar fusnes yr aelod-tafarn/bwyty cyfagos. Roedd yr aelod hefyd yn y gorffennol wedi bod mewn perthynas fusnes gydag un o bartïon y prosiect Canolfan Gymunedol, a oedd wedi dod i ben yn chwerw. Dangosodd cofnodion hanesyddol cyfarfodydd y Cyngor fod yr aelod wedi datgelu buddiant personol yn y prosiect ac nad oedd wedi mynd i gyfarfodydd oherwydd bod hyn yn fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, mewn cyfarfod diweddarach o'r Cyngor ni ddatgelodd yr aelod fodolaeth a natur ei fuddiant ac ni thynnodd yn ôl o'r broses o ystyried y prosiect pan gafodd ei drafod. Roedd hyn er gwaethaf cyngor y Clerc ei bod yn debygol bod ganddo fuddiant yn y mater dan sylw. Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi methu datgelu bodolaeth a natur buddiant personol, yn groes i baragraff 11(1) o'r Cod. Penderfynodd y Pwyllgor hefyd fod y buddiant yn fuddiant rhagfarnus, a gan fod yr aelod wedi methu gadael y cyfarfod, roedd hefyd wedi torri paragraff 14(1).

Buddiannau rhagfarnus

Gweler paragraff 12

A oes gennyf fuddiant rhagfarnus?

 Peidiwch â gadael i'ch barn ddylanwadu arnoch chi – ystyriwch beth fyddai barn aelod rhesymol o'r cyhoedd

3.30 Bydd eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus mewn mater petai aelod o'r cyhoedd, sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol, yn credu'n rhesymol fod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn am fuddiannau'r cyhoedd ac:

- nad yw'r mater yn berthnasol i un o'r categorïau busnes sydd wedi'i eithrio (gweler isod), neu
- nad yw'r categorïau wedi'u heithrio yn gymwys oherwydd bod y mater yn ymwneud â mater trwyddedu neu reoleiddio (gweler paragraff 12(3)).

Beth sydd mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn?

A fyddai aelod rhesymol o'r cyhoedd yn eich ystyried yn ddiduedd?

- 3.31 Os byddai aelod rhesymol o'r cyhoedd sydd â gwybodaeth am yr holl ffeithiau perthnasol yn credu y gallai eich barn am fuddiannau'r cyhoedd fod yn rhagfarnllyd, yna mae gennych fuddiant rhagfarnus. Mae hwn yn **brawf gwrthrychol**. Rhaid i chi benderfynu nid a fyddech yn gwneud y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddech yn cael eich ystyried yn gwneud hynny.
- 3.32 Rhaid i chi ofyn i chi'ch hun a fyddai **aelod o'r cyhoedd**, pe bai'n gwybod yr holl ffeithiau perthnasol, yn meddwl bod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel y byddai'n debygol o ragfarnu eich barn. Mewn geiriau eraill, rhaid ystyried bod y buddiant yn debygol o niweidio neu amharu ar eich gallu i farnu budd y cyhoedd.
- 3.33 Ni fydd bodolaeth gwybodaeth leol, neu gysylltiadau o fewn y gymuned leol, fel arfer yn ddigon i fodloni'r prawf. Rhaid cael rhyw ffactor a allai achosi niwed cadarnhaol i'ch gallu i farnu budd y cyhoedd yn wrthrychol. Mae natur y mater hefyd yn bwysig, gan gynnwys a yw'r effaith yn gyfartal ar nifer fawr o bobl neu a yw'n effeithio'n arbennig arnoch chi neu grŵp llai.
- 3.34 Rhaid cofio rhai egwyddorion cyffredinol wrth gymhwyso'r prawf hwn. Dylech yn amlwg weithredu er budd y cyhoedd ac nid er budd unrhyw bartneriaethau cyswllt personol agos. Rydych yn geidwad y pwrs cyhoeddus a dylai budd y cyhoedd a'ch ymddygiad a'ch penderfyniadau adlewyrchu'r cyfrifoldeb hwn.
- 3.35 Byddai gennych ddiddordeb rhagfarnus mewn cynnig cais cynllunio os yw cyswllt personol agos i chi (er enghraifft, eich mab neu ffrind da) yn byw wrth ymyl y safle arfaethedig. Y rheswm am hyn yw y byddai'r cais yn debygol o effeithio ar eich cyswllt personol agos i raddau mwy helaeth na'r rhan fwyaf o drigolion y ward neu'r adran etholiadol y mae'r penderfyniad (neu'r awdurdod yn effeithio arni, os nad oes gan eich awdurdod wardiau) ac mae hyn yn rhoi buddiant personol i chi yn y mater. Mae'r cysylltiad personol agos yn golygu y gallai aelod rhesymol o'r cyhoedd feddwl y byddai'n rhagfarnu eich barn am les y cyhoedd wrth ystyried y cais cynllunio. **Nid oes ots a fyddai'n gwneud hynny ai peidio.**

3.36 Mewn achosion eraill, lle bu anghydfod rhyngoch chi ac unigolyn a allai fod dan anfantais oherwydd penderfyniad, gallai aelod rhesymol gwybodus o'r cyhoedd ddod i'r casgliad y byddai hyn yn dylanwadu arnoch wrth bleidleisio, p'un ai a yw hyn yn wir ai peidio.

A yw'r mater yn berthnasol i un o'r eithriadau? Gweler paragraff 12(2)

A ydych wedi'ch eithrio rhag bod â buddiant rhagfarnus?

3.37 Ni fydd gennych fuddiant rhagfarnus os yw'r busnes yn berthnasol i un o nifer o'r eithriadau a nodir isod.

3.38 Mae'r busnes yn ymwneud â'r canlynol:

- awdurdod perthnasol arall (h.y. cyngor sir / cyngor bwrdeistref sirol, cyngor cymuned, awdurdod tân ac achub, awdurdod parc cenedlaethol neu banel heddlu a throsedd) yr ydych hefyd yn aelod ohono
- awdurdod cyhoeddus arall neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus lle mae gennych swydd rheolaeth gyffredinol
- corff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich awdurdod
- eich rôl fel llywodraethwr ysgol lle nad ydych wedi cael eich penodi na'ch enwebu gan eich awdurdod (er enghraifft, rhiant-lywodraethwr) oni bai bod y busnes yn ymwneud yn benodol â'ch ysgol
- eich rôl fel aelod o fwrdd iechyd lle nad ydych wedi cael eich penodi gan eich awdurdod
- tai - os oes gennych denantiaeth neu brydles gyda'r awdurdod, ar yr amod nad yw'r mater yn ymwneud â'ch tenantiaeth neu brydles benodol ac nad oes gennych ôl-ddyledion rhent o fwy na 2 fis
- prydau ysgol neu gludiant i'r ysgol a threuliau teithio, os ydych yn rhiant, gwarcheidwad, taid neu nain neu'n gyfrifol am blentyn mewn addysg amser llawn oni bai ei fod yn ymwneud yn benodol â'r ysgol y mae'r plentyn hwnnw'n ei mynychu

- penderfyniadau am dâl salwch statudol, os ydych yn ei gael neu os oes gennych hawl i'w gael gan eich awdurdod
- lwfans, taliad neu bensiwn i aelodau. Nid wyf o'r farn bod aelod sy'n cael ei gyflwyno i'w ethol i swyddfa cyngor ac sy'n denu Lwfans Cyfrifoldeb Arbennig yn fuddiant rhagfarnus gan fy mod o'r farn eu bod yn cael eu hepgor yn sgil hyn.

3.39 **Ni** fydd yr eithriadau hyn yn gymwys pan fo'r busnes yr ydych yn ei ystyried yn ymwneud â phenderfynu ar gymeradwyaeth, cydsyniad, trwydded, caniatâd neu reoliad (gweler paragraff 12(3)). Rwy'n credu bod y disgrifiadau hyn yn cyfeirio at gategori cyfyngedig o benderfyniadau, megis rhoi caniatâd cynllunio a phenderfyniadau trwyddedu. Byddai dehongliad ehangach o gymeradwyaeth, er enghraifft, yn cwmpasu bron pob agwedd ar fusnes eich awdurdod ac mae'n amlwg nad oedd yn fwriadol.

3.40 Os oes un o'r eithriadau'n berthnasol, **ni** chewch eich ystyried i fod â buddiant rhagfarnus. Mae'n rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol o hyd **ond caniateir i chi gymryd rhan yn yr eitem sy'n cael ei thrafod.**

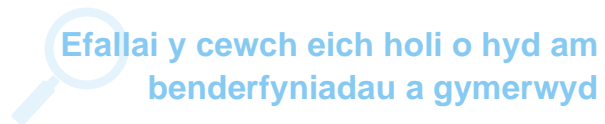
Enghraifft 34

Penderfynodd Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod dau aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol, a oedd yn chwiorydd, wedi methu datgan buddiannau personol a rhagfarnus pan wnaethant benderfynu dyrannu arian o Gynllun Taliadau Bach eu Haelodau i gwmni, lle'r roedd un o'r aelodau dan sylw yn gyfarwyddwr di-dâl. Yn ystod fy ymchwiliad, roedd un o'r aelodau'n anghytuno â'r ffaith ei bod wedi cael cyngor gan y Swyddog Monitro ynghylch datgelu buddiannau o'r fath. Er iddi gael cyngor ar ddatgan buddiannau, roedd yr aelod arall wedi gwneud datganiad ffug yn nodi nad oedd ganddi fuddiant yn y cwmni ar y ffurflen enwebu. Ystyriodd y Pwyllgor Safonau fod torri paragraffau 11 (datgelu buddiannau) a 14 (cyfranogiad o ran budd a ddatgelwyd) o'r Cod yn rhai difrifol.

Enghraifft 35

Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod yr amgylchiadau lle'r oedd aelodaeth aelod o sefydliad lleol wedi dod i ben, gan arwain at anghydfod chwerw a pharhaus rhyngddi hi a'r sefydliad (gan gynnwys llythyrau cyfreithwyr ar gyfer adennill dyled) yn gyswllt personol agos. Penderfynodd fod natur y cyswllt hwn yn golygu bod gan yr aelod fuddiant rhagfarnus a'i bod wedi methu datgan hyn a gadael nifer o gyfarfodydd pan drafodwyd rhodd ariannol i'r sefydliad.

Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu Gweler paragraff 13

Nodwch: nid yw'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau tân ac achub, ac awdurdodau parciau cenedlaethol.

3.41 Mae gennych fuddiant rhagfarnus mewn unrhyw fusnes gerbron cyfarfod pwyllgor trosolwg a chraffu neu gyfarfod is-bwyllgor lle caiff y gofynion canlynol eu bodloni:

- bod y busnes hwnnw'n ymwneud â phenderfyniad a wnaethpwyd (p'un ai a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gamau a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod
- yr oeddech yn aelod o'r corff gwneud penderfyniadau hwnnw bryd hynny ac yr oeddech yn bresennol ar yr adeg y gwnaethpwyd y penderfyniad neu'r camau a gymerwyd.

3.42 Os yw'r pwyllgor trosolwg a chraffu yn gwirio penderfyniad yr oeddech yn ymwneud ag ef, efallai y cewch eich galw i ddod i'r cyfarfod i roi tystiolaeth neu ateb cwestiynau ar y mater, a gallwch wneud hynny ar yr amod eich bod yn gweithredu o dan ei bwerau statudol.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus Gweler paragraff 14

Rhaid i chi ddatgan eich buddiant a gadael yr ystafell

- 3.43 Os oes gennych fuddiant rhagfarnus mewn unrhyw agwedd ar fusnes eich awdurdod, rhaid i chi beidio â chymryd rhan yn ystyriaeth y busnes hwnnw, nac arfer swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd na gwneud sylwadau, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir isod.
- 3.44 Serch hynny, hyd yn oed os oes gennych fuddiant rhagfarnus, mae'r Cod yn cefnogi eich rôl fel eiriolwr cymunedol ac yn eich galluogi mewn rhai amgylchiadau i gynrychioli eich cymuned a siarad am faterion sy'n bwysig iddynt hwy ac i chi.
- 3.45 **Pwynt allweddol:** Os oes gennych **fuddiant rhagfarnus** mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod, rhaid i chi, ar ôl datgan eich buddiant personol yn y mater, adael yr ystafell, y siambr neu'r man lle mae'r cyfarfod yn cael ei gynnal (gan gynnwys, er enghraifft, lleoliad cyfarfod safle).
- 3.46 **Mae hyn yn berthnasol oni bai eich bod wedi cael caniatâd gan bwyllgor safonau eich awdurdod, neu pan ganiateir i aelodau o'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau am y mater,** drwy hawl statudol neu fel arall. Os yw'r olaf yn wir, gallwch hefyd ddod i'r cyfarfod at y diben hwnnw, neu gallwch gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus yn unol ag unrhyw weithdrefn a fabwysiadwyd gan eich awdurdod at y diben hwn. Fodd bynnag, pan fyddwch yn mynd i gyfarfod, rhaid i chi adael yr ystafell, y siambr neu'r lleoliad ar unwaith pan fydd y cyfnod ar gyfer ystyried sylwadau wedi dod i ben, a chyn i unrhyw drafodaeth ar yr eitem ddechrau, hyd yn oed os caniateir i aelodau o'r cyhoedd aros. Ni allwch, er enghraifft, aros yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y drafodaeth neu bleidleisio ar y mater gan y gallai eich presenoldeb chi ddylanwadu ar y penderfyniad, neu gallwch gael eich gweld gan aelod rhesymol o'r cyhoedd yn gwneud hynny.
- 3.47 Ar ben hynny, **rhaid i chi beidio â cheisio dylanwadu ar benderfyniad lle mae gennych fuddiant rhagfarnus.** Mae'r rheol hon yn debyg i'ch rhwymedigaeth gyffredinol i beidio â defnyddio eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu'ch anfantais chi neu rywun arall. Mae hyn

yn golygu, yn ogystal â gadael cyfarfodydd lle trafodir yr eitem, na ddylech ysgrifennu na gwneud unrhyw sylwadau llafar am y mater, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir uchod yng nghyswllt sylwadau gan y cyhoedd.

Enghraifft 36

Daeth aelod o Gyngor Cymuned a oedd yn berchen ar eiddo wrth ymyl parc carafanau a gwersylla i gyfarfod y Cyngor pan oedd cais cynllunio gan berchennog y parc yn cael ei ystyried. Roedd yr aelod wedi codi pryderon o'r blaen gyda'r awdurdod cynllunio perthnasol ynghylch nifer o achosion honedig o dorri caniatâd cynllunio gan berchennog y parc dros nifer o flynyddoedd. Datganodd yr aelod fuddiant personol a siaradodd yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned, gan nodi cefndir y cais, manylion yr achosion honedig o dorri amodau blaenorol a rhoi sylwadau ar y cais ei hun; a phleidleisiodd yn erbyn y cais.

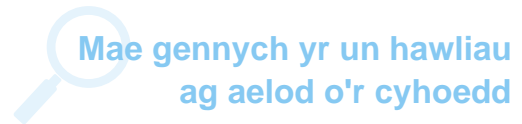
Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod diddordeb yr aelod yn y cais cynllunio hefyd yn fuddiant rhagfarnus a dylai fod wedi gadael y cyfarfod. Roedd pa mor agos oedd cartref yr aelod at y parc carafanau a gwersylla, ynghyd â'r pryderon niferus a godwyd gan yr aelod ynghylch achosion honedig o dorri rheolaethau cynllunio, yn ffeithiau y gallai aelod o'r cyhoedd eu hystyried yn rhesymol mor arwyddocaol fel eu bod yn debygol o ragfarnu dyfarniad yr aelod o fudd y cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch mater lle'r oedd ganddi fuddiant rhagfarnus yn groes i baragraffau 14(1)(a), (c) ac (e).

A oes gennyf hawl statudol i siarad yn y cyfarfod?

3.48 Nid yw'r Cod yn rhoi hawl gyffredinol i chi siarad mewn cyfarfod lle mae gennych fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, mewn amgylchiadau prin, gall deddfwriaeth roi hawl i chi siarad (er enghraifft, gwrandawiadau trwyddedu a gwrandawiadau safonau) y mae'r Cod yn eu cydnabod. Os felly, caniateir i chi arfer yr hawl honno i siarad. Dylai eich Swyddog Monitro allu cadarnhau a yw hyn yn berthnasol i'ch achos.

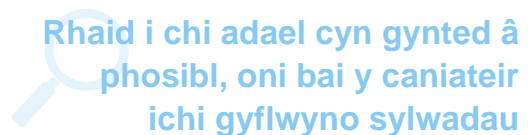
Os nad oes gennyf hawl statudol, a fyddaf yn cael siarad yn y cyfarfod?

3.49 Nod y Cod yw rhoi'r un hawliau i aelodau ag aelodau cyffredin o'r cyhoedd siarad ar faterion penodol mewn cyfarfodydd, er bod ganddynt fuddiant rhagfarnus. Mae'r hawliau hyn fel arfer yn cael eu rheoli gan gyfansoddiad, rheolau gweithdrefn neu reolau sefydlog eich awdurdod, a gallant fod yn ddarostyngedig i amodau gan gynnwys terfynau amser neu'r ffaith mai dim ond yn ysgrifenedig y gellir cyflwyno sylwadau.

3.50 Os byddai aelod cyffredin o'r cyhoedd yn cael siarad am eitem mewn cyfarfod, dylech chi gael yr un cyfle. Mae'r Cod hefyd yn rhoi'r hawl i gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus o dan yr amgylchiadau hyn. Bydd modd i chi gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth, hyd yn oed os oes gennyf fuddiant rhagfarnus yn yr eitem. Fodd bynnag, efallai na fyddwch yn cymryd rhan yn y drafodaeth nac yn arsylwi ar y bleidlais.

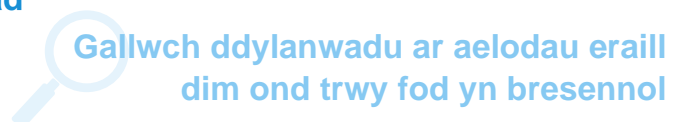
Pryd ddylwn i adael y man lle cynhelir y cyfarfod?

3.51 Rhaid i chi adael cyfarfod cyn, neu cyn gynted ag y daw'n amlwg bod busnes y mae gennyf fuddiant rhagfarnus ynddo yn cael ei ystyried.

3.52 Os ydych yn mynd i gyfarfod i gyflwyno sylwadau yn yr un modd ag aelod cyffredin o'r cyhoedd, rhaid i chi adael ar unwaith pan fydd yr amser ar gyfer cyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau wedi gorffen, a chyn i unrhyw ddadl ddechrau.

Beth mae dylanwadu ar benderfyniad yn ei olygu?

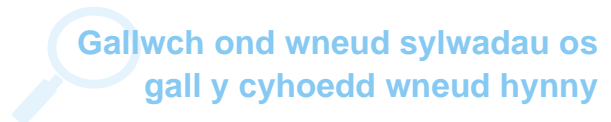
3.53 Ni ddylech wneud unrhyw sylwadau nag ymwneud â phenderfyniadau y mae gennyf fuddiant rhagfarnus ynddynt, ac eithrio pan fo gennyf hawl i siarad fel y disgrifir uchod. Gellid ystyried bod eich presenoldeb ynddo'i hun yn gallu dylanwadu ar y broses o wneud penderfyniadau. Dylech hefyd gymryd cyngor eich Swyddog Monitro cyn gofyn i aelod arall siarad

am fater y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddo. Yn dibynnu ar yr amgylchiadau, gellid ystyried bod hyn yn ceisio dylanwadu'n amhriodol ar benderfyniad, gan fynd yn groes i'r Cod.

Enghraifft 37

Gwnaeth aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol sylwadau ar ran cyswllt personol agos, a cheisiodd driniaeth ffafriol ar ei gyfer, gan ei fod yn cael ei fygwth â chael ei ddiswyddo fel llywodraethwr awdurdod lleol ar gorff llywodraethu ysgol oherwydd ymddygiad amhriodol. Wrth wneud hynny, ni wnaeth yr aelod ddefnyddio'r drefn gwyno arferol, dim ond ymddwyn mewn ffordd oedd yn cynnwys gwneud honiadau yn erbyn swyddogion y Cyngor, datgelu gwybodaeth gyfrinachol a gwneud cyfres o sylwadau ar ran ei gyswllt. Yn ogystal ag achosion o dorri paragraffau eraill o'r Cod, penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniadau ar fater lle'r oedd ganddo fuddiant rhagfarnus pan gyflwynodd sylwadau ysgrifenedig a llafar i swyddogion y Cyngor, yn groes i baragraffau 14(1)(c) a (d).

Beth os na chaniateir i'r cyhoedd siarad am y mater yn y cyfarfod?

- 3.54 Os na chaniateir i aelod cyffredin o'r cyhoedd siarad am y mater, ni allwch wneud hynny na chyflwyno sylwadau ysgrifenedig os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Rhaid i chi adael y man lle mae'r ddadl yn cael ei chynnal a pheidio â cheisio dylanwadu ar y ddadl mewn unrhyw ffordd.
- 3.55 Gall hyn fod yn wir, er enghraifft, lle mae eich awdurdod yn trafod mater cyfrinachol mewn sesiwn gaeedig neu os nad oes ganddo reolau gweithdrefn na rheolau sefydlog ar waith sy'n caniatáu i aelodau o'r cyhoedd siarad mewn cyfarfod eich awdurdod. Yn yr un modd â'r cyhoedd, ni chaniateir i chi gymryd rhan os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, er y gellir caniatáu i'r cyhoedd eistedd yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y cyfarfod, **rhaid i chi adael yr ystafell yn ystod y ddadl a'r bleidlais.**

Beth os byddaf yn cael fy ngalw i fynd i bwyllgor craffu i drafod busnes y mae gennyf fuddiant rhagfarnus ynddo?

Gallwch ymddangos gerbron pwyllgor craffu

3.56 Os bydd y pwyllgor sy'n arfer ei bwerau statudol yn gofyn i chi fod yn bresennol, yna cewch fynd i'r cyfarfod a chymryd rhan ynddo.

Enghraifft 38

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried cais cynllunio ar gyfer fferm wynt ar dir cyfagos i fferm sy'n eiddo iddi; gan fod yr aelod wedi ymrwmo i gytundeb Prydlesu Hawliau dros ei thir i hwyluso mynediad i'r datblygiad arfaethedig. Roedd yr aelod yn dibynnu i ddechrau ar y ffaith bod y cytundeb hwn yn cynnwys cymal cyfrinachedd i esbonio ei gweithredoedd. Er hynny, cymerodd yr aelod ran mewn pleidlais gyfrinachol a gynhaliwyd er mwyn penderfynu a fyddai'r Gyngor Cymuned yn cefnogi neu'n gwrthwynebu'r cais.

Yn union cyn y gwrandawriad gerbron y Panel Dyfarnu, derbyniodd yr aelod fod ganddi fuddiant personol yn yr eitem ac yn ddiweddarach ei fod yn rhagfarnus ei natur. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi methu cydymffurfio â pharagraffau 11(1) (datgelu buddiannau) a 14(1) (cyfranogiad o ran budd a ddatgelwyd) o'r Cod. Roedd o'r farn ei bod wedi caniatáu i'w buddiannau personol fod yn drech na hi a bod cadw'r rheini'n breifat yn gwrthdaro â'i dyletswyddau a'i chyfrifoldebau fel aelod etholedig.

Rolau gweithredol neu gabinet

Nodwch: ni fydd yr adran hon yn berthnasol i awdurdodau tân ac achub nac awdurdodau parciau cenedlaethol, oni bai bod trefniadau gweithredol ar waith yn yr achos olaf.

3.57 Os ydych yn arweinydd neu'n aelod cabinet o awdurdod sy'n rhoi trefniadau gweithredol ar waith, rhaid i chi ddilyn y rheolau arferol ar gyfer aelodau gweithredol sydd â buddiannau personol a rhagfarnus. Os yw eich buddiant yn un personol ond nid yn un rhagfarnus, gallwch gynghori'r weithrediaeth ar y mater a chymryd rhan mewn trafodaethau a

phenderfyniadau gweithredol cyn belled â'ch bod yn datgan eich buddiant. Gallwch hefyd arfer pwerau dirprwyedig yn y mater cyn belled â'ch bod yn cofnodi bodolaeth a natur eich buddiant personol.

- 3.58 Os ydych yn aelod gweithredol sy'n cael gwneud penderfyniadau unigol, a bod gennych fuddiant rhagfarnus mewn penderfyniad, gall eich awdurdod wneud trefniadau eraill fel y nodir yn adrannau 14-16 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000. Mae hyn yn golygu y gall swyddog, aelod arall o'r cabinet, y weithrediaeth lawn, neu bwyllgor o'r weithrediaeth wneud y penderfyniad.
- 3.59 Er bod gennych fuddiant rhagfarnus mewn mater, efallai y gallwch gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau a rhoi tystiolaeth cyn belled â bod gan aelod o'r cyhoedd yr un hawliau, ond rydych wedi'ch gwahardd rhag gwneud penderfyniadau am y mater hwnnw'n unigol neu yn y cabinet.
- 3.60 Ni ddylech ychwaith gymryd rhan mewn unrhyw ystyriaeth gynnar ohono, nac arfer unrhyw bwerau dirprwyedig mewn perthynas ag ef. Os oes gennych bwerau dirprwyedig yn y maes hwnnw, dylech gyfeirio'r ystyriaeth ac unrhyw benderfyniadau ar y mater at y cabinet er mwyn osgoi edrych fel bod gennych ddylanwad amhriodol.

Gollyngiadau

Os oes gennych fuddiant rhagfarnus, a allaf gael gollyngiad i ganiatáu i mi gymryd rhan yn y cyfarfod?

 Gallwch gael gollyngiad i siarad a / neu bleidleisio ar fater

- 3.61 Mae gan bwyllgorau safonau bwerau o dan reoliadau a wnaethpwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru (fel y'i gelwid ar y pryd) i roi gollyngiadau i aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus, gan eu galluogi i siarad a / neu bleidleisio ar fater, mewn rhai amgylchiadau.
- 3.62 Gallwch wneud cais ysgrifenedig i Bwyllgor Safonau eich awdurdod am oddefeb i siarad a/neu bleidleisio ar fater ar un neu fwy o'r seiliau canlynol:
- byddai o leiaf 50 y cant o aelodau'r awdurdod neu'r pwyllgor yn cael eu hatal rhag cymryd rhan lawn mewn cyfarfod oherwydd buddiannau rhagfarnus

- byddai o leiaf hanner y cabinet yn cael ei atal felly (dylid cynnwys yr arweinydd yn y cabinet wrth gyfrifo'r gyfran)
- yn achos cyngor sir/bwrdeistref sirol, byddai'r cydbwysedd gwleidyddol yn y cyfarfod yn peri gofid i'r fath raddau fel y byddai'n effeithio ar y canlyniad
- mae natur eich diddordeb yn golygu na fyddai eich cyfraniad yn niweidio hyder y cyhoedd
- mae eich buddiant yn gyffredin i gyfran sylweddol o'r cyhoedd
- mae gennych rôl neu arbenigedd penodol a fyddai'n cyfiawnhau eich bod yn cymryd rhan
- mae'r busnes yn cael ei ystyried gan bwyllgor trosolwg neu graffu ac nid oes gennych fuddiant ariannol
- mae'r busnes yn ymwneud â chyllid neu eiddo sefydliad gwirfoddol ac rydych yn eistedd ar ei fwrdd neu bwyllgor yn eich hawl eich hun ac nid oes gennych unrhyw fuddiant arall, er na fydd unrhyw oddefeb yn gadael i chi bleidleisio ar y mater yn yr achos hwn.
- mae'r Pwyllgor yn credu y byddai eich cyfraniad er budd y bobl yn ardal eich awdurdod
- mae'r Pwyllgor o'r farn ei bod yn briodol fel arall o dan yr holl amgylchiadau. Wrth gyflwyno'r categori olaf hwn o ollyngiad yn 2016, awgrymodd Llywodraeth Cymru, er enghraifft, lle nad oedd fel arall yn bosibl gwneud addasiadau rhesymol i ddarparu ar gyfer anabled person, gall gollyngiad, o dan y categori hwn, alluogi'r aelod i barhau yn bresennol mewn cyfarfod heb gymryd rhan yn y busnes. Ond nid yw hyn yn cyfyngu ar gwmpas y categori hwn o ollyngiad.

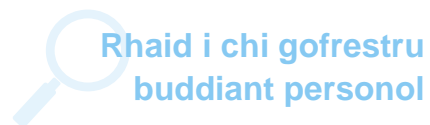
3.63 Gallwch wneud cais am oddefeb yn unigol ac, mewn rhai amgylchiadau, gallwch wneud ceisiadau ar y cyd lle mae nifer o aelodau am gael caniatâd i siarad neu bleidleisio ar yr un mater. Os bydd y Pwyllgor Safonau yn cymeradwyo eich cais, rhaid iddo roi'r caniatâd yn ysgrifenedig a hynny cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal. Os oes angen gollyngiad arnoch, dylech wneud cais am un cyn gynted ag y bo'n rhesymol bosibl.

- 3.64 Dim ond y Pwyllgor Safonau all ganiatáu'r oddefeb a bydd yn gwneud hynny yn ôl ei ddisgresiwn. Bydd angen i'r Pwyllgor Safonau gydbwyso budd y cyhoedd o ran atal aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus rhag cymryd rhan mewn penderfyniadau, yn erbyn budd y cyhoedd mewn penderfyniadau sy'n cael eu gwneud gan grŵp gweddol gynrychioliadol o aelodau'r awdurdod. Os bydd methu rhoi caniatâd yn golygu na fydd awdurdid neu bwyllgor yn sicrhau cworwm, mae'n ddigon posibl y bydd hyn yn sail dros ganiatáu gollyngiad.
- 3.65 Os oes gennych oddefeb, gallwch hefyd wneud sylwadau ysgrifenedig ond rhaid i chi gynnwys manylion yr oddefeb mewn unrhyw ohebiaeth. Os byddwch yn gwneud sylwadau llafar, boed hynny'n bersonol neu dros y ffôn, rhaid i chi gyfeirio at yr oddefeb a chadarnhau hyn yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.

4 Cofrestru Buddiannau Personol

Gweler paragraff 15

Pwyntiau allweddol

- 4.1 Rhaid i bob aelod o awdurdod perthnasol ddarparu cofnod o'u buddiannau personol mewn cofrestr gyhoeddus o fuddiannau. Os ydych yn aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, awdurdod tân neu awdurdod parc cenedlaethol, rhaid i chi ddweud wrth eich Swyddog Monitro yn ysgrifenedig o fewn 28 diwrnod i gymryd swydd, neu o fewn 28 diwrnod i unrhyw fuddiant neu newid newydd i'ch buddiannau a gofrestrwyd yn flaenorol, o unrhyw fuddiannau sy'n berthnasol i'r categorïau a nodir ym mharagraff 10(2)(a) o'r Cod , a amlinellir isod. Nid yw'r gofyniad i gofrestru buddiannau o'r fath "ymlaen llaw" yn berthnasol i aelod o gyngor cymuned. Fodd bynnag, rhaid iddo gofrestru buddiannau o'r fath os yw'n ofynnol iddo eu datgelu wrth gynnal busnes ei gyngor.
- 4.2 Rhaid i chi hefyd gofrestru unrhyw fuddiant personol y byddwch yn ei ddatgelu am y tro cyntaf o dan baragraff 11 o'r Cod, er enghraifft mewn cyfarfod neu mewn sylwadau ysgrifenedig neu lafar, drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i Swyddog Monitro eich awdurdod. Fel y nodwyd yn y canllawiau ar baragraff 11 o'r Cod, bydd gan Swyddog Monitro eich awdurdod drefniadau ar waith ar gyfer hyn.

- 4.3 Mae'r gofrestr yn ddogfen y gellir cyfeirio ati pan fydd mater yn codi (neu cyn hynny), ac felly mae'n caniatáu i eraill wybod pa fuddiannau sydd gennych, ac a allai arwain at wrthdaro buddiannau posibl.
- 4.4 Mae'r gofrestr hefyd yn eich diogelu. Chi sy'n gyfrifol am benderfynu a ddylech ddatgan buddiant mewn cyfarfod, ond gall fod yn ddefnyddiol i chi wybod yn gynnar os yw eraill yn credu y gallai gwrthdaro posibl godi. Mae'n bwysig hefyd bod y cyhoedd yn gwybod am unrhyw fuddiant y gallai fod yn rhaid i chi neu aelodau eraill ei ddatgan, fel bod y cyhoedd yn ystyried eich bod yn gwneud penderfyniadau yn agored ac yn onest. Mae hyn yn helpu i sicrhau bod hyder y cyhoedd yn uniondeb llywodraethu lleol yn cael ei gynnal.
- 4.5 Mae'r categorïau o fuddiannau personol a nodir ym mharagraff 10(2)(a) o'r Cod y mae'n rhaid i chi eu cofrestru yn cynnwys:
- eich swydd(i) neu fusnes(au)
 - enw eich cyflogwr neu'r bobl sydd wedi eich penodi i weithio iddynt
 - enw unrhyw un sydd wedi gwneud taliad i chi yng nghyswllt eich etholiad neu dreuliau yr ydych wedi'u talu wrth gyflawni eich dyletswyddau
 - enw unrhyw berson, cwmni neu gorff arall sydd â man busnes neu dir yn ardal yr awdurdod, a lle mae gennych gyfranddaliad o fwy na £25,000 (gwerth enwol) neu gyfran o fwy na 1/100fed o gyfalaf cyfranddaliadau'r cwmni
 - unrhyw gontractau rhwng yr awdurdod a chithau, eich busnes (os ydych yn bartner) neu'n gwmni (os ydych yn gyfarwyddwr cyflogedig neu os oes gennych gyfranddaliad fel y disgrifir uchod) gan gynnwys unrhyw brydles, trwydded gan yr awdurdod ac unrhyw gontractau am nwyddau, gwasanaethau neu waith. Pan fo'r contract yn ymwneud â defnyddio tir neu eiddo, rhaid nodi'r tir ar y gofrestr
 - unrhyw dir ac eiddo yn ardal yr awdurdod y mae gennych fuddiant llesiannol ynnddi (neu drwydded i feddiannu am fwy na 28 diwrnod) gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i'r canlynol: y tir a'r tŷ yr ydych yn byw ynnddynt ac unrhyw randiroedd yr ydych yn berchen arnynt neu'n eu defnyddio

- unrhyw gyrff eraill y cawsoch eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddynt gan yr awdurdod
- eich aelodaeth neu swydd reoli mewn:
 - unrhyw gyrff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus (a ddisgrifir uchod), neu a gyfarwyddir at ddibenion elusennol, neu y mae eu prif ddibenion yn cynnwys dylanwad barn neu bolisi cyhoeddus, gan gynnwys unrhyw blaid wleidyddol neu undeb llafur
 - unrhyw glwb, cymdeithas neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod.

Gwybodaeth sensitive Gweler Paragraff 16

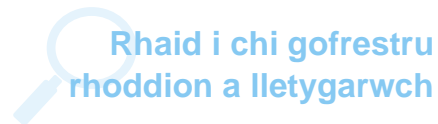

Pwyntiau allweddol

- 4.6 Efallai y byddwch wedi'ch eithrio rhag gorfod datgelu a chofrestru gwybodaeth benodol ar gofrestr buddiannau eich awdurdod os yw'r Swyddog Monitro yn cytuno ei bod yn 'wybodaeth sensitif'.
- 4.7 'Gwybodaeth sensitif' yw gwybodaeth sy'n debygol o greu risg ddifrifol o drais neu fygythiadau yn eich erbyn chi neu rywun sy'n byw gyda chi, petai'n dod yn wybodaeth gyhoeddus. Gall hyn gynnwys, er enghraifft, manylion eich cyflogaeth (fel ymchwil wyddonol benodol neu'r Lluoedd Arbennig).
- 4.8 Dylech roi'r wybodaeth hon i'ch Swyddog Monitro ac egluro eich pryderon ynghylch datgelu'r wybodaeth sensitif; gan gynnwys pam ei bod yn debygol o greu risg ddifrifol y byddwch chi neu rywun sy'n byw gyda chi yn dioddef trais neu fygythiadau. Os yw'r Swyddog Monitro wedi cytuno bod eich diddordeb personol mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod yn wybodaeth sensitif, bydd angen i chi ddatgan bod gennych fuddiant personol, ond ni fydd yn rhaid i chi roi unrhyw fanylion am natur y buddiant hwnnw.

- 4.9 Os bydd yr wybodaeth a gaiff ei heithrio o'r gofrestr buddiannau, yn dilyn newid mewn amgylchiadau, yn peidio â bod yn wybodaeth sensitif, rhaid i chi roi gwybod i Glerc eich Cyngor o fewn 28 diwrnod a gofyn iddynt gynnwys yr wybodaeth yn y gofrestr.

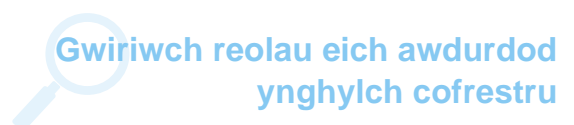
Rhoddion a lletygarwch Gweler Paragraff 17

Pwyntiau allweddol

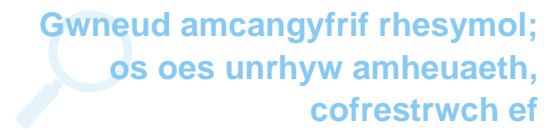
- 4.10 Rhaid i chi gofrestru unrhyw roddion neu lletygarwch a gewch sy'n werth mwy na'r swm a bennir gan eich awdurdod yng nghyswllt eich dyletswyddau swyddogol fel aelod a ffynhonnell y rhodd neu'r lletygarwch, cyn pen 28 diwrnod.
- 4.11 Rhaid i chi gofrestru'r rhodd neu'r lletygarwch a'i ffynhonnell o fewn 28 diwrnod i'w derbyn. Fel buddiannau eraill yn eich cofrestr buddiannau, efallai y bydd gennych fuddiant personol mewn mater sy'n cael ei ystyried os yw'n debygol o effeithio ar rywun a roddodd rodd neu lletygarwch i chi sydd wedi'i gofrestru. Os yw hynny'n wir, rhaid i chi ddatgan bodolaeth a natur y rhodd neu'r lletygarwch, y sawl a'u rhoddodd i chi, sut y mae'r busnes dan sylw yn ymwneud â'r unigolyn hwnnw ac yna penderfynu a yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnus. Mae hefyd yn arfer da gwneud nodyn o unrhyw gynigion o roddion neu lletygarwch yr ydych wedi'u gwrthod a gall hyn fod yn un o ofynion polisi rhoddion a lletygarwch eich awdurdod.

A yw'r rhodd neu'r lletygarwch yn gysylltiedig â'm dyletswyddau swyddogol fel aelod??

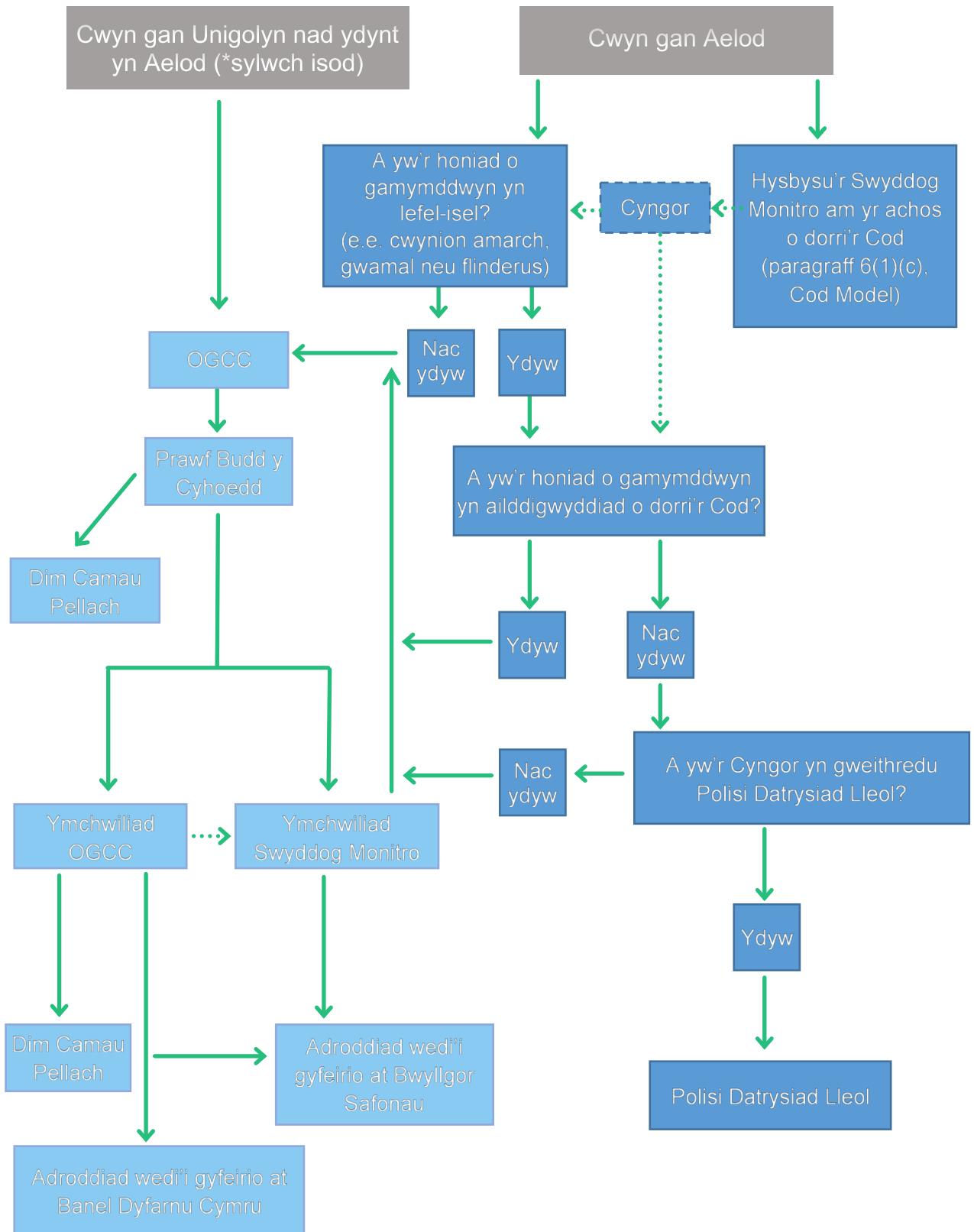
- 4.12 Dylech ofyn i chi'ch hun, "a fyddwn wedi cael hyn pe na bawn yn aelod o'r awdurdod?" Os ydych yn ansicr ynglŷn â'r cymhelliad y tu ôl i rodd neu lletygarwch, rwy'n argymhell eich bod yn ei gofrestru neu'n siarad â'ch Swyddog Monitro.
- 4.13 Nid oes angen i chi gofrestru rhoddion a lletygarwch nad ydynt yn gysylltiedig â'ch rôl fel aelod, fel anrhegion Nadolig gan eich ffrindiau a'ch teulu, neu anrhegion nad ydych yn eu derbyn (oni bai bod eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny). Fodd bynnag, dylech bob amser gofrestru rhodd neu lletygarwch os gellid ei ystyried yn rhywbeth a roddir i chi oherwydd eich swydd fel aelod, neu os yw eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny.

Beth os nad wyf yn gwybod gwerth rhodd neu letygarwch?

- 4.14 Y rheol gyffredinol yw, os oes amheuaeth ynghylch gwerth rhodd neu letygarwch, dylech ei chofrestru, fel mater o arfer da ac yn unol ag egwyddorion bod yn agored ac yn atebol mewn bywyd cyhoeddus. Efallai y bydd yn rhaid i chi amcangyfrif gwerth rhodd neu letygarwch. Hefyd, dylid cofrestru anrhegion bach wedi cronni a gewch gan yr un ffynhonnell dros gyfnod byr sy'n cyfrannu at y gwerth a bennir gan eich awdurdod.
- 4.15 .Mae'r Cod hefyd yn cyfeirio at fudd materol neu fantais. Y ffordd o fesur hyn fyddai pe gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad y gallech gael eich ystyried yn well eich byd o ganlyniad.

Trosolwg o Gwynion y Cod Ymddygiad

* Sylwch: dylai swyddog sy'n ystyried cwyn gymryd cyngor gan Swyddog Monitro / Clerc y Cyngor yn glŷn â pherthnasedd polisi cysylltiadau aelodau / swyddogion y Cyngor, neu bolisi datrysiad lleol, cyn arfer ei hawl i gwyno wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

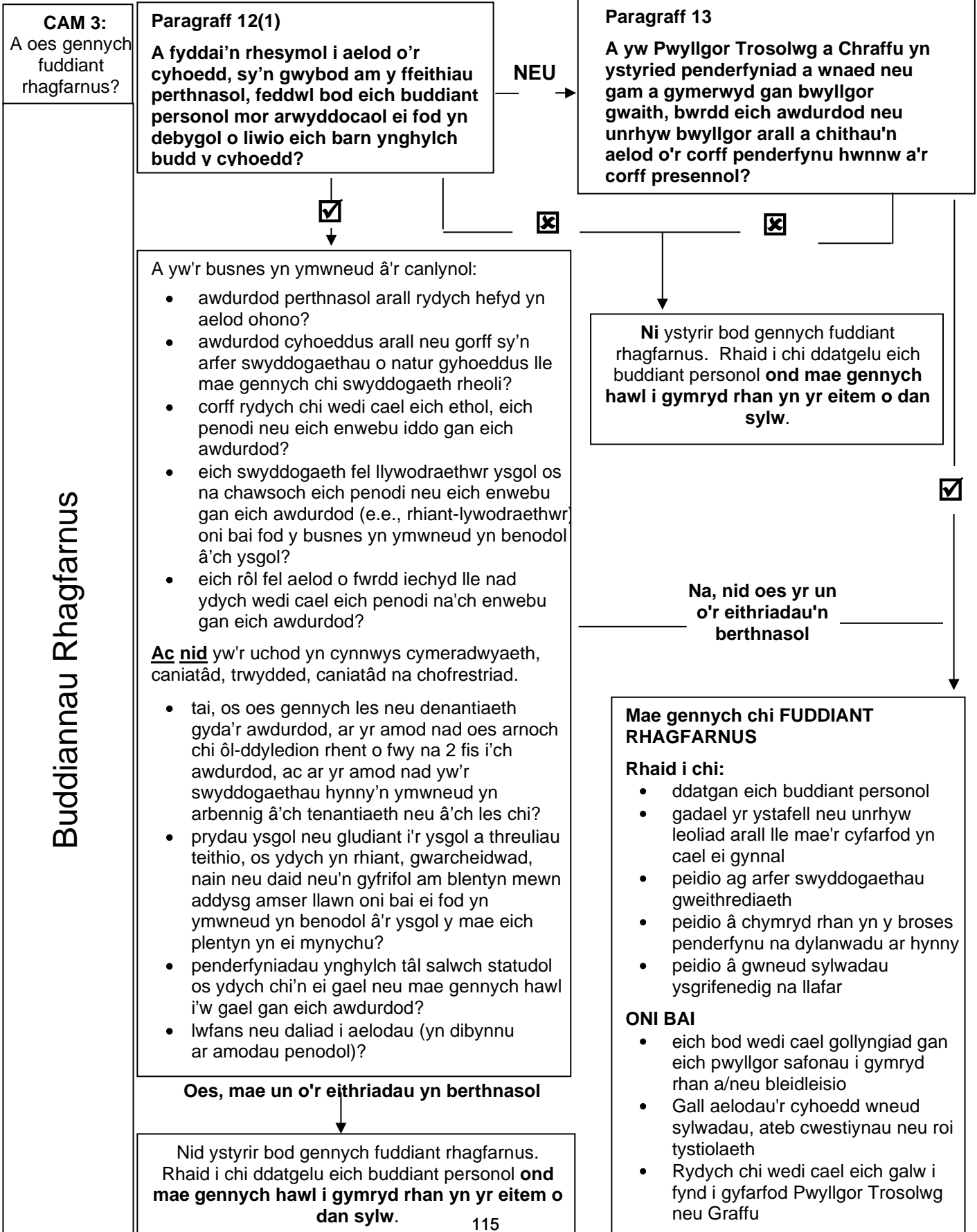
Buddiannau Personol

Cwestiynau i'w gofyn i chi'ch hun. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro

<p>CAM 1 A yw'r Cod yn berthnasol?</p>	<p>A ydych yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> cynnal busnes eich awdurdod? gweithredu, yn honni eich bod yn gweithredu, neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu, yn rhinwedd eich swyddogaeth fel aelod neu fel cynrychiolydd o'ch awdurdod? gweithredu fel penodai neu enwebai eich awdurdod ar unrhyw gorff arall a hwnnw heb god ymddygiad ei hun? 	
<p>CAM 2 Oes gennych chi fuddiant personol?</p>	<p style="text-align: center;">Mae'r Cod yn berthnasol. Ewch i Gam 2.</p> <p style="text-align: right;">← ☒ ☒ → Nid yw'r Cod yn berthnasol. Nid oes angen cymryd camau pellach.</p>	
<p>Buddiannau personol</p>	<p>Paragraff 10(2)(a) A yw'r busnes yn ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio ar y canlynol:</p> <ol style="list-style-type: none"> eich cyflogaeth neu fusnes? eich cyflogwr, busnes neu gwmni? unrhyw un, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi cyfrannu at eich etholiad neu dreuliau fel aelod? unrhyw gwmni y mae gennych gyfrandaliadau ynddo gyda gwerth nominal dros £25000 neu pan mae eich daliad dros 1% o gyfanswm y cyfalaf cyfrannau, sydd ag eiddo neu dir yn ardal eich awdurdod? unrhyw gontract y mae eich awdurdod yn ei wneud gyda'ch cwmni neu gwmni y mae gennych gyfrandaliadau ynddo? (fel y disgrifiwyd yn 4) unrhyw dir y mae gennych fuddiant ynddo? unrhyw dir a osodir gan eich awdurdod i'ch cwmni? (fel y disgrifiwyd yn 4) unrhyw gorff rydych chi wedi cael eich ethol neu eich penodi iddo gan eich awdurdod? unrhyw un o'r canlynol: <ul style="list-style-type: none"> awdurdod neu gorff cyhoeddus sy'n ymarfer swyddogaethau cyhoeddus eu natur? cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen neu gorff a gyfarwyddir at ddibenion elusenol? corff â'i brif rôl yw dylanwadu ar bolisïau neu farn gyhoeddus? undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol? clwb preifat neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod yr ydych yn aelod ohonynt neu mewn swydd reoli gyffredinol ynddynt? Neu unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded i'w feddiannu am o leiaf 28 diwrnod? 	<p>Paragraff 10(2)(c) A ellid ystyried yn rhesymol y byddai penderfyniad yn effeithio (mwy nag y byddai ar bobl eraill yn eich ward/ardal awdurdod) ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> eich llesiant neu sefyllfa ariannol? llesiant neu sefyllfa ariannol unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef? cyflogaeth/busnes, cyflogwr, neu gwmni unrhyw un sy'n byw gyda chi neu rywun y mae gennych gysylltiad agos â nhw? unrhyw gwmni y mae unrhyw un sy'n byw gyda chi neu rywun y mae gennych gysylltiad agos â nhw yn berchen ar gyfrandaliadau ynddo? unrhyw awdurdod cyhoeddus; cwmni; elusen; grŵp lobïo; undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu glwb preifat, cymdeithas neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod; lle mae gan unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef swydd reoli gyffredinol.
	<p>Os GELLID, mae gennych FUDDIANT PERSONOL</p>	<p>Os NA ELLID, nid oes gennych fuddiant personol</p>
	<p>Rhaid i chi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ddatgan eich buddiant a natur y buddiant hwnnw: mewn cyfarfodydd wrth gyflwyno sylwadau ysgrifenedig wrth wneud sylwadau ar lafar (a'i gadarnhau yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod) ystyried a oes gennych fuddiant rhagfarnus (gweler Atodiad 3) 	<ul style="list-style-type: none"> Os yw'r busnes yn mynd gerbron Pwyllgor Trosolwg neu Graffu, rhaid i chi ystyried a oes gennych chi fuddiant rhagfarnus Fel arall, nid oes angen cymryd camau pellach

Buddiannau Rhagfarnus

Cwestiynau i'w gofyn i chi'ch hun. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro.

Cysylltu â ni

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
1 Ffordd yr Hen Gae
Pencoed
CF35 5LJ

Ffôn: 0300 790 0203
Ffacs: 01656 641199
Ebost: holwch@ombwdsmon.cymru
Dilynwch ni ar Twitter: @OmbwdsmonCymru

Mae rhagor o wybodaeth am y gwasanaeth a gynigir gan
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar gael hefyd
yn www.ombwdsmon-cymru.org.uk

Y WEITHDREFN DDATRUS LEOL

SAFON APCE

Mae'r ddogfen hon yn egluro'r safonau ymddygiad a ddisgwylir gan aelodau Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, aelodau annibynnol ac aelodau cyfetholedig wrth ddelio â'i gilydd a gyda swyddogion. Dylid ei ddarllen ar y cyd â'r Cod Ymddygiad i Aelodau. Mae'n ychwanegu at y ddogfen ac nid yw'n tynnu oddi wrthi.

Disgwylir i aelodau Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri :-

Ymddygiad cyhoeddus :

- Ddangos parch at ei gilydd a swyddogion
- Peidio â gwneud sylwadau sarhaus personol am ei gilydd na swyddogion
- Peidio â chyhoeddi unrhyw beth sarhaus am ei gilydd na swyddogion
- Peidio â gwneud honiadau maleisus yn erbyn ei gilydd na swyddogion
- Peidio â chyhoeddi na lledaenu unrhyw wybodaeth ffug am ei gilydd na swyddogion
- Ddangos parch at amrywiaeth a chydraddoldeb.

Ymddygiad mewn pwyllgorau :

- Ymddwyn gydag urddas mewn cyfarfodydd
- Dangos parch at ac ufuddhau i benderfyniadau'r Cadeirydd
- Peidio â defnyddio iaith anwedus na gwneud sylwadau sy'n rhagfarnu unrhyw ran o gymdeithas

Cyfrinachedd :

- Cadw cyfrinachedd papurau eithriedig ac unrhyw ddogfennau eraill nad ydynt yn gyhoeddus.
- Peidio â rhyddhau gwybodaeth gyfrinachol i'r wasg na'r cyhoedd.
- Dychwelyd neu ddiostrio papurau cyfrinachol yn ddiogel.
- Peidio â defnyddio gwybodaeth gyfrinachol at ddibenion eraill i'r hyn y'i bwriadwyd .

GWEITHDREFN DDATRYNYS LEOL AR GYFER CWYNION AM YMDDYGIAD

CYFLWYNIAD

1. Mae Safon APCE a'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn bwysig o ran hyrwyddo cydweithrediad da rhwng aelodau a rhwng aelodau a swyddogion o fewn yr Awdurdod, a thrwy hynny ganiatáu i'r Awdurdod gyflawni ei ddyletswyddau yn effeithiol ac yn broffesiynol. Mae'n bwysig, felly, y gellir delio yn gyflym ac yn effeithiol gydag unrhyw honiadau yn erbyn aelod ei fod ef / hi wedi torri'r safon. Diben y weithdrefn hon yw cyflwyno dull o ddelio â honiadau o'r fath mewn ffordd syml a hawdd i'w deall.

CAM 1 O'R DREFN

- 2 . Dylai unrhyw aelod neu swyddog sy'n dymuno cyflwyno honiad dan y drefn hon anfon y gŵyn at y Swyddog Monitro. Dylai swyddogion sy'n dymuno gwneud cwyn ymgynghori'n gyntaf gyda'u Cyfarwyddwr. Ar ôl derbyn y gwyn, bydd y Swyddog Monitro yn gweithredu fel a ganlyn : -
- 3 . Ni fydd y Swyddog Monitro yn delio â'r honiad ar yr adeg hon er mwyn cadw eu gallu i roi cyngor i'r Pwyllgor Safonau yn ddiweddarach yn y broses. Yn y lle cyntaf, bydd yr honiad yn cael ei gyfeirio at swyddog arall a enwebwyd gan y Swyddog Monitro ("y Swyddog Enwebedig ") a fydd yn cynghori a yw'r honiad yn disgyn o fewn y weithdrefn hon neu a ddylid ei gyfeirio at yr Ombwdsmon fel honiad o dorri'r Cod Ymddygiad i Aelodau.

o.n. Mae gan yr achwynydd yr hawl statudol i gwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (" OGCC ") . Petai'r achwynydd yn defnyddio'r hawl honno, yna ni fydd y weithdrefn hon yn cael ei defnyddio, a bydd unrhyw ymdrechion i ddatrys cwyn trwy ddefnyddio'r weithdrefn hon yn peidio. Dim ond petai'r mater yn cael ei gyfeirio'n ôl i'w datrys yn lleol fydd y broses yn parhau.

- 4 . Mae'r weithdrefn hon yn addas ar gyfer honiadau a wnaed gan swyddogion neu aelodau o Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri bod aelod wedi torri Safon APCE. Nid yw'n addas ar gyfer cwynion :
 - a wneir gan aelodau o'r cyhoedd;
 - lle honnir bod achos difrifol o dorri'r cod ymddygiad wedi digwydd, neu
 - lle honnir bod y cod ymddygiad wedi cael ei dorri dro ar ol tro, neu dor-rheolaeth sy'n ymdebygu i gwynion a ymdriniwyd â hwy o dan Cam 3 o'r weithdrefn hon.

Os yw'r cwyn yn addas ar gyfer y weithdrefn hon, yna bydd y Swyddog Enwebedig yn rhoi cyngor ar sut, o bosibl, ddylid datrys y gwyn. Os nad yw'r gwyn yn addas ar gyfer y weithdrefn hon , yna bydd y Swyddog Enwebedig yn rhoi cyngor ynghylch yr hyn (os o gwbl) y gellir ei wneud .

- 5 . Os bydd yr achwynydd yn dilyn y cam cyntaf yn dymuno bwrw ymlaen â'r honiad o dan y drefn hon efallai y bydd y mater yn cael ei gyfeirio naill ai at gyfarfod cymodi dan Gam 2 neu i wrandawriad gan y Pwyllgor Safonau o dan Gam 3.

CAM 2 O'R DREFN

- 6 . Yn ystod Cam 2 bydd cyfarfod yn cael ei gynnal rhwng yr achwynydd, yr aelod y gwnaed y gwyn yn ei erbyn, y Cadeirydd a'r Prif Weithredwr. Mae'n bosibl i'r swyddog gael cydweithiwr neu uwch swyddog o'r adran gydag ef / hi. Mae hefyd yn bosibl i'r mater gael ei drin yn absenoldeb y swyddog mewn achosion eithriadol.

- 7 . Pwrpas y cyfarfod hwn fydd ceisio datrys y mater trwy gymodi. Os ystyrir bod angen gwneud hynny, fe all y Prif Weithredwr alw ar y Swyddog Monitro a / neu'r Swyddog Enwebedig am gyngor a chymorth.

CAM 3 O'R DREFN

- 8 . Y trydydd Cam yw gwrandawriad gerbron y Pwyllgor Safonau. Gofynnir i'r achwynydd gyflwyno sylwedd y gwyn yn ysgrifenedig a gofynnir am ymateb ysgrifenedig gan yr aelod dan sylw. Bydd y papurau hyn, ynghyd ag unrhyw dystiolaeth ysgrifenedig ychwanegol sy'n cael ei gyflwyno gan y naill ochr neu'r llall yn cael ei ddsbarthu i aelodau'r Pwyllgor Safonau.
- 9 . Mae gan yr achwynydd a'r aelod yr hawl i ymddangos gerbron y Pwyllgor Safonau a chyflwyno dystiolaeth gan dystion . Bydd gan y ddau yr hawl i gael cynrychiolaeth neu i gael cydweithiwr yn bresennol. Ni fydd yr Awdurdod yn talu costau cynrychiolaeth.
- 10 . Pe bai'r naill ochr neu'r llall yn dymuno peidio â bod yn bresennol neu yn methu â mynychu efallai y bydd y gwrandawriad yn cael ei gynnal yn eu habsenoldeb .
- 11 . Ar ôl i'r dystiolaeth gael ei chlywed , gofynnir i'r ddwy ochr a'u cynrychiolwyr i adael y siambr a bydd y Pwyllgor Safonau yn dod i gasgliad ar yr honiad. Bydd y Swyddog Monitro ar gael i gynghori'r Pwyllgor.
- 12 . Gall y Pwyllgor ddod i un o dri o gasgliadau, sef : -
- a) Nad oes unrhyw sail i'r gŵyn .
 - b) Bod sail i'r gŵyn ond nad oes angen cymryd unrhyw gamau pellach.
 - c) Bod sail i'r gŵyn ac y dylai'r aelod gael ei geryddu.

Yn ogystal, gall y Pwyllgor wneud argymhellion i'r Awdurdod ynghylch newid unrhyw weithdrefnau neu gymryd unrhyw gamau pellach.

MATERION ATODOL

- 13 . Bydd y papurau ar gyfer y gwrandawriad yn eithriedig , ac fe argymhellir bod y gwrandawriad yn cael ei gynnal gyda'r wasg a'r cyhoedd wedi'u gwahardd. Ni fydd cyhoeddusrwydd yn cael ei roi i enwau'r aelod na'r achwynydd oni bai y penderfynir CYNNAL y gwyn ac y dylai'r aelod gael ei geryddu.
- 14 . Nid oes rhaid dilyn trefn Camau 2 a 3. Er ei bod yn bosibl i achwynydd sy'n parhau i fod yn anfodlon ar ôl y cyfarfod cymodi i ofyn i'r mater gael ei gyfeirio at wrandawriad gerbron y Pwyllgor Safonau, mae hi hefyd yn bosibl i fater symud yn syth at y Pwyllgor Safonau heb fynd i gyfarfod cymodi yn gyntaf.
- 15 . Nod y weithdrefn hon yw ceisio datrys cwynion am aelodau yn gyflym ac yn effeithiol. Nid oes dim yn y weithdrefn hon sy'n atal achwynydd rhag cyflwyno cwyn i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fod aelod wedi torri'r Cod Ymddygiad i Aelodau.

**AWDURDOD PARC CENEDLAETHOL ERYRI
PROTOCOL RHODDION A LLETYGARWCH
AR GYFER AELODAU**

**SNOWDONIA NATIONAL PARK AUTHORITY
GIFTS AND HOSPITALITY PROTOCOL - MEMBERS**

DRAFFT 03.09.21

PROTOCOL RHODDION A LLETYGARWCH AR GYFER AELODAU

1.1 Mae'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Awdurdod yn cynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â derbyn Rhoddion a Lletygarwch gan Aelodau'r Awdurdod. Mae'r Protocol hwn yn darparu canllaw i'r Aelodau ar gydymffurfio â gofynion y Cod Ymddygiad.

1.2 Mae Paragraff 9(b) o'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Awdurdod yn nodi bod yn rhaid i Aelodau:

“osgoi derbyn rhoddion oddi wrth neb, na lletygarwch (ac eithrio lletygarwch swyddogol, megis derbyniad dinesig neu weithio dros ginio, a awdurdodir yn briodol gan eich awdurdod) na buddiannau materol neu wasanaethau i chi eich hun neu i unrhyw berson os byddai gwneud hynny'n eich rhoi o dan rwymedigaeth amhriodol, neu os gallai'n rhesymol ymddangos fel pe bai'n gwneud hynny”.

1.3 Mae Paragraff 17 o'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Awdurdod yn ymdrin â rhoddion a lletygarwch. Mae Paragraff 17 yn nodi'r canlynol:

“Rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl i chi gael unrhyw rodd, lletygarwch, buddiant materol neu fantais faterol, sy'n fwy na gwerth a bennir mewn penderfyniad gan eich awdurdod, ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod yn nodi bodolaeth a natur y rhodd honno, y lletygarwch hwnnw, y buddiant materol hwnnw neu'r fantais faterol honno.”

Mae'r Awdurdod wedi penderfynu ar swm o £25 at ddibenion rhoddion a lletygarwch.

1.4 Cedwir y gofrestr rhoddion a lletygarwch gan y Swyddog Monitro a dylai'r Aelodau gofrestru unrhyw rodd neu lletygarwch o dan baragraff 17 yn y gofrestr hon neu gellir hysbysur'r Swyddog Monitro yn ysgrifenedig (hysbysiad electroneg yn dderbyniol).

1.5 Yn ogystal â gofynion paragraff 17 mae'n rhaid i Aelod hefyd gofrestru unrhyw gynnig o unrhyw roddion, lletygarwch, buddiannau materol neu fanteision sydd werth dros £25 a wrthodir gan yr Aelod hwnnw.

2.0 CANLLAWIAU AR GYFER AELODAU

- 2.1 Mae'n bwysig nad ydych yn derbyn unrhyw roddion na lletygarwch i chi'ch hun, nac ar ran eraill, a fyddai'n eich gosod o dan rwymedigaeth neu'n ymddangos fel petai'n gwneud hynny. Gellid ystyried bod derbyn rhoddion neu letygarwch o'r fath yn peryglu eich gwrthrychedd pan fyddwch yn gwneud penderfyniadau neu'n gwneud gwaith eich Awdurdod. Mae hyn hefyd yn wir am unrhyw wasanaethau neu roddion mewn nwyddau. Nid yw hyn yn eich atal rhag mynd i ddigwyddiadau swyddogol fel derbyniad dinesig neu ginio gwaith lle mae eich awdurdod wedi'u hawdurdodi.
- 2.2 Rhaid i chi gofrestru unrhyw roddion neu letygarwch a gewch sy'n werth mwy na'r swm a bennir gan eich awdurdod yng nghyswllt eich dyletswyddau swyddogol fel aelod a ffynhonnell y rhodd neu'r lletygarwch, cyn pen 28 diwrnod, yn unol a gofynion y Protocol.
- 2.3 Fel buddiannau eraill yn eich cofrestr buddiannau, efallai y bydd gennych fuddiant personol mewn mater sy'n cael ei ystyried os yw'n debygol o effeithio ar rywun a roddodd rodd neu letygarwch i chi sydd wedi'i gofrestru. Os yw hynny'n wir, rhaid i chi ddatgan bodolaeth a natur y rhodd neu'r lletygarwch, y sawl a'u rhoddodd i chi, sut y mae'r busnes dan sylw yn ymwneud â'r unigolyn hwnnw ac yna penderfynu a yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnus. Mae hefyd yn arfer da gwneud nodyn o unrhyw gynigion o roddion neu letygarwch yr ydych wedi'u gwrthod a gall hyn fod yn un o ofynion polisi rhoddion a lletygarwch eich awdurdod.
- 2.4 Dylech ofyn i chi'ch hun, "a fyddwn wedi cael hyn pe na bawn yn aelod o'r awdurdod?" Os ydych yn ansicr ynglŷn â'r cymhelliad y tu ôl i rodd neu letygarwch, rwy'n argymhell eich bod yn ei gofrestru neu'n siarad â'ch Swyddog Monitro.
- 2.5 Nid oes angen i chi gofrestru rhoddion a lletygarwch nad ydynt yn gysylltiedig â'ch rôl fel aelod, fel anrhegion Nadolig gan eich ffrindiau a'ch teulu, neu anrhegion nad ydych yn eu derbyn (oni bai bod eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny). Fodd bynnag, dylech bob amser gofrestru rhodd neu letygarwch os gellid ei ystyried yn rhywbeth a roddir i chi oherwydd eich swydd fel aelod, neu os yw eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny.
- 2.6 Y rheol gyffredinol yw, os oes amheuaeth ynghylch gwerth rhodd neu letygarwch, dylech ei chofrestru, fel mater o arfer da ac yn unol ag egwyddorion bod yn agored ac yn atebol mewn bywyd cyhoeddus. Efallai y bydd yn rhaid i chi amcangyfrif gwerth rhodd neu letygarwch. Hefyd, dylid cofrestru anrhegion bach wedi cronni a gewch gan yr un ffynhonnell dros gyfnod byr sy'n cyfrannu at y gwerth a bennir gan eich awdurdod.
- 2.7 Mae'r Cod hefyd yn cyfeirio at fudd materol neu fantais. Y ffordd o fesur hyn fyddai pe gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad y gallech gael eich ystyried yn well eich byd o ganlyniad.

GIFTS AND HOSPITALITY PROTOCOL - MEMBERS

1.1 The Code of Conduct for Members of the Authority contains provisions relating to the acceptance of Gifts and Hospitality by members of the Authority. This Protocol provides guidance to Members on compliance with the requirements of the Code of Conduct.

1.2 Paragraph 9(b) of the Authority's Code of Conduct for Members states that Members:

“Must avoid accepting from anyone gifts, hospitality (other than official hospitality, such as a civic reception or a working lunch duly authorised by your authority) material benefits or services for yourself or any person which might place you, or reasonably appear to place you, under an improper obligation”.

1.3 Paragraph 17 of the Authority's Code of Conduct deals with gifts and hospitality. Paragraph 17 states as follows:

“You must, within 28 days of receiving any gift, hospitality, material benefit or advantage above a value specified in a resolution of your authority, provide written notification to your authority's monitoring officer, or in relation to a community council, to your authority's proper officer of the existence and nature of that gift, hospitality, material benefit or advantage.”

The Authority has decided upon the sum of £25 as the value threshold for the purpose of such gifts and hospitality.

1.4 The register of gifts and hospitality is kept by the Monitoring Officer and a member should register any gift or hospitality under paragraph 17 in this register or notify the Monitoring Officer in writing (electronic communication permitted).

1.5 In addition to the requirements of paragraph 17 a member must also register any offer of any gifts, hospitality, material benefits or advantage worth over £25 that the member refuses.

2.0 GUIDANCE FOR MEMBERS

- 2.1 It is important that you do not accept any gifts or hospitality for yourself, or on behalf of others, which would place you under obligation or appear to do so. Accepting such gifts or hospitality could be regarded as compromising your objectivity when you make decisions or carry out the work of your Authority. This is also true of any services or gifts in kind. This does not prevent you from attending official events such as a civic reception or working lunch where these are authorised by your authority.
- 2.2 You must register any gifts or hospitality worth more than the amount specified by your authority that you receive in connection with your official duties as a member, and the source of the gift or hospitality, within 28 days, as set out in the Protocol.
- 2.3 Like other interests in your register of interests, you may have a personal interest in a matter under consideration if it is likely to affect a person who gave you a gift or hospitality that is registered. If that is the case, you must declare the existence and nature of the gift or hospitality, the person who gave it to you, how the business under consideration relates to that person and then decide whether that interest is also a prejudicial interest. It is also good practice to provide a note of any offers of gifts or hospitality which you have declined and this may be a requirement of your authority's gifts and hospitality policy.
- 2.4 You should ask yourself, "would I have been given this if I was not a member of the authority?" If you are in doubt as to the motive behind a gift or hospitality, I recommend that you register it or speak to your Monitoring Officer.
- 2.5 You do not need to register gifts and hospitality which are not related to your role as a member, such as Christmas gifts from your friends and family, or gifts which you do not accept (unless required to do so by your authority). However, you should always register a gift or hospitality if it could be perceived as something given to you because of your position as a member, or if your authority requires you to do so.
- 2.6 The general rule is, if in doubt as to the value of a gift or hospitality, you should register it, as a matter of good practice and in accordance with the principles of openness and accountability in public life. You may have to estimate how much a gift or hospitality is worth. Also, an accumulation of small gifts you receive from the same source over a short period that add up to the value specified by your authority or over should be registered.
- 2.7 The Code also refers to material benefit or advantage. The measure of this would be if an informed independent observer could conclude that you might be perceived to be better off as a consequence.